

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**AZERBAYCAN TÜRKÇESİ
ATASÖZLERİNDE EKSİLTİ**

HEDİYE YILDIZ

ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ANA BİLİM DALI

ŞUBAT 2020

AZERBAYCAN TÜRKCESİ ATASÖZLERİNDE EKSİLTİ

Hediye YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

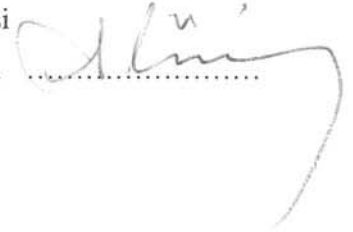
ŞUBAT 2020

Hediye YILDIZ tarafından hazırlanan "AZERBAYCAN TÜRKÇESİ ATASÖZLERİNDE EKSİLTİ" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalında Çağdaş Türk Lehçeleri Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Aysun DEMİREZ GÜNERİ

Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Dr. İbrahim ATABEY

Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Murat CERİTOĞLU

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 27/02/2020

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Hediye YILDIZ

27.02.2020

Azerbaycan Türkçesi Atasözlerinde Eksilti

(Yüksek Lisans Tezi)

Hediye YILDIZ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Şubat 2020

ÖZET

Türkçede farklı şekillerde meydana gelen eksilti karşılığında Osmanlı Türkçesinde *hazfu takdir*; günümüzde *eksiltim, eksilti, eksiltme, eksiltili anlatım, düşüm, düşüklü anlatım, kısaltma, kesik sözcük, kesik tümce, sıfır tekrar, sıfır birim* terimleri kullanılırken diğer dillerde şu terimler kullanılmıştır: Almancada Ellipse; Fransızcada Ellipse; İngilizcede Ellipsis. Eksilti kısa ve öz olarak cümlede, cümle ögelerinde, kelime gruplarında, eklerde ve seslerde bazı unsurların düşürülmesi sebebiyle meydana gelen bir dil olayıdır. Bu çalışmada Azerbaycan Türkçesi atasözlerinde var olan eksilti türleri incelenmiş, sınıflandırılmış, bu eksiltinin meydana geldiği yerler işaret edilmiştir. Azerbaycan Türkçesinde yaşayan eksiltili atasözlerinde konuşur/dinleyen dili iyi bildiği için açılan boşluğu zihninde tamamlar; böylece tekrardan kaçınarak kullanır. Eksiltili atasözlerinin kullanılması iletişimi aksatmaz.

Bilim Kodu : 30304
Anahtar Kelimeler : Eksilti, Azerbaycan Türkçesi, Atasözleri ve İletişim
Sayfa Adedi : 173
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Aysun DEMİREZ GÜNERİ

Ellipsis in Azerbaijani Turkish Proverbs
(M.S. Thesis)

Hediye YILDIZ

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

February 2020

ABSTRACT

Turkish in different ways in exchange for the event of the decreasing sound in Ottoman Turkish hazfu takdir; Today, deduction, ellipse, decrease, semantic restriction, restriction, misrepresentation, abbreviation, incorrect word, incorrect sentence, zero repetition, zero unit terms are used while the following equivalents are used in other languages: Ellipse in German; Ellipse in French; Ellipsis in English. Ellipsis, in short and concise sentence, sentence elements, groups of words, suffixes and sounds in a language event is reduced by some elements. In this study, the types of ellipse existing in the proverbs of Azerbaijan Turkish were examined, classified and the places where this subtraction occurred are indicated. Speaker / listener in Azerbaijani Turkish proverbs completes the gap in his mind because he knows the language well; so he uses the language avoiding repetition. Using elliptical proverbs does not hinder communication.

Science Code : 30304
Key Words : Ellipse, Azerbaijani Turkish, Proverbs and Communication
Page Number : 173
Supervisor : Doç. Dr. Aysun DEMİREZ GÜNERİ

TEŐEKKÖR

Muhakkak ki çok zorlu ve uzun bir süreçten sonra ortaya çıkmış olan bu tez çalışması için en büyük teşekkürü bana sabırla yol gösteren, katkı ve yardımlarıyla desteğini esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Aysun DEMİREZ GÜNERİ'ye borçluyum. Ayrıca tez çalışmasını bitirebilmekteki inancımı yitirdiğim zamanlarda yanımda olup bana cesaret veren kıymetli hocam Prof. Dr. Naciye ATA YILDIZ'a en derin şükranlarımı sunarım. Öte yandan manevi destekleriyle beni ileriye taşıyan değerli ailem, annem Nurhan YILDIZ, babam Adnan YILDIZ ve kardeşim Ahmet YILDIZ'a teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. EKSİLTİ VE EKSİLTİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	3
3. AZERBAYCAN TÜRKÇESİ ATASÖZLERİNDE EKSİLTİ.....	7
3.1. Sözdizimsel Eksilteler.....	7
3.1.1. Cümlelerin Öğelerinde Eksilti.....	7
3.1.1.1. Öznede eksilti	7
3.1.1.2. Yüklemde eksilti	58
3.1.1.2.1. Basit cümlelerin yüklemde eksilti	58
3.1.1.2.2. Sıralı cümlelerin ilk yüklemde eksilti.....	59
3.1.1.2.3. Sıralı cümlelerin ikinci yüklemde eksilti	63
3.1.1.2.4. Sıralı cümlelerin her iki yüklemde eksilti.....	78
3.1.1.3. Belirtili nesnede eksilti.....	81
3.1.1.4. Belirtisiz nesnede eksilti.....	85
3.1.1.5. Yer tamlayıcısında eksilti	85
3.1.1.6. Cümlede birden fazla öğede eksilti.....	88
3.1.2. Kelime Grubu Düzeyinde Eksilti	105
3.1.2.1. Edat grubunda eksilti.....	105
3.1.2.2. Birleşik fiillerde eksilti.....	107
3.1.2.3. Tamlamalarda eksilti.....	112
3.1.2.3.1. Belirtili isim tamlamalarında eksilti	112

	Sayfa
3.1.2.3.2. Belirtisiz isim tamlamalarında eksilti	133
3.1.2.3.3. Sıfat tamlamalarında eksilti	134
3.2. Biçimbilgisel Eksiltiiler	148
3.2.1. Ek Düzeyinde Eksilti	148
3.2.1.1. Bildirme ekinde eksilti	148
3.2.1.2. İyelik eklerinde eksilti	161
3.2.1.3. Durum eklerinde eksilti	162
3.2.1.3.1. Belirtme hâli ekinde eksilti	162
3.2.1.3.2. Bulunma hâli ekinde eksilti.....	162
3.2.1.3.3. Ayrılma hâli ekinde eksilti.....	163
3.2.1.3.4. İlgi hâli ekinde eksilti	163
3.2.1.4. Şart ekinde eksilti.....	164
3.3. Sesbilgisel Eksiltiiler	164
4. SONUÇ.....	167
KAYNAKLAR	169
EKLER	171
EK-1. Azerbaycan Atasözlerinde Eksilti Sayısı	172
ÖZGEÇMİŞ	173

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

AAS

Azerbaycan Atasözleri Sözlüğü

EGY

Eksiltinin Gösterildiği Yer

Azerbaycan Türkçesi Alfabesinde Kullanılan Türkiye Türkçesinde Kullanılmayan Harflerin Gösterimi

Simgeler

Açıklamalar

Əə

Açık “e” sesi

Xx

Hırıltılı “h” sesi

Qq

Arka damak “k” sesi

1. GİRİŞ

Çalışmanın konusu “Azerbaycan Türkçesi Atasözlerinde Eksilti”dir. Türk lehçelerinde konuyla ilgili yapılmış çalışmaların sayısı oldukça yetersizdir. *Azerbaycan Türkçesi Atasözlerinde Eksilti* adlı çalışma, eksilti konusuna dikkatleri çekmek ve Azerbaycan Türkçesi atasözlerindeki eksiltileri tespit etmek gayesi ile ortaya konulmuştur.

Azerbaycan atasözlerindeki eksiltiler belirlenirken *Mehman Musaoğlu ve Muhittin Gümüş* tarafından hazırlanmış olan *Azerbaycan Atasözleri* (1995) adlı sözlük esas alınmıştır. Bu sözlükteki atasözleri Azerbaycan folklor bilimcisi *Ebul Kasım Hüseyinzade* tarafından derlenmiş, *Hamit Kasımzade* tarafından *Atalar Sözü* (1985) adıyla yayımlanmıştır. Bu sebeple gerekli görüldüğünde sözü edilen esere de başvurulmuştur.

Çalışmanın ön hazırlık aşamasında önce eksilti konusunda yapılmış bilimsel kitap, tez ve makaleler incelenmiş; elde edilen bulgulardan yola çıkılarak Azerbaycan atasözleri taranmış; incelenmiş; elde edilen veriler doğrultusunda sınıflandırılmış; bulgular ortaya konulmuştur.

Azerbaycan Türkçesi atasözlerindeki eksiltili örnekler, yapılan incelemeler neticesinde öncelikle üç ana başlık etrafında sınıflandırılmıştır. *Sözdizimsel Eksiltiler*, *Biçimbilgisel Eksiltiler*, *Sesbilgisel Eksiltiler* başlıkları altında, elde edilen verilere dayanılarak alt gruplar oluşturulmuştur. *Sözdizimsel Eksiltiler*, “Cümlenin Ögelerinde Eksilti” ve “Kelime Grubu Düzeyinde Eksilti” başlıkları altında iki alt başlıkta sınıflandırılmıştır. “Cümlenin Ögelerinde Eksilti” bölümü eksiltinin bulunduğu ögeye göre *özcede eksilti*, *yüklemde eksilti*, *belirtili nesnede eksilti*, *belirtisiz nesnede eksilti*, *yer tamlayıcısında eksilti* başlıkları altında incelenmiştir. Cümlede birden fazla ögede eksilti mevcut ise bu cümleler *cümlede birden fazla ögede eksilti* başlığı altında gruplandırılmıştır. Yüklemde mevcut olan eksilti örnekleri cümlenin yapı bakımından çeşidine göre *basit cümlenin yüklemde eksilti*, *sıralı cümlenin ilk yüklemde eksilti*, *sıralı cümlenin ikinci yüklemde eksilti*, *sıralı cümlenin her iki yüklemde eksilti* başlıkları altında gruplandırılmış, incelenmiştir.

Kelime gruplarında tespit edilmiş eksiltiler, “Kelime Grubu Düzeyinde Eksilti” başlığı altında *edat grubunda eksilti*, *birleşik fiillerde eksilti*, *tamlamalarda eksilti* örnekleri biçiminde

sınıflandırılmıştır. Tamlamalarda tespit edilen eksilteler, tamlamanın türüne göre yeniden gözden geçirilmiş *belirtili isim tamlamalarında eksilti*, *belirtisiz isim tamlamalarında eksilti*, *sıfat tamlamalarında eksilti* başlıkları altında ele alınmıştır.

Biçimbilgisel Eksilteler bölümünde ise *ek düzeyindeki eksilti* alt başlığı yeniden bölümlendirilmiş; *bildirme eki*, *iyelik ekleri*, *durum ekleri* ve *şart ekinde eksilti* biçiminde gruplandırılmış ve incelenmiştir. *Durum eklerinde eksilti* bölümü de eksiltinin bulunduğu durum ekine göre sınıflandırılmıştır.

Sesbilgisel eksilteler bölümünde kelimedede rastlanılan eksilteler ele alınmıştır.

Bölmelerde yer alan eksilteli atasözleri örnekleri aşağıda belirtilen biçimde sunulmuştur:

Əvvəl qapını döy, sonra qonaq ol “Önce kapıyı döğ, sonra konuk ol.” (AAS, 286).

[Sən] əvvəl qapını döy, [sən] sonra [ona] qonaq ol.

Yukarıda koyu yazı karakteri ile yazılmış olan ilk cümle Azerbaycan Türkçesinde atasözünün orijinal hâlidir. Tırnak içinde ise Türkiye Türkçesi karşılığı verilir. AAS kısaltması *Azerbaycan Atasözleri Sözlüğü* için kullanılmış, yanında da sayfa numarası belirtilmiştir. İkinci satırda köşeli parantez ve koyu yazı karakteri ile vurgulanan ise tekrardan kaçınarak, kolay ifade etme çabasıyla konuşurun / dinleyenin zihninde var olan fakat ifade edilmeyen eksiltinin meydana geldiği kısımdır. Verilen örnekte koyu harflerle, köşeli parantezle ifade edilen eksilti özne ve yer tamlayıcısıdır.

2. EKSİLTİ VE EKSİLTİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Eksilti terimi karşılığında Osmanlı Türkçesinde *hazfu takdir*; Türkiye Türkçesinde *eksiltim, eksilti, eksiltme, eksilteli anlatım, düşüm, düşüklü anlatım, kısaltma, kesik sözcük, kesik tümce, sıfır tekrar, sıfır birim* terimleri kullanılır. Batı dillerinde ise Almancada ellipse; Fransızcada ellipse; İngilizcede ellipsis terimleri ile ifade edilir.

Türkçe Sözlük'te eksilti, “Anlatımda kolaylık sağlamak üzere bir kelimedeki eklerin veya bir cümledeki kelimelerin azaltılarak kullanılması olayı, elips” (erişim tarihi: 20.03.2020, <https://sozluk.gov.tr>) biçiminde tanımlanırken *Yazın Terimleri Sözlüğü*'nde “Kullanılmayışları, anlatımda eksikliğe yol açmayan sözcüklerin düşürülmesi” tanımından sonra “Bu romanı beğendiniz mi? -Çok! (Evet, bu romanı çok beğendim, yerine).” örneği verilir (Gencan vd., 1974: 58).

Tümcebilgisi adlı eserde ise eksiltinin karşılığında kullanılan *kesik tümce* “Çoğu zaman yüklemi kimi zaman da başka bir ögesi kullanılmayan anlatım” olarak ifade edilir. Kesik tümcenin, söze duygusallık kazandırdığı, imgelem gücümüzü çalıştırdığı, eksik bırakılan ögenin anlamının imgelem gücümüzle tamamladığı, yüklem bulunmayışının tümceyi anlamsız bırakmadığı, tersine, anlamı daha etkili kıldığı belirtilir (Dizdaroğlu, 1976: 274).

Vecihe Hatipoğlu eksilti terimi karşılığında kullandığı kesik tümceyi şöyle tanımlar:

Genellikle yüklemi bazen de başka ögeleri söylenmeden kullanılan tümceye kesik tümce denir. Bu tür anlatımlar, bazen de kesik tümce denemeyecek kadar kısadır: ‘Dikkat! Ölüm Tehlikesi.’ Kesik tümcede amaç, anlatıma özellik vermek, önemi belirtmek, kolaylıkla dikketleri çekmektir: ‘Uygun adım, marş marş.’ Bazı deyimler kesik tümce biçiminde kullanılır: ‘Nohut oda, bakla sofa’ (Hatipoğlu, 1982: 161-163).

Tayyibe Uç eksilti karşılığında *düşüm* terimini tercih eder: “Anlatımda kısalığı sağlayan, dilde tutumluluğu gerçekleştiren dil olaylarından biri” olduğunu belirtir (Uç, 1978).

Oya Külebi ise eksiltiyi kapsamlı bir şekilde şöyle açıklar:

Dilde yinelemelerden kaçınmak, yeni bilgileri daha etkili bir biçimde sunmak için iki yoldan yararlanılmaktadır: Bunlardan birincisi gösterim (deixis) ya da çoğunlukla kaynaklarda değinildiği biçimiyle değiştirim (substitution); ikinci yol ise eksiltidir. Bunlardan birinci yol, dilbilgisi düzeyinde ele alındığında değiştirim ile sınırlı kalacaktır. Böylece tümcede kullanılan adılar (ben, biz, sen, siz, o, onlar), gösterme sıfatları (bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar), yer ve zaman belirteçleri (burada, orada, şimdi, o zaman) daha önce metin ya da tümce içinde belirtilen bazı kavramların yerine geçerek kısaltma yoluyla değiştirim sağlanmış olur. Yinelemelerden kaçınmanın ikinci yolu olan eksiltide ise tümce içinde bulunması gereken bazı öğeler tümüyle tümceden çıkarılır. Bu eksik öğelerin yorumunu tümce ya da konuşma ortamını oluşturan kullanımbilim öğeleri sağlamaktadır. Eğer eksiltinin değindiği yapı ya da anlam önyinelem yoluyla tümce ya da metin içinde öncüller yardımıyla belirtilmiş ise önyinelemeli eksiltiden söz edilebilir. Bazı durumlarda ise eksiltinin yorumu dinleyici/okuyucu konumundaki kişilere bağlı kalmaktadır (Külebi, 1990).

Mehmet Özmen eksiltiyi “Dilde en az çaba kuralına bağlı olarak, bir kelimenin, bir kelime grubunun veya bir cümlenin, herhangi bir öğesinin herhangi bir anlam karışıklığına yol açmayacak şekilde, düşürülmesi, eksiltilmesi olayıdır.” (Özmen, 1996) diye tanımlarken Üstünova eksilti için *sıfır tekrar* terimini kullanır eksiltiyi tekrardan kaçınmanın, tekrara düşmemenin yollarından biri olarak gösterir (Üstünova, 1999).

Kerime Üstünova bir başka makalesinde ise eksilti hakkında şu ifadeleri kullanır:

İletişimde zamandan tasarruf, dilin tekrardan hoşlanmayışı, en az çaba ilkesi, okuyanın / dinleyenin birtakım şeyleri bildiğini, konuşmayı dikkatle dinlediğini sanmak ve duyduklarını doğru yorumlayabileceğini düşünmek gibi sebepler, anlatım kısalığına yol açan etkenlerdendir. Bu da gerek yazılı, gerek sözlü dilde kimi birimlerin atlanmasına, düşürülmesine, yarım bırakılmasına yol açmaktadır. Eksik öğelerin oluşturduğu boşluğu, okuyucu / dinleyici iletişim yetisi aracılığıyla çok kısa süre içinde çeşitli yollarla doldurur (Üstünova, 1998).

Zeynep Korkmaz *eksiltim* terimini “Anlatımda kolaylık sağlamak üzere bir kelimenin, bir kelime grubunun veya bir cümlenin bazı öğelerinin atılıp eksiltilerek kullanılması olayı. Bu olayda, bazı ses veya kelimeler atılmış olduğu hâlde, anlamı aksatmayan kendine özgü bir dil biçimlenmesi, bir biçim bütünlüğü vardır.” biçiminde açıklar (Korkmaz, 2003: 81).

Halil İbrahim Delice, *Türkçe Söz Dizimi* adlı çalışmasında konuya şu şekilde açıklama getirir:

Eksiltili cümle, daha çok tek yüklemlilerde olmak üzere cümlelerde zorunlu olarak bulunması gereken unsurlardan birinin eksiltilmesi yoluyla oluşturulmaktadır. Bağımlı sıralı cümlede cümle sıralaması için de kullanılan yaygın bir yol olan eksiltme basit cümlelerde ise daha çok tiyatro yahut karşılıklı konuşma metinlerinde söz bütünlüğü içinde önceden zikri geçen herhangi bir unsura gönderme yapılarak cümle eksiltilebilir. Sıralı olan cümlelerde de kullanılacaksa ikinci ve sonraki cümlelerde birinci cümlede var olan unsur eksiltilebilir. ‘Ahmet bugün otobüsle Ankara’dan geldi ve hemen görevine başladı.’ örneğinde ikinci cümlede zorunlu bulunması gereken özne unsuru ‘Ahmet’ ikinci cümlede zikredilmemiştir (Delice, 2003: 149).

Mehmet Hengirmen tarafından ise eksilti “Bir yapı, genelde de cümlelerde, görünmeyen ama anlaşılabilir sözcük değerindeki öğelere yönelik görünüm.” olarak tanımlanır (Hengirmen, 2009: 155).

Eksiltiyi “Dilin her düzleminde görülen bir olay” diye tanımlayan Günay Karaağaç, bu sebeple “eksiltme, ses, söz, ek veya cümle ögesi eksiltmesi gibi çok değişik yapıda ortaya çıkabilir.” (Karaağaç, 2013: 366) ifadesini kullanır.

Aysun Demirez Güneri ise *Yeni Uygur ve Özbek Türkçelerinde “Alla – Olla” Kelimesinin Kavram Alanı ve “Alla - Olla” ile Oluşturulmuş Birleşikler* adlı çalışmasında eksilti için “Xuda urdi ‘Allah belasını verdi.’ (YUTS: 438) örneğini vererek bu cümlede yer tamlayıcısı eksiltidir. *Kimge*, ‘kime’ sorusu sorulduğunda cevabı *uniŋga* ‘ona’dır. *Xudağa amanet!* ‘Allaha ısmarladık!’ (SQ: 10) kalıp sözünde eksilti biz ‘biz’ ve seni ‘seni’ yani cümlenin özne ve nesnesidir” açıklamasını yapar. *Dost eçitip éytur, düşmen küldürüp* ‘Dost acıtarak söyler, düşman güldürüp’ (YUTS: 121) atasözünde ise ikinci cümlede ‘*düşmen küldürüp*’ kısmında eksiltinin *éytur* ‘söyler’ yüklemi” (Demirez Güneri, 2018) olduğunu belirtir.

Nadir Engin Uzun *Atasözlerinin Kısaltığı Ya Da Dilbilimsel Eksilti Sorunu* adlı çalışmasında atasözlerinde meydana gelen eksiltinin karmaşık sebepleri olabileceğini ifade eder. Ona göre sadece kolay söyleyiş maksadıyla değil sözün kullanışlı amaçlı olması veya genelleştirme maksadıyla da atasözlerinde kısaltmalar yapılmaktadır. (1990: 140-150)

Eksiltiyle ilgili “Türkçede Eksiltili Anlatım ve Eksiltili Cümle”(Çokuğurluel, 1996) “Türkiye Türkçesinde Kalıplaşmış Eksiltili Yapılar”(Çakır, 2007), “Reşat Nuri Güntekin’in

Eserlerinde Eksiltili Kullanımlar”(Kaya, 2007) adlı basılmamış yüksek lisans tezleri de önemli çalışmalardır.

Zilale Hidaybergenova *Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinde Kesik Cümleler* (2004: 17-23); Safiye Akdeniz *Ziya Osman Saba'nın Nefes Almak Adlı Şiir Kitabında Eksilti (Ellipsis) Sanatının (Figür) Kullanımı* (2004: 145-156); Hasene Aydın “*Dilde En Az Çaba İlkesi*” *Üzerine* (2011: 1-6); Şükrü Hâluk Akalın *Türkçede Eksiltili Yapıdan Sözlükselleşme* (2014: 13-29); Kerim Demirci *En Az Çaba Yasası ve Kazak Türkçesindeki Yaygın Örnekleri* (2015: 25-40); Filiz Meltem Erdem Uçar *Çağatay Şairi Atâyî'nin Divanında Eksiltili Yapılar* (2017: 291-310); Ümit Hunutlu *Atabetü'l - Hakayık'ta Eksiltili Yapılar* (2019: 769-793) adlı çalışmalarında eksilti konusunu ele almışlardır.

Bütün bu çalışmaların ışığında eksilti terimi “cümle öğelerinde, kelime gruplarında, kelimelerde ve eklerde bazı unsurların düşürülmesi” biçiminde tanımlanır. Bu dil olayı konuşurun/dinleyenin tekrardan kaçınmak, kolayca söyleme, zamandan tasarruf etme gibi sebeplerle sıklıkla başvurduğu bir yöntemdir. Kalıplaşmış ifadeler olan atasözlerinde sık tekrar bu eksiltilerin pekişmesine yol açmıştır.

3. AZERBAJCAN TÜRKÇESİ ATASÖZLERİNDE EKİİLTİ

3.1. Sözdizimsel Eksilteler

Azerbaycan atasözleri incelenerek elde edilen verilere göre *sözdizimsel eksilteler* kendi içinde “cümlelerin ögelerinde eksilti” ve “kelime gruplarında eksilti” olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

3.1.1. Cümlelerin Ögelerinde Eksilti

Cümlelerin ögelerinde gerçekleşen eksilteler bazen tek bir ögede bazen de birden fazla ögede gerçekleşir. Eksilen kısım birinci cümlede başka bir öge iken ikinci cümlede başka görevli bir öge olabilir:

“*Xəsisə zəhər versən, pulsuzdur dəyə içər*” örneğinde birinci cümlede eksilti “sen” öznesi iken ikinci cümlede eksilti “onu” belirtili nesnesidir.

3.1.1.1. Öznede eksilti

Cümle içerisinde öznede meydana gelen eksiltelerin özellikle “ben, sen, o, biz, siz, onlar” gibi şahıs zamirlerinde olduğu görülmektedir. Bu durumda en büyük ipucu da yüklem almış olduğu şahıs ekleridir. Eksiltiye uğrayan öznenin şahıs zamiri olmadığı durumlarda ise özne cümlelerin anlamına göre tamamlanır.

İncelediğimiz atasözlerinde en fazla eksiltinin öznede gerçekleştiği tespit edilmiştir. Konuyla ilgili örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Abdal at mindi, özünü bey sandı “Abdal at binmiş, kendini bey sanmış” (AAS, 11).

Abdal at mindi, [abdal] özünü bey sandı.

Acından günorta durur, bığını yağ ilə burur “Acından öğleye kadar durur, bığını yağ ile burur ” (AAS,13).

[O] acından günorta durur, [o] bığını yağ ilə burur.

Acından ölüb cənnətə gedincə, toxluqdan ölüb, cəhənnəmə get “Acından ölüp cənnətə gideceğine, tokluqdan ölüp cəhənnəmə git” (AAS,13).

[Sən] acından ölüb cənnətə gedincə, [sən] toxluqdan ölüb, [sən] cəhənnəmə get.

Ac qal, dilənçi olma “Aç kal, dilenci olma” (AAS,14).

[Sən] ac qal, [sən] dilənçi olma.

Ac nə olsa yeyər, nə olsa da söylər “Aç ne olursa yer, ne olursa ne söylər” (AAS, 15).

Ac nə olsa yeyər, [ac] nə olsa da söylər.

Ac yat, başını dik saxla “Aç yat başını dik sakla” (AAS, 16).

[Sən] ac yat, [sən] başını dik saxla.

Ac yatım, salamat yatım “Aç yatayım, sağlam yatayım” (AAS, 16).

[Mən] ac yatım, [mən] salamat yatım.

Aca doqquz yorğan örtmüşlər, yenə də yuxulaya bilməmiş “Aça dokuz yorgan örtmüşlər, yine uyuyamamış” (AAS, 16).

[Onlar] aca doqquz yorğan örtmüşlər, [o] yenə də yuxulaya bilməmiş.

Açaram sandığı, tökərəm pambığı “Açarım sandığı, dökerim pamuğu” (AAS, 16).

[Mən] açaram sandığı, [mən] tökərəm pambığı.

Acgöz adamdır, acıq gözdən kirpik qopardır “Açgöz adamdır, açıkgözden kirpik koparır” (AAS, 16).

[O] acgöz adamdır, [o] acıq gözdən kirpik qopardır.

Qanmaza yoldaş olma, səni də qanmaz eylər “Açgöze yoldaş olma, seni de açgöz eder” (AAS, 16).

[Sən] qanmaza yoldaş olma, [o] səni də qanmaz eylər.

Açma hər pərdəni, arxasında min sirr var “Açma her perdeyi, arkasında bin sır vardır” (AAS, 18).

[Sən] açma hər pərdəni, arxasında min sirr var.

Adam danışanda utanar, dalaşanda utanmaz “Adam konuştuğunda utanır, dalaştığında utanmaz” (AAS, 19).

Adam danışanda utanar, [**adam**] dalaşanda utanmaz.

Adına baxıb nalını taxar “Adına bakıp nalını takar” (AAS, 21).

[**O**] adına baxıb [**o**] nalını taxar.

Adını çıxart, get dəyirməndə otur “Adını çıxart, git değirməndə otur” (AAS, 21).

[**Sən**] adını çıxart, [**sən**] get dəyirməndə otur.

Ağa – ağa, girdi bağa, bir quş tuttu o da qurbağa “Ağa – ağa girdi bir bağa, bir quş tuttu o da kurbağa” (AAS, 21).

Ağa – ağa, [**o**] girdi bağa, [**o**] bir quş tuttu o da qurbağa.

Ağa ol, fərmandə ol “Ağa ol, fərmandə ol” (AAS, 22).

[**Sən**] ağa ol, [**sən**] fərmandə ol.

Ağacı baltalayanda “sapı məndəndir” demiş “Ağacı baltalayınca ‘sapı bəndəndir’ demiş” (AAS, 22).

[**Balta**] ağacı baltalayanda [**ağac**] “sapı məndəndir” demiş.

Ağam bir xatın aldı, davanı satın aldı “Ağam bir hatun aldı” (AAS, 24).

Ağam bir xatın aldı, [**ağam**] davanı satın aldı.

Ağaya ağa desən gülməyi gələr, nökrə nökrə desən, ağlamağı gələr “Ağaya ağa dersen gülesi gelir, hizmetkərə hizmetkâr dersen ağlayası gelir” (AAS, 24).

[**Sən**] ağaya ağa desən gülməyi gələr, [**sən**] nökrə nökrə desən, ağlamağı gələr.

Ağır qoyup yüngülü götürmə “Ağır bırakıp hafif götürmə” (AAS, 25).

[**Sən**] ağır qoyup [**sən**] yüngülü götürmə.

Ağladım işim keçmədi, indi biraz da gülüm “Ağladım işim bitmedi, şimdi biraz da güleyim” (AAS, 25).

[**Mən**] ağladım işim keçmədi, [**mən**] indi biraz da gülüm.

Ağlamaz ağlamaz, toyda ağlar, gülməz “Ağlamaz ağlamaz, düğünde ağlar gülmez” (AAS, 26).

[O] ağlamaz ağlamaz, [o] toyda ağlar, gülməz.

Ağzını xeyirliyə aç “Ağzını hayra aç” (AAS, 27)!

[Sən] ağzını xeyirliyə aç!

Ağzın dəydi harama, doldur gəlsin kalemə “Ağzı değdi harama, doldur gəlsin kalemə” (AAS, 27).

Ağzın dəydi harama, [sən] doldur gəlsin kalemə.

Ağzını tutsan, burnu dillənər “Ağzını tutsan, burnu dillənir” (AAS, 27).

[Sən] ağzını tutsan, burnu dillənər.

Axmağın ağı başında olmaz, dabanında olar “Ahmağın aklı başında olmaz, tabanında olur” (AAS, 28).

Axmağın ağı başında olmaz, [axmağın ağı] dabanında olar.

Axmaq özünə düşməndir, özgəyə necə dost ola bilər “Ahmak kendine düşmandır, başkasına nasıl dost olabilir ki” (AAS, 28)?

Axmaq özünə düşməndir, [axmaq] özgəyə necə dost ola bilər?

Ağ evi görüb qara evi yandırmazlar “Ak evi görüb qara evi yakmazlar ” (AAS, 29).

[Onlar] ağ evi görüb [onlar] qara evi yandırmazlar.

Axar su gedər, qalmaz “Akan su gider, kalmaz” (AAS, 30).

Axar su gedər, [axar su] qalmaz.

Axar suya dayanma, hər deyilənə inanma “Akan suya dayanma he denilene inanma” (AAA, 30).

[Sən] axar suya dayanma, [sən] hər deyilənə inanma.

Ağı gördün, qaranı unuttun “Akı görünce, karayı unuttun mu” (AAS, 30)?!

[Sən] ağı gördün, [sən] qaranı unuttun?!

Ağı qaradan seçəndə gəl “Akı karadan seçtiğində gel” (AAS, 30).

[Sən] ağı qaradan seçəndə gəl.

Ağıldan yavandır, çibdən yağlı “Aklıdan yoksundur, cepten yağlı(zengin)” (AAS, 31).

[O] ağıldan yavandır, [o] çibdən yağlı.

Ağıllı düşməndən qorxma, dəli dostdan qorx “Akıllı düşməndə korkma, dəli dosttan kork” (AAS, 32).

[Sən] ağıllı düşməndən qorxma, [sən] dəli dostdan qorx.

Ağıllı olup dərd çəkinçə, dəli ol dərdini çəksinlər “Akıllı olup dert çəkeceğine, dəli ol dərdini çəksinlər” (AAS, 33).

[Sən] ağıllı olup dərd çəkinçə, [sən] dəli ol [onlar] dərdini çəksinlər.

Al dinsizdən, ver dinsizə “Al dinsizdən ver dinsizə” (AAS, 36).

[Sən] al dinsizdən, [sən] ver dinsizə.

Al malın yaxşısını, çəkmə heç gayğısını “Al malın iyisini, çəkmə heç kaygısını” (AAS, 36)

[Sən] al malın yaxşısını, [sən] çəkmə heç gayğısını.

Al malını, gör halını “Al malını, gör halını” (AAS, 36)

[Sən] al malını, [sən] gör halını.

Alacağımı yadında saxladığın kimi, verəcəyini də yadında saxla “Alacağımı aklında tuttuğun gibi, vereceğini de aklında tut” (AAS, 37).

[Sən] alacağımı yadında saxladığın kimi, [sən] verəcəyini də yadında saxla.

Alçaq yerdə çadır qurma “Alçaq yerde çadır kurma” (AAS, 38).

[Sən] alçaq yerdə çadır qurma.

Alçaq yerdə yatma, sel aparar, hündür yerdə yatma, yel aparar “Alçaq yerde yatma sel götürür, yüksək yerde yatma yel götürür” (AAS, 38).

[Sən] alçaq yerdə yatma, sel aparar, [sən] hündür yerdə yatma, yel aparar.

Aldanma dünyaya, “Mən sağam” demə “Aldanma dünyaya ‘ben sağım’ deme” (AAS, 38).

[Sən] aldanma dünyaya, [sən] “Mən sağam” demə.

Aldattım! deyən özü aldanar “ ‘Aldattım’ diyen kendi aldanır” (AAS, 38).

[Mən] aldattım! deyən özü aldanar.

Aldın payını, çağır dayını “Aldın payını, çağır dayını” (AAS, 38).

[Sən] aldın payını, [sən] çağır dayını.

Aləmə iman verdim, özüm imansız qaldım “Âleme iman verdim, kendim imansız kaldım” (AAS, 39).

[Mən] aləmə iman verdim, [mən] özüm imansız qaldım.

Alovdan çıxdıq, yalova düşdük “Alevden çıktık, yalova düştük” (AAS, 39).

[Biz] alovdan çıxdıq, [biz] yalova düşdük.

Alıcı quş kimi başımın üstünü alma “Alıcı kuş gibi başımın üstünü yeme” (AAS, 39).

[Sən] alıcı quş kimi başımın üstünü alma.

Alimin yanında dilini saxla “Alimin yanında dilini saxla” (AAS, 40).

[Sən] alimin yanında dilini saxla.

Allah verməz quluna, qalar vuruna-vuruna “Allah vermez kuluna, kalır vuruna vuruna” (AAS, 41).

Allah verməz quluna, [qul] qalar vuruna-vuruna.

Alma avradın dulunu, yanında gətirər qulunu “Alma avradın dulunu, yanında getirir kulunu” (AAS, 42).

[Sən] alma avradın dulunu, [avrad] yanında gətirər qulunu.

Allah ilanın əməlini bilib, ayaqlarını qarnında yaradıb “Allah yılanın amelini bilerek, ayaklarını karnında yaratmış” (AAS, 42).

Allah ilanın əməlini bilib, [Allah] ayaqlarını qarnında yaradıb.

Almaq eyibdir, vermək hünər “Almaq ayıptır, vermək hünərdir” (AAS, 42).

[Bir şey] almaq eyibdir, [bir şey] vermək hünər.

Almaq yaxşıdır, vermək- qarın ağrısı “Almaq iyidir, vermək qarın ağrısı” (AAS, 43).

[Bir şey] almaq yaxşıdır, [bir şey] vermək- qarın ağrısı.

Anacsan banla, arifsən anla “Anaçsan öt, arifsen anla” (AAS, 45).

[Sən] anacsan banla, [sən] arifsən anla.

Ananı alanın yanında durma, balta çalanın yanında dur “Ananı alanın yanında durma, balta çalanın yanında dur” (AAS, 45).

[Sən] ananı alanın yanında durma, [sən] balta çalanın yanında dur.

Küləş tez yanar, tez də kül olar “Anız tez yanar, tez de kül olur” (AAS, 46).

Küləş tez yanar, [küləş] tez də kül olar.

Anlayan adama qul olasan “Anlayan adama kul ol” (AAS, 47).

[Sən] anlayan adama qul olasan.

Anlayana qul ol, anlamayana ağa olma “Anlayana kul ol, anlamayana ağa olma” (AAS, 47).

[Sən] anlayana qul ol, [sən] anlamayana ağa olma.

Dalda qalma, yoldaşından yeyin get “Arkada kalma, yoldaşından hızlı git” (AAS, 49).

[Sən] dalda qalma, [sən] yoldaşından yeyin get.

Arsıza üz göstərmə “Arsıza yüz göstərme” (AAS, 50)

[Sən] arsızza üz göstərmə.

Arsıza üz göstərsən, yaxandan yapışar “Arsıza yüz göstərsən, yakandan yapışır” (AAS, 50).

[Sən] arsızza üz göstərsən, [arsız] yaxandan yapışar.

Arsızın üzünə tükürüblər, “yağış yağır” demiş “Arsızın yüzünə tükürmüşlər ‘yağmur yağıyor’ demiş” (AAS, 51).

[Onlar] Arsızın üzünə tükürüblər, [arsız] “yağış yağır” demiş.

Əsil al, çirkin olsun, bədəsil gözəl alma “Asil al çirkin olsun, soysuz gözəl alma” (AAS,52).

[Sən] əsil al, çirkin olsun, [sən] bədəsil gözəl alma.

Əsil ilə daş daşı, bədəsillə yemə aşı “Asil ilə daş daşı, soysuzla yemə aşı” (AAS, 52).

[Sən] əsil ilə daş daşı, [sən] bədəsillə yemə aşı.

Aşpaz aşpazlığın artırıb, südlü aşı soğan doğrayıb “Aşçı aşçılığını geliştirmiş, sütlü aşı soğan doğramış” (AAS, 54).

Aşpaz aşpazlığın artırıb, [aşpaz] südlü aşı soğan doğrayıb.

Aşığın sözü qurtaranda “yarım, yarım” çağırar “Aşığın sözü bittiğinde ‘yârim, yârim’ diye çığırır ” (AAS, 54).

Aşığın sözü qurtaranda [aşık] “yarım, yarım” çağırar.

Aşıqsən düş dağlara “Âşıksan düş dağlara” (AAS, 55).

[Sən] aşıqsən düş dağlara.

Aşını bişir – söylə, sözünü düşün – söylə “Aşını pişir – konuş, sözünü düşün - konuş” (AAS, 55).

[Sən] aşını bişir – söylə, [sən] sözünü düşün – söylə.

At min, ad qazan “At bin, ad kazan” (AAS, 56).

[Sən] at min, [sən] ad qazan.

At vurdu dizimə, indi gəldim özümə “At vurdu dizime, şimdi geldim kendime” (AAS, 58).

At vurdu dizimə, [mən] indi gəldim özümə.

Ata mindi atasını tanımadı, atdan düşdü, atı tanımadı “Ata bindi atasını tanımadı, attan düşdü at tanımadı” (AAS,58).

[O] ata mindi[o] atasını tanımadı, [o] atdan düşdü, [o] atı tanımadı.

Ata malını dərc elə, ona görə də xərc elə “Ata malını bir eyle, ona görə de harç eyle” (AAS, 60).

[Sən] ata malını dərc elə, [sən] ona görə də xərc elə.

Eşşəyə min, ata çatınca “Ata yetişincəyə kadar eşşəyə bin” (AAS, 60).

[Sən] eşşəyə min, ata çatınca.

Atan soğan, anan sarımsaq, hardan oldun gülməşəkər “Atan soğan, anan sarımsaq, neredən oldun gülbeşəkər?!” (AAS, 62)

Atan soğan, anan sarımsaq, [sən] hardan oldun gülməşəkər?!

Atana hörmət elə, oğlun sənə hörmət edər “Atana hörmət eyle, oğlun sana hörmət eder” (AAS, 62).

[Sən] atana hörmət elə, oğlun sənə hörmət edər.

Atana necə baxarsan, övladın da sənə elə baxar “Atana nasıl bakarsan, evladın da sana öyle bakar” (AAS, 62)!

[Sən] atana necə baxarsan, övladın da sənə elə baxar.

Atasın, anasın görməsəydim, özünə xan deyərdim “Atasını, anasını görmeseydim, kendisine han derdim” (AAS, 63).

[Mən] atasın, anasın görməsəydim, özünə xan deyərdim.

Od olsa özünü yandırar “Ateş olsa kendini yakar” (AAS, 63).

[O] od olsa özünü yandırar.

Atəşə atəşlə verərlər cavab “Ateşə atəşlə cevap verirler” (AAS, 63).

[Onlar] atəşə atəşlə verərlər cavab.

Odu çək külünə bax “Ateşi çek, külüne bak” (AAS, 63).

[Sən] odu çək [sən] külünə bax.

Atı at yanına bağlarsan həmrəng olmasa həmxasiyyət olar “Atı at yanına bağlarsan renkdaş olmasa da huydaş olur” (AAS, 64).

[Sən] atı at yanına bağlarsan [at] həmrəng olmasa [at] həmxasiyyət olar.

Atın yaxşısını yaxşı saxla, paltarın yaxşısını yaxşı gey, at da paltar da səni yaxşı saxlar “Atın iyisini iyi kora, elbisenin iyisini iyi giy, at da elbise de seni iyi korur” (AAS, 64).

[Sən] atın yaxşısını yaxşı saxla, [sən] paltarın yaxşısını yaxşı gey, at da paltar da səni yaxşı saxlar.

Atın qisməti doqquzdur, birini yeyər, səkkizini sahibinə qaytarar “Atın kisməti dokuzdur; birini yer, sekizini sahibinə döndürür” (AAS, 65).

Atın qisməti doqquzdur, [at] birini yeyər, [at] səkkizini sahibinə qaytarar.

Atlının qabağına piyada çıxma “Atlının önünə yaya çıxma” (AAS, 65).

[Sən] atlının qabağına piyada çıxma.

Ayağına daş toxunsa, məndən bilər “Ayağına daş dokunsa, benden bilir” (AAS, 68).

[O] ayağına daş toxunsa, [o] məndən bilər.

Ayağını yorğanına görə uzat “Ayağını yorğanına görə uzat” (AAS, 68).

[Sən] ayağını yorğanına görə uzat.

Aydan arı, sudan duru “Aydan arı, sudan duru” (AAS, 69).

[O] aydan arı, sudan duru.

Ayı ilə bir çuvala girmə “Ayı ilə bir çuvala girme” (AAS, 70).

[Sən] ayı ilə bir çuvala girmə.

Ayının boğazına su çıxanda, balasını ayağının altına alar “Ayının boğazına su çıktığında, yavrusunu ayağının altına alır” (AAS, 70).

Ayının boğazına su çıxanda, [ay] balasını ayağının altına alar.

Ayını əvvəl öldür, sonra dərisinə qiymət qoy “Ayıyı önce öldür, sonra derisine kıymət koy” (AAS, 71).

[Sən] ayını əvvəl öldür, [sən] sonra dərisinə qiymət qoy.

Eyib tapır özgəyə, bir baxmayır güzgüyə “Ayıp bulur başkasına, bir baxmaz aynaya” (AAS, 71).

[O] eyib tapır özgəyə, [o] bir baxmayır güzgüyə.

Ayrıanı yox içməyə, körpü axtarır keçməyə “Ayrıanı yok içmeye, köprü arar geçmeye” (AAS, 72).

Ayrıanı yox içməyə, [o] körpü axtarır keçməyə.

Az az ye, həmişə ye “Az az ye her zaman ye” (AAS, 72).

[Sən] az az ye, [sən] həmişə ye.

Az danış, az ye, az yat, çox çalış “Az konuş, az ye, az yat, çok çalış” (AAS, 72).

[Sən] az danış, [sən] az ye, [sən] az yat, [sən] çox çalış.

Az konuş, çox qulaq as “Az konuş, çok dinle” (AAS, 72).

[Sən] az konuş, [sən] çox qulaq as.

Az danış, yaxşı danış “Az konuş, iyi konuş” (AAS, 72).

[Sən] az danış, [sən] yaxşı danış.

Az olsun, yaxşı olsun “Az olsun, iyi olsun” (AAS, 73).

[Bir şey] az olsun, [bir şey] yaxşı olsun.

Az olsun, nəqd olsun “Az olsun, nakit olsun” (AAS, 73).

[Bir şey] az olsun, [bir şey] nəqd olsun.

Az ver, çox yalvar, çox ver yalvarma “Az ver, çok yalvar, çok ver yalvarma” (AAS, 73)!

[Sən] az ver, [sən] çox yalvar, [sən] çox ver [sən] yalvarma.

Az ye, qapında nökr saxla “Az ye kapında hizmetçi bulundur” (AAS, 73).

[Sən] az ye, [sən] qapında nökr saxla.

Az ye, öz çörəyini ye “Az ye, kendi ekmeğini ye” (AAS, 73).

[Sən] az ye, [sən] öz çörəyini ye.

Dədənə ehsan verib ayağı çarılıları qapına dadandırma “Babana ihsan verip ayağı çarılıları kapına dadandırma” (AAS, 75).

[Sən] dədənə ehsan verib [sən] ayağı çarılıları qapına dadandırma.

Az yeyərəm görmərəm həkimi, düz dolanaram görmərəm hâkimi “Az yerim görmem hekimi, düz dolanırım görmem hâkimi” (AAS, 73).

[Mən] az yeyərəm [mən] görmərəm həkimi, [mən] düz dolanaram [mən] görmərəm hâkimi.

Aza qane ol, çoxu Allah’dan istə “Aza kâni ol, çoğu Allah’tan iste” (AAS, 73).

[Sən] aza qane ol, [sən] çoxu Allah’dan istə.

Aza qane ol, çoxlu qazanarsan “Aza kâni ol, çoğu kazanırsın” (AAS, 73).

[Sən] aza qane ol, [sən] çoxlu qazanarsan.

Azarladım ölmədim, üzüldüm öldüm “Azarladım ölmedim, üzüldüm, öldüm” (AAS,74).

[Mən] azarladım [mən] ölmədim, [mən] üzüldüm [mən] öldüm.

Baba paltarı geyərsən, baba olarsan “Baba elbisesi giyərsən, baba olursun” (AAS, 75).

[Sən] baba paltarı geyərsən, [sən] baba olarsan.

Bacasının eyriliyinə baxma, tütsüsünün düz çıxmasına bax “Bacasının eğriliğine bakma, dumanının doğru çıxmasına bak” (AAS, 76).

[Sən] bacasının eyriliyinə baxma, [sən] tütsüsünün düz çıxmasına bax.

Bağ alma bağlanarsan, dağ alma dağlanarsan, qoyun al, yağlanarsan “Bağ alma bağlanırsın, dağ alma dağlanırsın, koyun al yağlanırsın” (AAS, 76).

[Sən] bağ alma bağlanarsan, [sən] dağ alma dağlanarsan, [sən] qoyun al, yağlanarsan.

Bağa bax, barını gör “Bağa bak, barını gör” (AAS, 77).

[Sən] bağa bax, [sən] barını gör.

Bax mənə bir gözlə, baxım sənə iki gözlə “Bak bana bir gözlə, bakayım sana iki gözlə” (AAS, 78).

[Sən] bax mənə bir gözlə, [mən] baxım sana iki gözlə.

Baxma deyənə, bax dediyinə “Bakma diyene, bak dediğine” (AAS, 79).

[Sən] baxma deyənə, [sən] bax dediyinə.

Bal dedim, bəlaya düşdüm “Bal dedim, belaya düştüm” (AAS, 79).

[Mən] bal dedim, [mən] bəlaya düşdüm.

Baş ol, istərsən lap soğan başı ol “Baş ol, istersen soğan başı ol” (AAS, 83).

[Sən] baş ol, [sən] istərsən lap soğan başı ol.

Başımı kəs, xatirimə dəymə “Başımı kes, gururuma dokunma” (AAS, 83).

[Sən] başımı kəs, [sən] xatirimə dəymə.

Başını daz eyləmə, hər daz bir taledə olmaz “Başını kel etme, her kelin talihi bir olmaz” (AAS, 84).

[Sən] başını daz eyləmə, hər daz bir taledə olmaz.

Özgəyə kömək et, sənə də kömək edərlər “Başkasın yardım et, sana da yardım ederlər” (AAS, 84).

[Sən] özgəyə kömək et, [özge] sənə də kömək edərlər.

Başından böyük danışma “Başından büyük konuşma” (AAS, 85).

[Sən] başından böyük danışma.

Bacarırsan aslan ol, tülkü olmaq asandır “Becerirsen aslan ol, tilki olmak kolaydır” (AAS, 87).

[Sən] bacarırsan aslan ol, tülkü olmaq asandır.

Bacarmadığın bir işi “bacararam” demə “Becermediğin bir işi ‘beceririm’ deme” (AAS, 87).

[Sən] bacarmadığın bir işi “[mən] bacararam” demə.

Bədən başa deyir; saxla məni, saxlayım səni “Beden başa der ki koru beni, koruyayım seni” (AAS, 87).

Bədən başa deyir; [sən] saxla məni, [mən] saxlayım səni.

Bədənini təmiz saxla, qəfil əcəl gələr “Bedenini temiz tut, gafil ecel gelir” (AAS, 87).

[Sən] bədənini təmiz saxla, qəfil əcəl gələr.

Bikar sözü ilə arvad alma “Bekâr sözüyle avrat alma” (AAS, 87).

[Sən] bikar sözü ilə arvad alma.

Bəla cana gələcəksə, mala gəlsin “Bela cana geleceğine mala gelsin” (AAS, 88).

Bəla cana gələcəksə, [bəla] mala gəlsin.

Bəla gələndə “gəlirəm” deməz “Bela gelirken ‘geliyorum’ demez” (AAS,88).

Bəla gələndə “[mən] gəlirəm” deməz.

Bəslə qarğanı ovsun gözünü “Besle kargayı ovsun gözünü” (AAS, 89).

[Sən] bəslə qarğanı [qarğa] ovsun gözünü.

Dəlləkliyi bizim başımızda öyrənir “Berberliği bizim başımızda öğreniyor” (AAS, 89).

[O] dəlləkliyi bizim başımızda öyrənir.

Bəydən gəlmiş nökrəm, dişlərini tökrəm “Beyden gelmiş hizmetçiyim, dişlerimi dökerim” (AAS, 90).

[Mən] bəydən gəlmiş nökrəm, [mən] dişlərini tökrəm.

Bəyə inanma, suya doyanma “Beye inanma, suya dayanma” (AAS, 90).

[Sən] bəyə inanma, [sən] suya doyanma.

Bəyin çeşməsindən su içme “Beyin, çeşmesinden su içme” (AAS, 90).

[Sən] bəyin çeşməsindən su içme.

Bildiyindən danış, bilmədiyini səni güdaza verər “Bildiğini konuş, bilmediğin seni kötü duruma düşürür” (AAS, 91).

[Sən] bildiyindən danış, bilmədiyini səni güdaza verər.

Biliyini atasına verməz “Bilgisini atasına vermez” (AAS, 91).

[O] biliyini atasına verməz.

Bilmədiyini işə başını soxma “Bilmediğin işe başını sokma” (AAS, 91).

[Sən] bilmədiyini işə başını soxma.

Bilməsən bir biləndən sor “Bilmiyorsan bir bilenden sor” (AAS, 91).

[Sən] bilməsən bir biləndən sor.

Bilsəydim dərdim olmazdı “Bilseydim derdim olmazdı” (AAS, 92).

[Mən] bilsəydim dərdim olmazdı.

Min bilən olsan, bir biləndən soruş “Bin bilen olsan da bir bilenden sor” (AAS, 92).

[Sən] min bilən olsan, [sən] bir biləndən soruş.

Bir adamla dost olmaq istəyirsənsə, onun dostuna bax “Bir adamla dost olmaq istiyorsan, onun dostuna bax” (AAS, 93).

[Sən] bir adamla dost olmaq istəyirsənsə, [sən] onun dostuna bax.

Bir buğda əkməsən, min buğda biçməzsən “Bir buğday ekmezsən, bin buğda biçmezsən” (AAS, 95).

[Sən] bir buğda əkməsən, [sən] min buğda biçməzsən.

Bir de, beş eşit “Bir de, beş işit (söyle)” (AAS, 95).

[Sən] bir de, [sən] beş eşit.

Bir barmaq qatıqdan ötrü tuluğu yırtma “Bir parmaq katıktan ötürü torbayı yırtma” (AAS, 98).

[Sən] bir barmaq qatıqdan ötrü tuluğu yırtma.

Birini gör fikir eylə, birini gör şükür eylə “Birisini gör fikir eyle [düşün], birisini gör şükür eyle (şükret)” (AAS, 99).

[Sən] birini gör fikir eylə, [sən] birini gör şükür eylə.

Borc alan ağlaya ağlaya gələr, gülə gülə gedər “Borç alan ağlaya ağlaya gelir, güle güle gider” (AAS, 100).

Borc alan ağlaya ağlaya gələr, [borc alan] gülə gülə gedər.

Bülbülü qızıl qəfəsə salmışlar, “Vay Vatan” demiş “Bülbülü altın kafese koymuşlar ‘Ah Vatanım’ demiş” (AAS, 102).

Bülbülü qızıl qəfəsə salmışlar, **[bülbül]** “Vay Vatan” demiş.

Nadan əlindən su içmə ab-həyət olsa da “Cahil elindən su içmə ab-ı hayat olsa da”(AAS, 104).

[Sən] nadan əlindən su içmə ab-həyət olsa da.

Cahil ilə bal yemə, aqil ilə daş daşı “Cahil ilə bal yemə, aqillə ilə taş taşı” (AAS, 104).

[Sən] cahil ilə bal yemə, **[sən]** aqil ilə daş daşı.

Cahil ilə çıxma yola, gətirər başına min bir bələ “Cahil ilə çıxma yola, getirir başına bin bir bela” (AAS, 104).

[Sən] cahil ilə çıxma yola, gətirər başına min bir bələ.

Cahil özünə düşməndir, başqasına necə dost ola bilər “Cahil kendine düşmandır, başqasına nasıl dost olsun ki” (AAS, 104)?!

Cahil özünə düşməndir, **[cahil]** başqasına necə dost ola bilər?!

Can de, can eşit “Can de, can eşit” (AAS, 105).

[Sən] can de, **[sən]** can eşit.

Can verirsen qardaşa ver, min il keçsə yad olmaz “Can verirsen kardeşe ver, bin yıl geçse umutulmaz” (AAS, 105).

[Sən] can verirsen qardaşa ver, **[o]** min il keçsə yad olmaz.

Cəhənnəmə girsə, üzü qızarmaz “Cehenneme girse yüzü kızarmaz” (AAS, 107).

[O] cəhənnəmə girsə, üzü qızarmaz.

Nəkəsə borclu olma “Cimriye borçlu olma” (AAS, 108).

[Sən] nəkəsə borclu olma.

Çağrılan yerə ərinmə, çağırılmayan yərdə görünmə “Çağırılan yere erinme, çağırılmayan yerde görünme” (AAS, 110).

[Sən] çağrılan yerə ərinmə, [sən] çağırılmayan yərdə görünmə.

İşlə nökr kimi, ye ağa kimi “Çalış hizmetçi gibi, ye ağa gibi” (AAS, 111).

[Sən] işlə nökr kimi, [sən] ye ağa kimi.

Çirkaba daş atma, üstünə sıçrayar “Çamura taş atma üstüne sıçrar” (AAS, 112).

[Sən] çirkaba daş atma, [çirkab] üstünə sıçrayar.

Çarığına baxma, ürəyinə bax “Çarığına bakma, yüreğine bak” (AAS, 112).

[Sən] çarığına baxma, [sən] ürəyinə bax.

Çəkiç ol üstdə ol, zindan olub altda qalma “Çekiç ol; üstte ol, örs olup altta kalma” (AAS, 113).

[Sən] çəkiç ol [sən] üstdə ol, [sən] zindan olub altda qalma.

Çəkmə namərd minnətin, get səhrada dolan göz “Çekme namert minnetini, git sahrada dolan gez” (AAS, 113).

[Sən] çəkmə namərd minnətin, [sən] get səhrada dolan göz.

Cəhrə əyirsən don geyərsən “Çıkrık eğirirsen, don giyersin”(AAS, 114).

[Sən] cəhrə əyirsən – [sən] don geyərsən.

Uşaqla yola çıxma, eşşəyi yıxılsa ağlar, eşşəkdən yıxılsan gülər “Çocukla yola çıkma, eşeği yıkılırsa ağlar, eşekten düşerse güler” (AAS, 116).

[Sən] uşaqla yola çıxma, [uşaq] eşşəyi yıxılsa ağlar, [sən] eşşəkdən yıxılsan [uşaq] gülər.

Çox ver, az yalvar “Çok ver, az yalvar” (AAS, 117).

[Sən] çox ver, [sən] az yalvar.

Dağına baxar qar verər, bağına baxar bar verər “Dağına bakar kar verir, bağına bakar meyve [bar] verir” (AAS, 121).

[Allah] dağına baxar qar verər, [Allah] bağına baxar bar verər.

Dam olmadın, eşik ol barı “Dam olmadın eşik ol barı” (AAS, 122).

[Sən] dam olmadın, [sən] eşik ol barı.

Damda verər azanı, yerdə sayar qazanı “Damda okur ezanı, yerde sayar kazanı” (AAS, 122).

[O] damda verər azanı, [o] yerdə sayar qazanı.

Damdan düşdüm, ətəyim sındı “Damdan düştüm, etəğim yırtıldı” (AAS, 122).

[Mən] damdan düşdüm, ətəyim sındı.

Damdan düşsə, pişik kimi ayağı üstə düşər “Damdan düşse, kedi gibi ayaküstü düşer” (AAS, 122).

[O] damdan düşsə, [o] pişik kimi ayağı üstə düşər.

Damımız uçdu, dam kürəməkdən qurtardıq “Damımız uçtu, dam küremekten kurtulduk” (AAS, 123).

Damımız uçdu, [biz] dam kürəməkdən qurtardıq.

Davakarın şah olsa, ərizəni Allaha yaz “Davacın şah olursa, dilekçeni Allah’a yaz” (AAS, 124).

Davakarın şah olsa, [sən] ərizəni Allaha yaz.

Davasını bilməyənə şahid olma “Davasını bilmeyene şahit olma” (AAS, 124).

[Sən] davasını bilməyənə şahid olma.

Dumbul görər oynar, mehrab görər ağlar “Davul görür oynar, mihrap görür aular” (AAS, 124).

[O] dumbul görər oynar, [o] mehrab görər ağlar.

Dayı görməyib, elə bilir Şaqqulu da bir dayıdır “Dayı görmemiş, zanneder ki Şaqqulu da bir dayıdır” (AAS, 124).

[O] dayı görməyib, [o] elə bilir Şaqqulu da bir dayıdır.

Dayı ilə dağ dolan, əmi ilə bağı dolanma “Dayı ile dağ dolan, emmi ile bağı dolanma” (AAS, 124).

[Sən] dayı ilə dağ dolan, [sən] əmi ilə bağı dolanma.

Dediyindən dönərsən, el dönər səndən, dediyini tutarsan, el tutar səndən “Dediğindən dönərsən, el döner senden, dediğini tutarsan el tutar senden” (AAS, 125).

[Sən] dediyindən dönərsən, el dönər səndən, [sən] dediyini tutarsan, el tutar səndən.

Dediyin deyir, demədiyini gedər-gəlməz vaxta saxlayır “Dediğini der, demediğini gider gelmez vakte saklar” (AAS, 125).

[O] dediyin deyir, [o] demədiyini gedər-gəlməz vaxta saxlayır.

Dəyirmanada dənə evdə arıd apar “Değirmene taneyi evde temizleyip götür” (AAS, 126).

[Sən] dəyirmanada dənə evdə arıd apar.

Dəyirmanada getsə dünya xəbəri gətirər “Değirmene giderse dünya kadar haber getirir” (AAS, 126).

[O] dəyirmanada getsə [o] dünya xəbəri gətirər.

Dəymə tazıya, - qaçar qazıya “Değme tazıya, kaçır kadıya” (AAS, 127).

[Sən] dəymə tazıya, - [tazı] qaçar qazıya.

Dəli özünə bir dəli yoldaş tapdı, elə bildi ki, çox ağıllıdır “Deli kendine deli bir yoldaş buldu, zannetti ki çok akıllıdır” (AAS, 128).

Dəli özünə bir dəli yoldaş tapdı, [dəli] elə bildi ki, [o] çox ağıllıdır.

Dəli ol, bəxtin olsun “Deli ol, bahtın olsun” (AAS, 129).

[Sən] dəli ol, bəxtin olsun.

Dəlinin yadına daş salma “Delinin aklına taşı getirme” (AAS, 130).

[Sən] dəlinin yadına daş salma.

Dəliyə daş atma, başına daş yağdırar “Deliye taş atma, başına taş yağdırır” (AAS, 131).

[Sən] dəliyə daş atma, [dəli] başına daş yağdırar.

Dəliyə qoşulma, səni də dəli edər “Deliyə yanaşma, seni de deli eder” (AAS, 131).

[Sən] dəliyə qoşulma, [o] səni də dəli edər.

Dəliyə iş buyur, o sənə ağıl öyrətsin “Deliyə iş buyur o sana akıl öğretsin” (AAS, 131).

[Sən] dəliyə iş buyur, o sənə ağıl öyrətsin.

Dəliyə üz vermə “Deliyə yüz verme” (AAS, 132).

[Sən] dəliyə üz vermə.

Dəliyə yüz öyrət, öz bildiyini eylər “Deliyə yüz kere öğret, kendi bildiğini yapar” (AAS, 132).

[Sən] dəliyə yüz öyrət, [dəli] öz bildiyini eylər.

Dəniz suyu kimi, nə içilir nə kiçilir “Deniz suyu gibi ne içilir, ne küçülür” (AAS, 133).

Dəniz suyu kimi, [o şey] nə içilir [o şey] nə kiçilir.

Dənizə getsə dənizi qurudar “Denize gitse denizi kurudur” (AAS, 134).

[O] dənizə getsə dənizi qurudar.

Dərdin yoxdur söylən, borcun yoxdur evlən “Dərdin yok ise söylen, borcun yok ise evlen” (AAS, 134).

[Sən] dərdin yoxdur söylən, [sən] borcun yoxdur evlən.

Dərdini dərd bilənə söylə “Dərdini dert bilene söyle” (AAS, 134).

[Sən] dərdini dərd bilənə söylə.

Dərinə getmə, məsələ böyüyər “Derine gitme, mesele büyür” (AAS, 135).

[Sən] dərinə getmə, məsələ böyüyər.

Dərd bir deyil, iki deyil “Dert bir değil, iki değil” (AAS, 135).

Dərd bir deyil, [dərd] iki deyil.

Dərviş mescidə girməz, bazarda meydan qurar “Dərviş mescide girmez, bazarda meydan kurar” (AAS, 136).

Dərviş mescidə girməz, [**dərviş**] bazarda meydan qurar.

Dəvə buynuz axtarırdı, qulaqdan da oldu “Deve buynuz ararken kulaktan da oldu” (AAS, 138).

Dəvə buynuz axtarırdı, [**dəvə**] qulaqdan da oldu.

Dəvə böyükdür – ot yeyər, şahin kiçikdir – ət yeyər “Deve böyükdür, ot yer, şahin kiçükdür, et yer” (AAS, 138).

Dəvə böyükdür – [**dəvə**] ot yeyər, şahin kiçikdir – [**şahin**] ət yeyər.

Dəvə gördün? – Heç izini də görmədim “Deve gördün mü? – Hiç izini de görmedim” (AAS, 138).

[**Sən**] dəvə gördün? – [**mən**] heç izini də görmədim.

Dəvəsi ölmüş arabım “Devesi ölmüş arabım” (AAS, 140)!

[**Mən**] dəvəsi ölmüş arabım.

Dəvəni xəlbir ilə suvarır “Deveyi kalbur ile sular” (AAS, 142).

[**O**] dəvəni xəlbir ilə suvarır.

Dəvəni yel aparsa, keçini göydə gör “Deveyi yel götürürse, keçiyi gökte gör” (AAS, 142).

Dəvəni yel aparsa, [**sən**] keçini göydə gör.

Dəvəni itirib köşəyi axtarır “Deveyi yitirmiş köşəyi arar” (AAS, 142).

[**O**] dəvəni itirib köşəyi axtarır.

Dövlət ağıllının nökrəridir, axmağın ağası “Devlet [zenginlik] ağıllının hizmetkârıdır” (AAS, 142).

Dövlət ağıllının nökrəridir, [**dövlət**] axmağın ağası.

Dövlət malı nə odda yanar, nə suda batar “Devlet malı ne ateşte yanar, ne suda batar” (AAS, 143).

Dövlət malı nə odda yanar, [**dövlət malı**] nə suda batar.

Dildə yox, işdə özümü göstər “Dilde değil, işte kendini göster” (AAS, 144).

[**Sən**] dildə yox, işdə özümü göstər.

Dilini tut, divanı ud “Dilini tut, divanı yut” (AAS, 146).

[**Sən**] dilini tut, [**sən**] divanı ud.

Dildə bir şey dəyib, ürəkdə başqa şey tutma “Dilinle bir şey deyip yüreğinde başka şey tutma” (AAS, 146).

[**Sən**] dildə bir şey dəyib, [**sən**] ürəkdə başqa şey tutma.

Dinç adamsan, qanlı qapısında nə qayırırsan “Dinç adamsın, kanlı kapısında ne ararsın” (AAS, 146)?

[**Sən**] dinç adamsan, [**sən**] qanlı qapısında nə qayırırsan?

Düz gəlmisən düz get, qız gəlmisən qız get “Doğru gelmişsen doğru git, kız gelmişsen kız git” (AAS, 148).

[**Sən**] düz gəlmisən [**sən**] düz get, [**sən**] qız gəlmisən [**sən**] qız get.

Haqq hesabı düz elə “Doğru hesabı doğru eyle” (AAS, 149).

[**Sən**] haqq hesabı düz elə.

Düz danışanla dost ol, səni tə’rifləyənlə yox “Doğru konuşanla dost ol, seni övenle değil” (AAS, 149).

[**Sən**] düz danışanla dost ol, səni tə’rifləyənlə yox.

Doğru söylə, at min, çap “Doğru söyle, at bin, koştur” (AAS, 149).

[**Sən**] doğru söylə, [**sən**] at min, [**sən**] çap.

Düz yaşa – yüz yaşa “Doğru yaşa, yüz yaşa” (AAS, 150).

[**Sən**] düz yaşa [**sən**] yüz yaşa.

Düzlük uzanar, qırılmaz “Doğruluk uzar, kırılmaz” (AAS, 151).

Düzlük uzanar, **[düzlük]** qırılmaz.

Doqquzunda nə isə, doxsanında da odur “Dokuzunda ne ise, doksanında da odur” (AAS, 151).

[Bir adam] doqquzunda nə isə, **[bir insan]** doxsanında da odur.

Dolunu yeyib boşa təpik atma “Doluyu yiyip boşa tekme atma” (AAS, 152).

[Sən] dolunu yeyib boşa təpik atma.

Dost qazan, düşməni nənəm də doğar “Dost kazan, düşmanı nenem de doğurur” (AAS, 153).

[Sən] dost qazan, düşməni nənəm də doğar.

Dost dosta tən gərək, tən olmasa gen gərək “Dost dosta den gerek, denk olmasa uzak gerek” (AAS, 153).

Dost dosta tən gərək, **[dost]** tən olmasa gen gərək.

Dost ol, vəfalı ol “Dost ol, vefalı ol” (AAS, 154).

[Sən] dost ol, **[sən]** vəfalı ol.

Dosta borc pul vermə, hər ikisi əldən gedər “Dosta borç para verme, her ikisi de elden gider” (AAS, 154).

[Sən] dosta borc pul vermə, hər ikisi əldən gedər.

Dostluğu birdən pozma, bəlkə bir də dost oldun “Dostluğu birden bozma, belki bir daha dost olursun” (AAS, 155).

[Sən] dostluğu birdən pozma, bəlkə bir də dost oldun.

Dostdan belə sirrini saxla “Dosttan bile sırrını sakla” (AAS, 155).

[Sən] dostdan belə sirrini saxla.

Dostdan özünü qoru, düşmənlə hesaplaşmağa nə var “Dosttan kendini kora, düşmanla hesaplaşmaya ne var” (AAS, 155)?!

[Sən] dostdan özünü qoru, düşmənlə hesaplaşmağa nə var?!

Dostu dar gündə sına “Dostu dar günde sına” (AAS, 155).

[Sən] dostu dar gündə sına.

Dostuq, cibimiz ayrı “Dostuz cebimiz ayrı” (AAS, 157).

[Biz] dostuq, cibimiz ayrı.

Dörd divardır, bir həsir “Dört duvarı, bir hasır var” (AAS, 157).

[Ora] dörd divardır, [ora] bir həsir.

Döymə özgə qapısını, döyərlər sənin qapını “Dövme el kapısını döverler senin kapını” (AAS, 157).

[Sən] döymə özgə qapısını, döyərlər sənin qapını.

Dodağın qalınlığına baxma, sözün zərifliyinə bax “Dudağın kalınlığına bakma, sözün zarifliğine bak” (AAS, 157).

[Sən] dodağın qalınlığına baxma, [sən] sözün zərifliyinə bax.

Dul arvad özü yetimdir, amma yetimlərə anadır “Dul kadının kendisi yetimdir, ama yetimlere anadır” (AAS, 158).

Dul arvad özü yetimdir, amma [dul arvad] yetimlərə anadır.

Dünən yediyini bu gün yadımdan çıxardı “Dün yediğini bugün aklından çıkarmış” (AAS, 159).

[O] dünən yediyini bu gün yadımdan çıxardı.

Dünən yumurtadan çıxıb, bu gün bizə cip – cip öyrədir “Dün yumurtadan çıkmış, bugün bize cik – cik demeyi öğretir” (AAS, 160).

[O] dünən yumurtadan çıxıb, [o] bu gün bizə cip – cip öyrədir.

Dünən yumurtadan çıxıb, bu gün qabığını bəyənmir “Dün yumurtadan çıkmış, bugün kabağını beğenmiyor” (AAS, 160).

[O] dünən yumurtadan çıxıb, [o] bu gün qabığını bəyənmir.

Dünənki işinə sağ ol, bugünkü işindən danış “Dünkü işinə sağ ol, bugünkü işindən konuş” (AAS, 160).

[Sən] dünənki işinə sağ ol, [sən] bugünkü işindən danış.

Dünənki nökrçiliyinə baxma, bugünkü ağalığına bax “Dünkü hizmetkârlığına bakma, bugünkü ağalığına bak” (AAS, 160).

[Sən] dünənki nökrçiliyinə baxma, [sən] bugünkü ağalığına bax.

Dünəni demə, bugünü de “Dünü deme, bugünü de” (AAS, 160)!

[Sən] dünəni demə, [sən] bugünü de.

Dünya yaz ikən qış tedarükünə bax “Dünya bahar iken qış tedarikine bak” (AAS, 160)!

[Sən] dünya yaz ikən qış tedarükünə bax.

Dünya mənim deyənin, dünən gəldik yasından “Dünya benimdir diyenin dünyasından gəldik” (AAS, 160).

[Biz] dünya mənim deyənin, dünən gəldik yasından.

Dünya varına güvənmə “Dünya malına güvənme” (AAS, 161).

[Sən] dünya varına güvənmə.

Dünyaya dayanma, varına inanma “Dünyaya dayanma, varına inanma” (AAS, 163).

[Sən] dünyaya dayanma, [sən] varına inanma.

Düşməne bel bağlama “Düşmana bel bağlama” (AAS, 163).

[Sən] düşməne bel bağlama.

Düşməne fürsət vermə, ayıq ol “Düşmana fürsət verme, ayıq ol” (AAS, 164).

[Sən] düşməne fürsət vermə, [sən] ayıq ol.

Əyri otur, düz danış “Eğri otur, doğru konuş” (AAS, 166).

[Sən] əyri otur, [sən] düz danış.

Əl bulaşdırmağa dəyməz “El bulaştırmaya dəğmez” (AAS, 168).

[Bu şey] əl bulaşdırmağa dəyməz.

El yaxşılığın umutma “El iyiliğini unutma” (AAS, 170).

[Sən] el yaxşılığın umutma.

Əl verir, ətək vermir “El verir, etek vermez” (AAS, 171).

[O] əl verir, [o] ətək vermir.

Əli xəmirliyə çörək borç verməzlər “Eli hamurluya çörək borç vermezler” (AAS, 172).

[Onlar] əli xəmirliyə çörək borç verməzlər.

Əli ilə xəmir ovar, gözü ilə dana qovar “Eli ile hamur yoğurur, gözü ile dana kovar” (AAS, 172).

[O] əli ilə xəmir ovar, [o] gözü ilə dana qovar.

Əli ilə verdiyini ayağı ilə ala bilmir “Eli ile verdiğini ayağı ile alamaz” (AAS, 173).

[O] əli ilə verdiyini [o] ayağı ilə ala bilmir.

Elimə qalsın, günümə qalmasın “Elime kalsın, günümə kalmasın” (AAS, 173).

[O] elimə qalsın, [o] günümə qalmasın.

Əlimi vurdum dizimə, inidi gəldim özümə “Elimi vurdum dizime, şimdi geldim kendime” (AAS, 173).

[Mən] əlimi vurdum dizimə, [mən] inidi gəldim özümə.

Özgənin sözünü özgənin evində danışma “Elin sözünü elin evinde konuşma” (AAS, 174).

[Sən] özgənin sözünü özgənin evində danışma.

Əlindən gələni beş qaba çək “Elinden geleni beş kaba koy” (AAS, 175).

[Sən] əlindən gələni beş qaba çək.

Əlinə ilə qoymadığın şeyə dəymə “Elinle koymadığın şeye değme” (AAS, 175).

[Sən] əlinə ilə qoymadığın şeyə dəymə.

Almanı soy ye, armudu say ye “Elmayı soyup ye, armudu sayıp ye” (AAS, 175).

[Sən] almanı soy ye, [sən] armudu say ye.

Əməyə hörmət et ki, hörmətini artırsın “Emeğe hürmet et ki hürmetini artırsın” (AAS, 176).

[Sən] əməyə hörmət et ki, [əmək] hörmətini artırsın.

Ər ol, çörəyini daşdan çıxart “Er ol, ekmeğini taştan çıkart” (AAS, 177).

[Sən] ər ol, [sən] çörəyini daşdan çıxart.

Ərik ağacından saz olmaz, gəl zurnadan xəbər al “Erik ağacından saz olmaz, gel zurnadan haber al” (AAS, 178).

Ərik ağacından saz olmaz, [sən] gəl zurnadan xəbər al.

Ərinə görə bağla başını, qazanına görə qaynat aşını “Erine göre bağla başını, kazanına göre kaynat aşını” (AAS, 179).

[Sən] ərinə görə bağla başını, [sən] qazanına görə qaynat aşını.

Köhnə kəndə təzə nırx qoyma “Eski köye yeni adet koyma” (AAS, 181).

[Sən] köhnə kəndə təzə nırx qoyma.

Eşşəyə buynuz vərsən, vurur ölkəni dağıdar “Eşeğe boynuz versen vurur memleketi dağıtır” (AAS, 181).

[Sən] eşşəyə buynuz vərsən, [eşşək] vurur ölkəni dağıdar.

Eşşəyin canı yananda atdan bərk qaçar “Eşeğin canı yandığında attan hızlı kaçır” (AAS, 181).

Eşşəyin canı yananda [eşşək] atdan bərk qaçar.

Eşşəyin qulağını kəsməklə köhlən olmaz “Eşəğin kulağını kesməklə küheylan olmaz” (AAS, 182).

Eşşəyin qulağını kəsməklə [eşşək] köhlən olmaz.

Eşşək aldım qatır çıxdı “Eşək aldım katır çıktı” (AAS, 182).

[Mən] eşşək aldım [o] qatır çıxdı.

Ət ilə dırnaq arasına girmə “Ət ilə tırnak arasına girme” (AAS, 182).

[Sən] ət ilə dırnaq arasına girmə.

Ət yeməz, suyuna çörək doğrar “Ət yemez, suyuna ekmək doğrar” (AAS, 184).

[O] ət yeməz, [o] suyuna çörək doğrar.

Ətə baxma, olana baxma, içindəki cana bax “Ətə baxma, olana baxma, içindəki cana bax” (AAS, 184).

[Sən] ətə baxma, [sən] olana baxma, [sən] içindəki cana bax.

Ətə pul verməz, küftənin böyüyündən yapışar “Ətə para vermez, köftənin böyüyündən yapışar” (AAS, 184).

[O] ətə pul verməz, [o] küftənin böyüyündən yapışar.

Ətəğinə qoz tökür, başına qapaz vurur “Ətəğine ceviz döker, başına şamar vurur” (AAS, 184).

[O] ətəğinə qoz tökür, [o] başına qapaz vurur.

Ev alma qonşu al “Ev alma, komşu al” (AAS, 185).

[Sən] ev alma [sən] qonşu al.

Evdə öz başını bağlaya bilmir, toyda gəlin başı bağlayır “Evde kendi başını bağlayamaz, toyda [dügünde] gelin başı bağlar” (AAS, 186).

[O] evdə öz başını bağlaya bilmir, [o] toyda gəlin başı bağlayır.

Evin iti ol, kiçiyi olma “Evin iti ol, eniği olma” (AAS, 187).

[Sən] evin iti ol, [sən] kiçiyi olma.

Əvvəl görüş, sonra biliş “Evvəl görüş, sonra bil” (AAS, 189).

[Sən] əvvəl görüş, [sən] sonra biliş.

Evvəl arxı tullan, sonra özünü öy “Evvəla arki geç, sonra kendini öv” (AAS, 189).

[Sən] evvel arxı tullan, [sən] sonra özünü öy.

Yoluxda nə var, qırığa nə versin “Fakirde ne var ki fukaraya versin” (AAS, 190).

Yoluxda nə var, [yolux] qırığa nə versin.

Fələyin işinə bax, ayıya qaval çaldırır “Feleğin işine bak, ayıya kaval çaldırır” (AAS, 192).

[Sən] fələyin işinə bax, [fələk] ayıya qaval çaldırır.

Fələyin qaydasıdır dağı dağ üstündən çəkər “Feleğin kaidesidir, dağı dağ üstündən çeker” (AAS, 192).

Fələyin qaydasıdır [fələk] dağı dağ üstündən çəkər.

Keçənə güzəşt deyiblər “Geçmişe mazi derler” (AAS, 195).

[Onlar] keçənə güzəşt deyiblər.

Gəl məni gör, dərdimdən öl “Gel beni gör, derdimden öl” (AAS, 195).

[Sən] gəl [sən] məni gör, [sən] dərdimdən öl.

Gəlin anasına həm ağlar, həm də ‘gedirəm’ deyər “Gelin anasına hem ağlar, hem de ‘giderim’ der” (AAS, 196).

Gəlin anasına həm ağlar, [gəlin] həm də [məni] gedirəm’ deyər.

Cavanlıq sultanlıqdır, bacarsan saxla “Gençlik sultanlıktır, becerirsen sakla” (AAS, 197).

Cavanlıq sultanlıqdır, [sən] bacarsan saxla.

Cavanlıqda pul qazan, qocalıqda qur qazan “Gençlikte para kazan, kocalıkta kur kazan” (AAS, 198).

[Sən] cavanlıqda pul qazan, [sən] qocalıqda qur qazan.

Deyingən dinə bilməz, dinməsə dözə bilməz “Geveze konuşamaz, konuşmasa da dayanamaz” (AAS, 198).

Deyingən dinə bilməz, [**deyingən**] dinməsə dözə bilməz.

Getme gözümdən, gedərəm özümdən “Gitme gözümde, geçerim kendimden” (AAS, 199).

[**Sən**] getme gözümdən, [**mən**] gedərəm özümdən.

Getdim savab edəm, günaha batdım “Gittim sevap edeyim diye, günaha battım” (AAS, 199).

[**Mən**] getdim savab edəm, [**mən**] günaha batdım.

Göydən yağmasa yerdən bitməz “Gökten yağmazsa yerden bitmez” (AAS, 200).

Göydən [**yağmur**] yağmasa yerdən [**toxum**] bitməz.

Könül quşu uçar, bi budaqdan o birinə qonar “Gönül kuşu uçar, bir daldan o birine konar” (AAS, 201).

Könül quşu uçar, [**könül quşu**] bi budaqdan o birinə qonar.

Gördüyünü qoyub, eşitdiyinə inanma “Gördüğünü bırakıp işittiğine inanma” (AAS, 201).

[**Sən**] gördüyünü qoyub, [**sən**] eşitdiyinə inanma.

Görməmişin oğlu oldu, vurdu gözünü çıxartdı “Görmemişin oğlu olmuş, vurmuş gözünü çıkarmış” (AAS, 201).

Görməmişin oğlu oldu, [**görməmiş**] vurdu gözünü çıxartdı.

Göz bir pəncərədir gönülə baxar “Göz bir penceredir, gönle bakar” (AAS, 201).

Göz bir pəncərədir [**göz**] gönülə baxar.

Gülmə qonşuna, gələr başına “Gülme komşuna gelir başına” (AAS, 204).

[**Sən**] gülmə qonşuna, gələr başına.

Rişxənd etmə qonşuna, gələr birgün başına “Gülme komşuna, gelir bir gün başına” (AAS, 204).

[Sən] rişxənd etmə qonşuna, gələr birgün başına.

Güvənmə varlığa, düşərsən darlığa “Güvenme varlığa, düşersin darlığa” (AAS, 205).

[Sən] güvənmə varlığa, [sən] düşərsən darlığa.

Göycək arvadlı ilə, yorğa atlıya yoldaş olma “Güzel hanımlı ile yorga atlıya yoldaş olma” (AAS, 206).

[Sən] göycək arvadlı ilə, yorğa atlıya yoldaş olma.

Gözəllər çox iş görərlər, soyarlar adamı dərviş edərlər “Güzeller çok iş görürler, soyarlar adamı derviş ederler” (AAS, 206).

Gözəllər çox iş görərlər, [gözəllər] soyarlar adamı dərviş edərlər.

Xəbər almaq eyib deyil, öyrənməmək eyibdir “Haber almak ayıp değil, öğrenmemek ayıptır” (AAS, 207).

Xəbər almaq eyib deyil, [xəbər] öyrənməmək eyibdir.

Hacı yatmaz, yatarsa qalxmaz “Hacı yatmaz, yatarsa kalkmaz” (AAS, 207).

Hacı yatmaz, [hacı] yatarsa qalxmaz.

Haqq ver haqq al “Hak ver hak al [Doğru ver, doğru al]” (AAS, 208).

[Sən] haqq ver [sən] haqq al.

Hamamdan çıxanın əri olasan, səfərdən gələnin arvadı “Hamamdan çıxanın eri olasan, seferden gelenin avradı ” (AAS, 210).

[Sən] hamamdan çıxanın əri olasan, [sən] səfərdən gələnin arvadı.

Xana yaradı, bəyə yaradı, keçəl Gənbərə yaramadı “Han’a yaradı, beye yaradı da kel Kambere mi yaramadı” (AAS, 210)?!

[Bu şey] xana yaradı, [bu şey] bəyə yaradı, [bu şey] keçəl Gənbərə yaramadı?!

Hansı daşı qaldırsan altından bir əqrəb çıxar “Hangi taşı kaldırsan altından bir akrep çıxar” (AAS, 211).

[Sən] hansı daşı qaldırsan altından bir əqrəb çıxar.

Arvad almamış övlad arzusu eləmə “Hanım almadan evlat arzusu eylemə” (AAS, 211).

[Sən] arvad almamış övlad arzusu eləmə.

Arvadı gözəl, atı yorğa ilə yoldaş olma “Hanımı güzel, atı yorga ile yoldaş olma” (AAS, 211).

[Sən] arvadı gözəl, atı yorğa ilə yoldaş olma.

Xəstəlik atlı gəlir, piyada gedir “Hastalık atlı gelir, yaya gider” (AAS, 213).

Xəstəlik atlı gəlir, [xəstəlik] piyada gedir.

Xeyir de, xeyir taparsan “Hayır de, hayır bulursun” (AAS, 214).

[Sən] xeyir de, [sən] xeyir taparsan.

Xeyir dilə qonşuna, xeyir gəlsin başına “Hayır dile komşuna, hayır gelsin başına” (AAS, 215).

[Sən] xeyir dilə qonşuna, xeyir gəlsin başına.

Xeyir işə yaxın ol, şər işdən saqın “Hayır işe yakın ol, şer işten sakın” (AAS, 215).

[Sən] xeyir işə yaxın ol, [sən] şər işdən saqın.

Heyvan saxlasan pişik saxla, özü tutar, özü yeyər “Hayvan beslersen kedi besle, kendi tutar, kendi yer” (AAS, 215).

Heyvan saxlasan pişik saxla, [pişik] özü tutar, [pişik] özü yeyər.

Halal incələr, amma üzülməz “Helâl incelir, ama kopmaz.” (AAS, 216).

Halal incələr, amma [halal] üzülməz.

Hamiya hörmət elə, hörmətin olar “Herkese hürmet eyle, hürmetin olur” (AAS, 218).

[Sən] hamıya hörmət elə, hörmətin olar.

Hesabda doğru ol, hesabdar olma, hesab bilməyənlə durub oturma “Hesapta doğru ol, hesapçı olma, hesab bilmeyenle oturub kalkma” (AAS, 219).

[Sən] hesabda doğru ol, [sən] hesabdar olma, [sən] hesab bilməyənlə durub oturma.

Oğru evli olmaz, ev yiyəsini evlilikdən salar “Hırsız evli olmaz, ev sahibini evinden eder” (AAS, 219).

Oğru evli olmaz, [oğru] ev yiyəsini evlilikdən salar.

Heç kəsə bel bağlama “Hiç kimseye bel bağlama” (AAS, 221).

[Sən] heç kəsə bel bağlama.

Axund özü edər, özgəyə “eləmə” deyər “Hoca kendi yapar, başkasına ‘yapma’ der” (AAS, 221).

Axund özü edər, [axund] özgəyə “[sən] eləmə” deyər.

İçmə çaxırı, açar paxırı “İçme şarabı, açar sırrını” (AAS, 224).

[Sən] içmə çaxırı, [çaxır] açar paxırı.

İçdim üzüm suyunu, tökdüm üzüm suyunu “İçtim üzüm suyunu, döktüm yüzümün suyunu” (AAS, 224).

[Mən] içdim üzüm suyunu, [mən] tökdüm üzüm suyunu.

İynə gözündən baxaram, cümlə cahanı yıxaram “İğne gözündən bakarım, cümle cihanı yıkarım” (AAS, 225).

[Mən] iynə gözündən baxaram, [mən] cümlə cahanı yıxaram.

İynə olub sancılanmısan ətəyimə “İğne olup saplanmışsın eteğime” (AAS, 225).

[Sən] iynə olub [sən] sancılanmısan ətəyimə.

İynə olub yaxama sançılma “İğne olup yakama saplanma” (AAS, 225).

[Sən] iynə olub [sən] yaxama sançılma.

El adamı igid deyə candan edər, comərd deyə maldan edər “El adamı yığit diye candan eder, cömert diye maldan eder” (AAS, 226).

El adamı igid deyə candan edər, **[el adamı]** comərd deyə maldan edər.

İki ayağın var, ikisini də kirəyə elə “İki ayağın varsa ikisini de kiraya ver” (AAS, 226).

İki ayağın var, **[sən]** ikisini də kirəyə elə.

İki ayağın bir başmağa dirəyir “İki ayağını bir pabuca sokuyor” (AAS, 226).

[O] iki ayağın bir başmağa dirəyir.

İki başlı heyvandan yox, iki dilli insandan qorx “İki başlı hayvandan değil, iki dilli insandan kork” (AAS, 226).

[Sən] iki başlı heyvandan yox, **[sən]** iki dilli insandan qorx.

İki arvadlı ev bərəkətsiz olar, süpürülməmiş (zibilli) qalar “İki hanımlı ev berekətsiz olur, süpürülməmiş [zibilli] kalır” (AAS, 227).

İki arvadlı ev bərəkətsiz olar, **[ev]** süpürülməmiş (zibilli) qalar.

İki eşit, bir danış “İki işit, bir konuş” (AAS, 227).

[Sən] iki eşit, **[sən]** bir danış.

İki verməsən bir ala bilməzsən “İki vermezsen bir alamazsın” (AAS, 228).

[Sən] iki verməsən **[sən]** bir ala bilməzsən.

El ilə bir ağla, el ilə bir gül “İl ilə bir ağla, il ilə bir gül” (AAS, 229).

[Sən] el ilə bir ağla, **[sən]** el ilə bir – gül.

El malına göz tikmə, özün qazan, özün ye “İl malına göz dikme, kendin kazan, kendin ye” (AAS, 229).

[Sən] el malına göz tikmə, **[sən]** özün qazan, **[sən]** özün ye.

El malını qoru öz malın kimi “İl malını kendi malın gibi koru” (AAS, 230)

[Sən] el malını qoru öz malın kimi.

Elm öyrən beşikdən qəbrəcən “Beşikdən mezara kadar ilim ögren” (AAS, 231).

[Sən] elm öyrən beşikdən qəbrəcən.

Elm bir xəzinədir, nə qədər sərf edərsən, o qədər artar “İlim bir hazinedir, ne kadar sarf edersen o kadar artar” (AAS, 231).

Elm bir xəzinədir, [sən] nə qədər sərf edərsən, [elm] o qədər artar.

Elm para ilə yox, çalışmaq ilə ələ gələr “İlim para ile değil çalışmakla olur” (AAS, 231).

Elm para ilə yox, [elm] çalışmaq ilə ələ gələr.

Əncir yemədin getdin, dərđini demədin getdin “İncir yemedin gittin, derđini demedin gittin” (AAS, 232).

[Sən] əncir yemədin getdin, [sən] dərđini demədin getdin.

Adam qabağına çıxartmalı deyil “Adam önüne çıkarılacak gibi değil” (AAS, 233).

[O/bu] adam qabağına çıxartmalı deyil.

İstəyirsən bal – çörək, al əlinə bel – kürek “İstiyorsan bal, çörek, al eline bel kürek” (AAS, 235).

[Sən] istəyirsən bal çörək, [sən] al əlinə bel kürek.

İşi düşəndə arar məni, işim düşəndə qovar məni “İşi düştüğünde arar beni, işim düştüğünde kovar beni” (AAS, 236).

[O] işi düşəndə arar məni, işim düşəndə [o] qovar məni.

İşi işə bənd elə, görən desin ha belə “İşi işe bent eyle, gören desin ki ha böyle” (AAS, 236).

[Sən] işi işə bənd elə, görən desin ha belə.

İşinə yaxşı baxarsan, iş də sənə yaxşı baxar “İşine iyi bakarsan, iş de sana iyi bakar” (AAS, 236).

[Sən] işinə yaxşı baxarsan, iş də sənə yaxşı baxar.

Eşit inanma “İşit, inanma” (AAS, 236).

[Sən] eşit [sən] inanma.

Eşitmək istəmədiyini özgəsinə eşitdirmə “İşitmək istemediyini başkasına işittirme” (AAS, 237).

[Sən] eşitmək istəmədiyini [sən] özgəsinə eşitdirmə .

Eşitdiyini unut, gördüyünü demə “İşittiğini unut, gördüğünü deme” (AAS, 237).

[Sən] eşitdiyini unut, [sən] gördüyünü demə.

İt araba kölgəsində yatar, elə bilər öz kölgəsidir “İt araba gölgesinde yatar, zanneder ki kendi gölgesidir” (AAS, 237).

İt araba kölgəsində yatar, [it] elə bilər öz kölgəsidir.

İti dalıma almışam qurd qorxusundan “İti arkama aldım, kurt korkusundan” (AAS, 239).

[Mən] iti dalıma almışam qurd qorxusundan.

İti sahibinə tanıtdırırsan “İti sahibinə mi tanıtırırsan” (AAS, 240)?

[Sən] iti sahibinə tanıtdırırsan.

İti yiyəsinə tanıtdırma “İti sahibinə tanıtmə” (AAS, 240).

[Sən] iti yiyəsinə tanıtdırma.

İtin adını çəkdin, ağacı əlinə al “İtin adını andıysan, sopayı elinə al” (AAS, 240)!

[Sən] itin adını çəkdin, [sən] ağacı əlinə al.

İtin ağzına sümük verdilər “İtin ağzına kemik verdilər” (AAS, 240).

[Onlar] itin ağzına sümük verdilər.

İtin ayağın basarsan, səni qapar “İtin ayağına basarsan, seni de ısırır” (AAS, 240).

[Sən] itin ayağın basarsan, [it] səni qapar.

İt qulağını kəsəndən qorx “İtin kulağını kesəndən kork” (AAS, 241).

[Sən] it qulağını kəsəndən qorx.

Xoşrəftar ol, xoş gün görərsən “İyi keçin, hoş gün görürsən” (AAS, 242).

[Sən] xoşrəftar ol, [sən] xoş gün görərsən.

Yaxşı elə yaxşıdır, çalış yamanı yaxşı elə “İyi zaten iyidir, çalış kötüyü iyileştir” (AAS, 243).

Yaxşı elə yaxşıdır, [sən] çalış yamanı yaxşı elə.

Yaxşı igidin adını eşit, üzünü görmə “İyi yiğidin adını işit, yüzünü görme” (AAS, 243).

[Sən] yaxşı igidin adını eşit, [sən] üzünü görmə.

Yaxşılığı bilməyəne yaxşılıq etmə “İyiliği bilmeyene iyilik etme” (AAS, 244).

[Sən] yaxşılığı bilməyəne yaxşılıq etmə.

Durub getdik qışlağa, ümid qaldı yaylağa “Kalkıp gittik kışlağa, ümit kaldı yaylağa” (AAS, 248).

[Biz] durub getdik qışlağa, ümid qaldı yaylağa.

Qara qızın bəxti olsaydı, anadan ağ doğulardı “Kara kızın bahtı olsaydı, anasından ak doğardı” (AAS, 249).

Qara qızın bəxti olsaydı, [qara qız] anadan ağ doğulardı.

Qarğa qazı təqlid etdi, qarılısını da itirdi “Karga kazı taklit etmiş, gaklamasını da yitirmiş” (AAS, 249).

Qarğa qazı təqlid etdi, [qarğa] qarılısını da itirdi.

Qarğadan gözəl quş istədilər, balasını göstərdi “Kargadan güzel kuş istemişler, yavrusunu göstermiş” (AAS, 250).

Qarğadan gözəl quş istədilər, [qarğa] balasını göstərdi.

Qarpız doyumluq üçün deyil, sərinlik üçündür “Karpuz doyumluk için değil, serinlik içindir” (AAS, 250).

Qarpız doyumluq üçün deyil, [qarpız] sərinlik üçündür.

Davacı qazı isə, ərizəni Allah’a yaz “Davacı kadı ise dilekçeni Allah’a yaz” (AAS, 251).

[Sən] davacı qazı isə, ərizəni Allah’a yaz.

İtib, axtaranı yoxdur “Kaybolmuş, arayanı yoktur” (AAS, 252).

[O] itib, axtaranı yoxdur.

Qazanına görə qaynat aşını “Kazanına göre kaynat aşını” (AAS, 253).

[Sən] qazanına görə qaynat aşını.

Qazanmayınca qazan qaynamaz “Kazanmayınca kazan kaynamaz” (AAS, 253).

[Pul] qazanmayınca qazan qaynamaz.

Keçinin başı gicişəndə buynuzunu çobanın çomağına sürtər “Keçinin başı kaşındığında boynuzunu çobanın çomağına sürter” (AAS, 253).

Keçinin başı gicişəndə [keçi] buynuzunu çobanın çomağına sürtər.

Öz evində öz başını bağlaya bilmir, özgə evində gəlin bağlayır “Kendi evinde kendi başını bağlayamaz, başkasının evinde gəlin bağlar” (AAS, 256).

[O] öz evində öz başını bağlaya bilmir, [o] özgə evində gəlin bağlayır.

Öz işini özün gör “Kendi işini kendin gör” (AAS, 256).

[Sən] öz işini özün gör.

Özündən quvvətli ilə ayaq çəkmə “Kendinden kuvvetli ile aşık atma” (AAS, 256).

[Sən] özündən quvvətli ilə ayaq çəkmə.

Özünə qiymadığını, özgəyə qiyma “Kendine kıymadığını, başkasına da kıyma [isteme]” (AAS, 256).

[Sən] özünə qiymadığını, [sən] özgəyə qiyma.

Özünü başqasına nərdivan eləmə “Kendini başkasına merdiven etme” (AAS, 257).

[Sən] özünü başqasına nərdivan eləmə.

Özünü yəstə bilsən, yoldaşını ölmüş bil “Kendini yasta bilirsən, yoldaşını ölmüş bil” (AAS, 257).

[Sən] özünü yəstə bilsən, [sən] yoldaşını ölmüş bil.

Kəsik baş bitməz, bitsə də yiyəsinə xeyir verməz “Kəsik baş bitmez, bitse de sahibinə de hayır vermez” (AAS, 257).

Kəsik baş bitməz, [kəsik baş] bitsə də yiyəsinə xeyir verməz.

Bahasına pul vermişəm, gözlərim də çıxsa yeyəcəyəm “Kıymetine para verdim, gözlerim çıksa da yiyeceğim” (AAS, 259).

[Mən] bahasına pul vermişəm, [mən] gözlərim də çıxsa yeyəcəyəm.

Qızı saldın beşiyə, cehizini çək eşiyə “Kızı koydun beşiğe, çeyizini çek eşığe” (AAS, 259).

[Sən] qızı saldın beşiyə, [sən] cehizini çək eşiyə.

Kişinin cibi iki olsa, arvad almaq fikrinə düşər “Kişinin cebi iki olursa, hanım alma fikrine düşer” (AAS, 262).

Kişinin cibi iki olsa, [kişi] arvad almaq fikrinə düşər.

Kişinin özünə baxma, sözünə bax “Kişinin kendine bakma, sözüne bak” (AAS, 262).

[Sən] kişinin özünə baxma, [sən] sözünə bax.

İstəyirsən qocalıqda hörmətin olsun, cavanlıqda qocalara hörmət elə “Kocalıkta hürmetin olmasını istersen, gençlikte kocalara [yaşlılara] hürmet eyle” (AAS, 263).

[Sən] istəyirsən qocalıqda hörmətin olsun, [sən] cavanlıqda qocalara hörmət elə.

Qonşun pisdır – köç qurtar, dişin ağrıyır – çək qurtar, arvadın pisdır – boşa qurtar, halın pisdır – öl qurtar “Komşun kötüyse göç kurtul, dişin ağrıyorsa çek kurtul, hanımın kötüyse boşa kurtul, halın kötüyse öl kurtul” (AAS, 264).

Qonşun pisdır – [sən] köç qurtar, dişin ağrıyır – [sən] çək qurtar, arvadın pisdır – [sən] boşa qurtar, halın pisdır – [sən] öl qurtar.

Qonağa “get” deməzlər, palazı altından çəkərlər “Konuğa ‘git’ demezler, minderi altından çekerler” (AAS, 264).

[Onlar] qonağa “[sən] get” deməzlər, [onlar] palazı altından çəkərlər.

Qonağa “Çörək yeyirsən?” deməzlər “Konuğa (misafire) ‘Ekmek yer misin?’ deməzlər” (AAS, 264).

[Onlar] qonağa “[sən] çörək yeyirsən?” deməzlər.

Qonağı qonşuya tanıdarsan hər ikisindən məhrum olarsan “Konuğu komşuya tanıdırsan, hər ikisindən məhrum olursun” (AAS, 264).

[Sən] qonağı qonşuya tanıdarsan [sən] hər ikisindən məhrum olarsan.

Qonağın ağzına baxarlar, atına yem verərlər “Konuğun ağzına baxarlar, atına yem verirlər” (AAS, 264).

[Onlar] qonağın ağzına baxarlar, [onlar] atına yem verərlər.

Qonak dediyin sabah gəlsin axşam getsin “Konuk dediğin sabah gəlsin, axşam getsin” (AAS,264).

Qonak dediyin sabah gəlsin [qonak dediyin] axşam getsin.

Qonaq həyasız olsa, ev yiyəsini evdən qovar “Konuk həyasız olursa, ev sahibini evdən kovar” (AAS, 264).

Qonaq həyasız olsa, [qonak] ev yiyəsini evdən qovar.

Köpəyin qarnı tox olsa, gecə ulduza hürməz “Köpəğin karnı tok olursa, gecə yıldıza havlamaz” (AAS, 266).

Köpəyin qarnı tox olsa, [köpək] gecə ulduza hürməz.

Köpək qocalanda, qurda gülünç olar “Köpək kocayınca kurda maskara olur” (AAS, 266).

Köpək qocalanda, [köpək] qurda gülünç olar.

Köpək taya dibində yatar, elə bilər öz hünəridir “Köpək yığın dibində yatar, kendi hünəridir sanır” (AAS, 266).

Köpək taya dibində yatar, [köpək] elə bilər öz hünəridir.

Kosa getdi saqqal gətirməyə bıığı da qoydu gəldi “Köse gitmiş sakal gətirməyə, bıığı da bırakmış, gelmiş” (AAS, 267).

Kosa getdi saqqal gətirməyə [kosa] bıığı da qoydu gəldi.

Dəhnəni dərin qazı, suyu gur gəlsin “Kuyuyu derin qazı, suyu gur gəlsin” (AAS, 269).

[Sən] dəhnəni dərin qazı, suyu gur gəlsin.

Kiçiklərə hörmət elə, böyüklərdən hörmət qazan “Küçüklərə hörmət et, böyüklərdən hörmət qazan” (AAS, 270).

[Sən] kiçiklərə hörmət elə, [sən] böyüklərdən hörmət qazan.

Leylək gününü tak-takla keçirdər, leş görəndə quzğuna dönər “Leylək gününü lallakla keçirir, leş gördüğündə quzğuna dönər” (AAS,271).

Leylək gününü tak-takla keçirdər, [leylək] leş görəndə quzğuna dönər.

Ləyagət ağıldadır, əsil – nəsəblə deyil “Liyakat akıldadır, asaletle – neseple değildir” (AAS, 271).

Ləyagət ağıldadır, [ləyagət] əsil – nəsəblə deyil.

Loğma qarın doyurmaz, hörmət artırar “Lokma qarın doyurmaz, hörmət artırır” (AAS, 271).

Loğma qarın doyurmaz, [loğma] hörmət artırar.

Mal yığınca ağıl yığ “Mal toplayacağına akıl topla” (AAS, 272).

[Sən] mal yığınca [sən] ağıl yığ.

Malını dişin var ikən ye “Malını dişini varken ye” (AAS, 272).

[Sən] malını dişin var ikən ye.

Malını yeməyənin malını yeyərlər, ölüsünü də söyərlər “Malını yeməyənin malını yerlər, ölüsünə de sövərlər” (AAS, 272).

[Onlar] malını yeməyənin malını yeyərlər, [onlar] ölüsünü də söyərlər.

Meymunun balası əvvəlcə yerişər, sonra iməklər “Maymunun yavrusu önce yürür, sonra eməklər” (AAS, 273).

Meymunun balası əvvəlcə yerişər, [meymunun balası] sonra iməklər.

Namə yazmaq asandır, yetirmək çətin “Mektup yazmaq kolaydır, ulaştırmak zor” (AAS, 273).

Namə yazmaq asandır, [namə] yetirmək çətin.

Meyxanaçıdan şahid istədilər, sərhoşu göstərdi “Meyhaneciden şahit istemişler, sarhoşu göstermiş” (AAS, 274).

Meyxanaçıdan şahid istədilər, [meyxanaçı] sərhoşu göstərdi.

Namərdə möhtac olma “Namerde muhtaç olma” (AAS, 277).

[Sən] namərdə möhtac olma.

Namərdə yaxa vermə, mərdə arxa ol “Namerde yaka verme, merde arka ol” (AAS, 277).

[Sən] namərdə yaxa vermə, [sən] mərdə arxa ol.

Nə doğrarsan aşına, o çıxar qaşığına “Ne doğrarsan aşına, o çıkar kaşığına” (AAS, 277).

[Sən] nə doğrarsan aşına, o çıxar qaşığına.

Nə tökərsən aşına, o çıxar qaşığına “Ne dökersen aşına, o çıkar kaşığına” (AAS, 277).

[Sən] nə tökərsən aşına, o çıxar qaşığına.

Nə şaşqın ol basıl, nə daşqın ol asıl “Ne şaşkın ol ezil, ne taşkın ol asıl” (AAS, 278).

[Sən] nə şaşqın ol basıl, [sən] nə daşqın ol asıl.

Harada gördün dərviş, orada olar mikbət iş “Nerede gördün derviş, orada olur kötü iş” (AAS, 278).

[Sən] harada gördün dərviş, orada olar mikbət iş.

Harada gördün hamı kor, sən də ol kor “Nerede gördün hepsi kör, sen de ol kör” (AAS, 278).

[Sən] harada gördün hamı kor, sən də ol kor.

O qədər dövlətli deyiləm ki, ucuz şey alım “O kadar [devletli] zengin değilim ki ucuz şey alayım” (AAS, 280).

[Mən] o qədər dövlətli deyiləm ki, [mən] ucuz şey alım.

Oğluna qız axtarınca, qızına oğlan axtar “Oğluna qız arayacağına, qızına oğlan ara” (AAS, 281).

[Sən] oğluna qız axtarınca, [sən] qızına oğlan axtar.

On iki imama yalvarınca, bir Allah’a yalvar “On iki imama yalvaracağına, bir imama yalvar” (AAS, 282).

[Sən] on iki imama yalvarınca, [sən] bir Allah’a yalvar.

Oynamaq bilməz, yerim dardır deyər “Oynamayı bilmez, yerim dardır der” (AAS, 283).

[O] oynamaq bilməz, [o] yerim dardır deyər.

Əvvəl danış, sonra gül “Önce konuş, sonra gül.” (AAS, 286).

[Sən] əvvəl danış, [sən] sonra gül.

Zindan olub altıda qalmaqdansa, çəkiç ol, üstədə ol “Örs olup altıda kalmaktansa, çekiç ol, üstte kal” (AAS, 287).

Zindan olub altıda qalmaqdansa, [sən] çəkiç ol, [sən] üstədə ol.

Elə iş tut ki, içindən qənbərqulu çıxmasın “Öyle iş tut ki, içinden kanberkulu [çapanoğlu] çıxmasın” (AAS, 287).

[Sən] elə iş tut ki, içindən qənbərqulu çıxmasın.

Elə söz de ki, kalı tökülsün, dəymişi qalsın “Öyle söz de ki, hamı dökülsün, olmuşu kalsın” (AAS, 288).

[Sən] elə söz de ki, kalı tökülsün, dəymişi qalsın.

Elə söz deyir ki, bişmiş toyuğun gülməyi gəlir “Öyle söz der ki, pişmiş tavuğun gülesi gelir.” (AAS, 288).

[O] elə söz deyir ki, bişmiş toyuğun gülməyi gəlir.

Elə yerdə otur ki, altında su çıxmasın “Öyle yerde otur ki, altında su çıxmasın.” (AAS, 288).

[Sən] elə yerdə otur ki, altında su çıxmasın.

Özünə baxma sözünə bax “Özüne bakma, sözünə bak” (AAS, 288).

[Sən] özünə baxma [sən] sözünə bax.

Barmağın hansını kəssən, ağrısı birdir “Parmağın hangisini kesersen ağrısı birdir” (AAS, 289).

[Sən] barmağın hansını kəssən, ağrısı birdir.

Bazara gedər – yağış yaqar, dəyirmanı gedər – qırğın olar “Pazara gider yağış yağar, dəyirmene gider kırıq [savaş] olur” (AAS, 290).

[O] bazara gedər – yağış yaqar, [o] dəyirmanı gedər – qırğın olar.

Külək kimi hərdən bir yana əsmə “Rüzgâr gibi herbir yana esme” (AAS, 292).

[Sən] külək kimi hərdən bir yana əsmə.

Saxla gönü, gələr günü “Sakla gönü [deriyi], gelir günü” (AAS, 295).

[Sən] saxla gönü, gələr günü.

Saxla samanı, gələr zamanı “Sakla samanı, gelir zamanı” (AAS, 295).

[Sən] saxla samanı, gələr zamanı.

Saksağan kəkliyə baxar, öz yerişini itirər “Saksağan kekliğe bakar, kendi yürüyüşünü kaybeder [unutur]” (AAS, 295).

Saksağan kəkliyə baxar, [saksağan] öz yerişini itirər.

Kürən adamlı, kürən ata yaxın düşmə “Sarışın adamlı, sarı ata yakın düşme” (AAS, 296).

[Sən] kürən adamlı, kürən ata yaxın düşmə.

Səs ver, sırr vermə “Ses ver, sır verme” (AAS, 296).

[Sən] səs ver, [sən] sırr vermə.

Sərt olma, mərd ol “Sert olma, mert ol” (AAS, 297).

[Sən] sərt olma, [sən] mərd ol.

Qaç savabdan, girmə günaha “Sevaptan kaç, girme günaha” (AAS, 297).

[Sən] qaç savabdan, [sən] girmə günaha.

Sevgi od deyil, amma oddan yamandır “Sevgi ateş değil ama ateşten de yamandır” (AAS, 297).

Sevgi od deyil, amma [sevgi] oddan yamandır.

Məxəbbət gözdə olmaz, könüldə olar “Sevgi gözde olmaz, gönülde olur” (AAS, 298).

Məxəbbət gözdə olmaz, [məxəbbət] könüldə olar.

Sıçana araq versən, pişikdən pasport istər “Sıçana içki versen, kediden pasaport ister” (AAS, 298).

[Sən] sıçana araq versən, [sıçan] pişikdən pasport istər.

Çibin mundar deyil – ürək bulandırır “Sinek murdar değil, yürek bulandırır” (AAS, 299).

Çibin mundar deyil – [çibin] ürək bulandırır.

Sizin evdə yeyək, bizim evdə oynayaq “Sizin evde yiyelim, bizim evde oynayalım” (AAS, 299).

[Biz] sizin evdə yeyək, [biz] bizim evdə oynayaq.

Axırı fəna olacaq işi heç başlama “Sonu fena olacak işe hiç başlama” (AAS, 300).

[Sən] axırı fəna olacaq işi heç başlama.

Bədəsili başa çəkərsən, sürüşər ayağa düşər “Soysuzu başa çekersen, kayar ayağa düşer” (AAS, 301).

[Sən] bədəsili başa çəkərsən, [bədəsil] sürüşər ayağa düşər.

Söyləyənə baxma, söylənilənə bax “Söyleyene bakma, söylenilene bak” (AAS, 301).

[Sən] söyləyənə baxma, [sən] söylənilənə bax.

Sözü at yerə, gedər yerini bulur “Sözü at yere, gider yerini bulur” (AAS, 302).

[Sən] sözü at yerə, [söz] gedər yerini bulur.

Sözü məqamında de “Sözü makamında [yerinde] söyle” (AAS, 302).

[Sən] sözü məqamında de.

Şahla plov yemirəm ki, bığım yağa batar “Şahla pilav yemiyorum ki bıyığım yağa batsın” (AAS, 306).

[Mən] şahla plov yemirəm ki, bığım yağa batar.

Çaxırı töksən siçanın boğazına, pişikdən pasport istər “Şarabı döksen siçanın boğazına, kediden pasaport ister” (AAS, 306).

[Sən] çaxırı töksən siçanın boğazına, [siçan] pişikdən pasport istər.

Çaxırı keçinin boğazına töksən varıb dağları aşar “Şarabı keçinin boğazına dökersen, varıp dağları aşar” (AAS, 307).

[Sən] çaxırı keçinin boğazına töksən [keçi] varıb dağları aşar.

Şər deməsən, xeyir gəlməz “Şer demezsən, hayır gelmez” (AAS, 307).

[Sən] şər deməsən, xeyir gəlməz.

Dəni məndən yeyir, başqa yerdə yumurtlayır “Taneyi [yemi] benden yiyor, başka yerde yumurtluyor” (AAS, 309).

[O] dəni məndən yeyir, [o] başqa yerdə yumurtlayır.

Daş at – qolların açılısın “Taş at, kolların açılısın” (AAS, 310).

[Sən] daş at – qolların açılısın.

Daş atana – çörək at “Taş atana, çörək [ekmek] at” (AAS, 310).

Daş atana – [sən] çörək at.

Daş atıb başını tutub “Taş atmış başını tutmuş” (AAS, 310).

[O] daş atıb [o] başını tutub.

Daş olma, baş ol “Taş olma, baş ol” (AAS, 310).

[Sən] daş olma, [sən] baş ol.

Daş quyuya düşən kimi düşüb “Taş quyuya düşdüğü gibi düşmüş” (AAS, 311).

[O] daş quyuya düşən kimi düşüb.

Dadmamısan qaz ətini, nə biləsən ləzzətini “Tatmamışsan kaz etini ne bilirsin lezzətini” (AAS, 312)?

[Sən], dadmamısan qaz ətini, [sən] nə biləsən ləzzətini?

Toyuğu bir xalvar buğdanın içinə salsan, yenə eşələnməyindən qalmaz “Tavuğu bir kalbur buğdayın içine salsan, yine eşelenmeden durmaz” (AAS, 313).

[Sən] toyuğu bir xalvar buğdanın içinə salsan, [toyuq] yenə eşələnməyindən qalmaz.

Tənbəl dağda qar gördü, yorğanına büründü “Tembel dağda kar görmüş, yorganına bürünmüş” (AAS, 315).

Tənbəl dağda qar gördü, [tənbəl] yorğanına büründü.

Tərəzi gözü kimi iki tərəfə əyilmə “Terazi gözü gibi iki tarafa eğilme” (AAS, 315).

[Sən] tərəzi gözü kimi iki tərəfə əyilmə.

Dərziyə köç dedilər: İynəsini yaxasına sancdı “Terziye göç demişler: İğnesini yakasına sokmuş” (AAS, 314).

Dərziyə köç dedilər: [Dərzi] iynəsini yaxasına sancdı.

Dırnağın varsa, başını qaşı “Tırnağın varsa, başını kaşı” (AAS, 315).

Dırnağın varsa, [sən] başını qaşı.

Bağa çanağından çıxdı, çanağını bəyənmədi “Tosbağa kabuğundan çıkmış, kabuğunu beğenmemiş” (AAS, 316).

Bağa çanağından çıxdı, [bağa] çanağını bəyənmədi.

Bağa yol gedə bilməz, evini dalında gəzdirər “Tosbağa yol alamaz, evini ardında gezdirir” (AAS, 316).

Bağa yol gedə bilməz, [bağa] evini dalında gəzdirər.

Duz yerinə buz yalama “Tuz yerine buz yalama” (AAS, 316).

[Sən] duz yerinə buz yalama.

Duzu yeyib duz qabını sındırma “Tuzu yiyip tuz kabını kırma” (AAS, 316).

[Sən] duzu yeyib duz qabını sındırma.

Yetənə yetir, yetməyəyə da şatır “Ulaştığına yeter, ulaşamadığına taş atar” (AAS, 318).

[O] yetənə yetir, [o] yetməyəyə da şatır.

Üstümü unlu görüb, adımi dəyirmançı çağırma “Üstümü unlu görüp adımi değırmenci diye çağırma” (AAS, 320).

[Sən] üstümü unlu görüb, adımi dəyirmançı çağırma.

Verib yaman olunca verməyib yaman ol “Verip kötü olacağına, vermeyip kötü ol” (AAS, 322).

[Sən] verib yaman olunca [sən] verməyib yaman ol.

Ya dalına min, ya dalına mindir “Ya arkasına bin, ya arkasına bindir” (AAs, 323).

[Sən] ya dalına min, [sən] ya dalına mindir.

Ya bil, ya bir biləndən soruş “Ya bil ya da bir bilenden sor” (AAS, 323).

[Sən] ya bil, [sən] ya bir biləndən soruş.

Yağ içində böyrək kimi üzür “Yağ içində böbrek gibi yüzer” (AAS, 324).

[O] yağ içində böyrək kimi üzür.

Yağ ye, yaxada gəz “Yağ ye, ortalıkta gez” (AAS, 324).

[Sən] yağ ye, [sən] yaxada gəz.

Yağı yağ üstündən tökür, yarmanı yavan qoyur “Yağı yağ üstüne yığar, yarmayı yavan koyar” (AAS, 324).

[O] yağı yağ üstündən tökür, [o] yarmanı yavan qoyur.

Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük “Yağıştan çıktık, yağmura düştük”(AAS, 324).

[Biz] yağışdan çıxdıq, [biz] yağmura düşdük.

Yağmasa da guruldar “Yağmasa da gürlər” (AAS, 325).

[O] yağmasa da guruldar.

Yaxını qoyub uzaqdan danışma “Yakını bırakıp uzaktan konuşma” (AAS, 325).

[Sən] yaxını qoyub [sən] uzaqdan danışma.

Yandırdığın şamı söndürmə “Yaktığın mumu söndürme” (AAS, 325).

[Sən] yandırdığın şamı söndürmə.

Yanğından çıxdıq, alova düşdük “Yangından çıktık, alevə düştük” (AAS, 326).

[Biz] yanğından çıxdıq, [biz] alova düşdük.

Yanığın nəyi var ki, yoluğa nə vərsin “Yanığın neyi var ki yoluğa ne versin” (AAS, 327)?!

Yanığın nəyi var ki, [yanıq] yoluğa nə vərsin?!

Yaşına baxma, başına bax “Yaşına bakma, başına bak” (AAS, 328).

[Sən] yaşına baxma, [sən] başına bax.

Yarı gör, özün danış, ev yıxar ara sözü “Yâri gör, kendin konuş, ev yıkar ara sözü [dedikodu]” (AAS, 328).

[Sən] yarı gör, [sən] özün danış, ev yıxar ara sözü.

Qocaya hörmət elə, sən də qocalarsın “Yaşlıya hürmet et, sen de yaşlanırsın” (AAS, 328).

[Sən] qocaya hörmət elə, sən də qocalarsın.

Yatıb yuxuda halva görüb “Yatmış, uykuda helva görmüş” (AAS, 329).

[O] yatıb [o] yuxuda halva görüb.

Piyada gələnən at almayı öyrənmə “Yaya gelenden at almayı öğrenme” (AAS, 329).

[Sən] piyada gələnən at almayı öyrənmə.

Yazana baxma, yazdığına bax “Yazana bakma, yazdığına bak” (AAS, 330).

[Sən] yazana baxma, [sən] yazdığına bax.

Yeddisində nə idi isə, yetmişində də odur “Yedisinde ne idiyse, yetmişinde de odur” (AAS, 331).

[O] yeddisində nə idi isə, [o] yetmişində də odur.

Yel əsəndə yellənər, yol görəndə yollanar “Yel estiğinde yellenir, yol gördüğünde yollanır” (AAS, 331).

[O] yel əsəndə yellənər, [o] yol görəndə yollanar.

Yeməmişən qaz ətini, nə bilərsən ləzzətini “Yemediyseñ kaz etini ne bilirsin lezzetini” (AAS, 332)?!

[Sən] yeməmişən qaz ətini, [sən] nə bilərsən ləzzətini?!

Xörəyi doyunca yemə, gözün dalınca qalmasın “Yemeği doyunca yeme, gözün ardında kalmasin” (AAS, 332).

[Sən] xörəyi doyunca yemə, gözün dalınca qalmasın.

Yeməklə doymadın, yalamaqla doycaksan “Yemekle doymadın da yalamakla mı doycaksın” (AAS, 332)?

[Sən] yeməklə doymadın, [sən] yalamaqla doycaksan?

Yeyərsən qaz ətini, görərsən ləzzətini “Yersen kaz etini, görürsün lezzetini” (AAS, 333).

[Sən] yeyərsən qaz ətini, [sən] görərsən ləzzətini.

Yetmiş iki dərədən su gətirər “Yetmiş iki dereden su getirir” (AAS, 333).

[O] yetmiş iki dərədən su gətirər.

İlan ağzından qurtardı, qurbağa ağzına düştü “Yılan ağzından kurtuldu, kurbağa ağzına düştü” (AAS, 334).

[O] ilan ağzından qurtardı, qurbağa ağzına düştü.

İlan qabığını dəyişər, xasiyyətini dəyişməz “Yılan kabuğunu dəyişir, haysiyətini dəyişməz” (AAS, 334).

İlan qabığını dəyişər, [ilan] xasiyyətini dəyişməz.

İlanın başını özgə əli ilə əz “Yılanın başını başkasının eli ilə əz” (AAS, 335).

[Sən] ilanın başını özgə əli ilə əz.

Yoldan çıxsan, eldən çıxma “Yoldan çıksan da elden çıxma” (AAS, 339).

[Sən] yoldan çıxsan, [sən] eldən çıxma.

Yoldan qal, yoldaşdan qalma “Yoldan kal, yoldaştan kalma” (AAS, 339).

[Sən] yoldan qal, [sən] yoldaşdan qalma.

Yoldaşını mənə də sən kim olduğunu deyim “Yoldaşını [arkadaşını] bana söyle, senin kim olduğunu söyleyeyim” (AAS, 339).

[Sən] yoldaşını mənə də [mən] sən kim olduğunu deyim.

Yorğanına görə ayağını uzat “Yorğanına görə ayağını uzat” (AAS, 340)

[Sən] yorğanına görə ayağını uzat.

Yuxarı baxıb qəm eyləyincə, aşağı baxıb dəm eylə “Yukarı bakıp gam edəcəğine, aşağı bakıp keyif et” (AAS, 340).

[Sən] yuxarı baxıb qəm eyləyincə, [sən] aşağı baxıb dəm eylə.

Yurddan çıxsan da, eldən çıxma “Yurttan çıksan da elden çıxma” (AAS, 340).

[Sən] yurddan çıxsan da, [sən] eldən çıxma.

Yüz bildiğin olsa da bir bilənlə danış “Yüz bildiğin olsa da bir bilenle konuş” (AAS, 341).

[Sən] yüz bildiğin olsa da bir bilənlə danış.

Yüz iynə yığsam, bir çuvalduz olmaz “Yüz iğne toplasam da bir çuvaldız etmez” (AAS, 341).

[Mən] yüz iynə yığsam, bir çuvalduz olmaz.

Zahidin bir barmağın kəssən, dönər haqqdan qaçar “Zahidin bir parmağını kessen, döner Hak’tan qaçar” (AAS, 343)!...

[Sən] zahidin bir barmağın kəssən, [zahid] dönər haqqdan qaçar.

Zaman axıb gedir, amma hər işimi qurtarıb getmir “Zaman akıp gider, ama her işimi kurtarıp gitmez” (AAS, 344).

Zaman axıb gedir, amma [zaman] hər işimi qurtarıb getmir.

Dövlətə bel bağlama “Zenginliğe bel bağlama” (AAS, 347).

[Mən] dövlətə bel bağlama.

Varlının arvadı öləndə yorğan – döşəyi təzələnər, kasıbın arvadı öləndə yorğan – döşəksiz qalar “Zenginın hanımı öldüğündə yorgan döşəgi, yenilenir, fakirin hanımı öldüğündə yorgan döşəksiz kalır” (AAS, 347).

Varlının arvadı öləndə yorğan – döşəyi təzələnər, kasıbın arvadı öləndə [qasıb] yorğan – döşəksiz qalar.

3.1.1.2. Yüklemdə eksilti

Öznedən sonra en çox eksiltiyə uğrayan ögenin yüklem olduğu görülmektedir. Yüklemdə meydana gelen eksilteler dört bölümde incelenmiştir:

3.1.1.2.1. Basit cümlenin yüklemində eksilti

Basit cümlenin yüklemində gerçekleşen eksilti, dil konuşuru tarafından zihinde tamamlanır. Azərbaycan atasözlerinde basit cümlenin yüklemində meydana gelen eksilti örneği şöyledir:

İki baş – dörd ayaq “İki baş dörd ayak demektir” (AAS, 226).

İki baş – dörd ayaq [deməkdir].

3.1.1.2.2. Sıralı cümlenin ilk yüklemde eksilti

Sıralı cümlelerde yüklem iki cümle arasında ortak öge durumunda bulunduğu için eksilti olan yüklem farkedilmesi kolaydır. Rasim Şimşek “Böylesine ortak yüklemli cümleler gerçekte eksilti anlatımlardır. Çünkü burada iki defa kullanılması gereken yüklem tekrardan kaçınmak amacıyla bir defa kullanılıyor ve bu tek yüklem ilgili yargıların hepsine birden temel oluyor.” (Şimşek, 1987: 57) biçiminde görüşlerini belirtmiştir.

Azerbaycan atasözlerinde sıralı cümlenin ilk yüklemde gerçekleşen eksilti örnekleri şunlardır:

Abdal düyündən toydan, uşaq oyundan usanmaz “Abdal düğünden toydan, çocuk oyundan usanmaz” (AAS, 11)

Abdal düyündən toydan [**usanmaz**], uşaq oyundan usanmaz.

Adilin gəzəbindən, zalimin sükutundan qorxmaq gərək “Adilin gazabından zalimin sükûtundan korkmak gerek” (AAS, 21).

Adilin gəzəbindən [**qorxmaq gerek**], zalimin sükutundan qorxmaq gərək.

Qızıl atəşdə, insan zəhmətdə bəlli olar “Altın ateşte insan zahmette [işte] belli olur” (AAS, 43).

Qızıl atəşdə [**bəlli olar**], insan zəhmətdə bəlli olar.

Arını duman, insanı iman yola gətirər “Arıyı duman, insanı iman yola getirir” (AAS, 49).

Arını duman [**yola gətirər**], insanı iman yola gətirər.

Ata ət, itə ot verməzlər “Ata et, ite ot vermezler” (AAS, 59).

Ata ət [**verməzlər**], itə ot verməzlər.

Ata güc, adama ağıl lazımdır “Ata güç, adama akıl lazımdır” (AAS, 59).

Ata güc [**lazımdır**], adama ağıl lazımdır.

Ata olmayan ata, ana olmayan ana qədrini bilməz “Ata olmayan ata, ana olmayan ana kadrini bilmez” (AAS, 60).

Ata olmayan ata [**qədrini bilməz**], ana olmayan ana qədrini bilməz.

Arvad üzli kişidən, kişi üzli arvaddan əlhəzər “Avrat yüzli erkekten, erkek yüzli avrattan uzak dur” (AAS, 67).

Arvad üzli kişidən [**əlhəzər**], kişi üzli arvaddan əlhəzər.

Baş ağır, papak yüngül gərək “Baş ağır, papak yengil olmalı” (AAS, 82).

Baş ağır [**gərək**], papak yüngül gərək.

Borç ödəməklə, yol yeriməklə tükənər “Borç ödeməklə, yol yürüməklə tükenir” (AAS, 100).

Borç ödəməklə [**tükənər**], yol yeriməklə tükənər.

Dəliyə ağıl, qaraya sabun kar eyləməz “Deliye akıl, karaya sabun kâr eylemez” (AAS, 131).

Dəliyə ağıl [**kar eyləməz**], qaraya sabun kar eyləməz.

Dəmir nəmdən, insan qəmdən çürüyər “Demir nemden, insan gamdan çürür” (AAS, 132).

Dəmir nəmdən [**çürüyər**], insan qəmdən çürüyər.

Dərvişi təkyədə, sərxoşu məyxanada axtar “Dərvişi tekkede, sarhoşu meyhanede ara” (AAS, 136)

Dərvişi təkyədə [**axtar**], sərxoşu məyxanada axtar.

Dəryadaki balıq, göydəki quş satılmaz “Deryadaki balık, gökteki kuş satılmaz” (AAS, 136).

Dəryadaki balıq [**satılmaz**], göydəki quş satılmaz.

Dildən acı, dildən şirin şey yoxdur “Dilden acı, dilden tatlı şey yoktur” (AAS, 144).

Dildən acı [**yoxdur**], dildən şirin şey yoxdur.

Dosta dost, düşmənə düşmən kimi bax “Dosta dost, düşmana düşman gibi bak” (AAS, 154).

Dosta dost [**bax**], düşmənə düşmən kimi bax.

Dostluğa dağlar da, dənizlər de mane ola bilməz “Dostluğa dağlar da denizler de mâni olamaz” (AAS, 155).

Dostluğa dağlar da [**mane ola bilməz**], dənizlər de mane ola bilməz.

Ər başından dövlət, dağ başından – duman əksik olmasın “Er başından zenginlik, dağ başından duman eksik olmasın” (AAS, 177).

Ər başından dövlət [**əksik olmasın**], dağ başından duman əksik olmasın.

Evlərə gedən qızın qulaqları kar, dili lal, gözləri kor gərək “Evlenecek kızın kulakları sağır, dili lâl, gözleri kör gerek” (AAS, 188).

Evlərə gedən qızın qulaqları kar [**gərək**], dili lal [**gərək**], gözləri kor gərək.

Dolanmağa yad ölkə, ölməyə vətən yaxşı “Gezmeye yâd eller, ölmeye vatan iyidir” (AAS, 198).

Dolanmağa yad ölkə [**yaxşıdır**], ölməyə vətən yaxşı.

Heyvanda arıqlıq, insanda yekə qarınlıq eyibdir “Hayvanda zayıflık, insanda şişmanlık ayıptır” (AAS, 216).

Heyvanda arıqlıq [**eyibdir**], insanda yekə qarınlıq eyibdir.

El qapısı, həm gec, həm güc açılar “İl kapısı hem geç hem güç açılır” (AAS, 229).

El qapısı, həm gec [**açılar**], həm güc açılar.

Enişin yoxuşu, yoxuşun da enişi var “İnişin yokuşu, yokuşun da inişi vardır” (AAS, 232).

Enişin yoxuşu [**vardır**], yoxuşun da enişi var.

Yaxşı olarsa Allahdan, pis olarsa şeytandandır deyərlər “İyi olursa Allah'tan, kötü olursa şeytandandır derler” (AAS, 243).

Yaxşı olarsa Allahdan [**deyərlər**], pis olarsa şeytandandır deyərlər.

Pələngə ət yeməyi, keçiyə ot yeməyi öyrətməzlər “Kaplana et yemeyi, keçiyə ot yemeyi öyrətməzlər” (AAS, 248).

Pələngə ət yeməyi [**öyrətməzlər**], keçiyə ot yeməyi öyrətməzlər.

Kiminin başında tac, kimi ac – yalavac “Kiminin başında taç, kimi aç-bi-ilaç” (AAS,260).

Kiminin başında tac [**vardır**], kimi ac – yalavac.

Mal insana, insan mala əmanətdir “Mal insana, insan mala emanettir” (AAS, 272).

Mal insana [**əmanətdir**], insan mala əmanətdir.

Molla evindən aş, kor gözündən yaş çıxmaz “Molla evindən aş, kör gözündən yaş çıkmaz” (AAS, 275).

Molla evindən aş [**çıxmaz**], kor gözündən yaş çıxmaz.

Molla çörəyi, ilan ayağı görünməz “Mollanın ekmeği, yılanın ayağı görünmez” (AAS, 276).

Molla çörəyi [**görünməz**], ilan ayağı görünməz.

Kar eşitdiyini, kor tuduğunu buraxmaz “Sağır işittiğini, kör tutduğunu bırakmaz” (AAS, 294).

Kar eşitdiyini [**buraxmaz**], kor tuduğunu buraxmaz.

Su ilə, ad ilə zarafat olmaz “Su ile ad ile zarafet olmaz ” (AAS, 303).

Su ilə [**zarafat olmaz**], ad ilə zarafat olmaz.

Yüz tülkü bir aslan yerini, yeddi oğul bir dədə yerini verməz “Yüz tilki bir aslanın yerini, yedi oğul bir babanın yerini tutmaz” (AAS, 342).

Yüz tülkü bir aslan yerini [**verməz**], yeddi oğul bir dədə yerini verməz.

Dövlətliyə bəli, yoxsula dəli deyərlər “Zengine evet, yoksula deli derler” (AAS, 346).

Dövlətliyə bəli [**deyərlər**], yoxsula dəli deyərlər.

3.1.1.2.3. Sıralı cümlenin ikinci yüklemində eksilti

Sıralı cümlenin ilk yüklemində gerçəkleşən eksilti için söylediyimiz ifadeler burada da geçerlidir. Sıralı cümlenin ikinci yüklemində gerçəkleşən eksilti örnekleri şunlardır:

Abdaldan paşa olmaz, taxtadan maşa “Abdaldan paşa olmaz, tahtadan paşa” (AAS, 11).
Abdaldan paşa olmaz, taxtadan maşa [**olmaz**].

Acın evində nə od olar, nə ocaq “Açın evinde ne ateş olur, ne ocak” (AAS, 13).
Acın evində nə od olar, nə ocaq [**olar**].

Acın imanı olmaz, toxun amanı “Acın imanı, tokun amanı olmaz” (AAS, 13).
Acın imanı olmaz, toxun amanı [**olmaz**].

Ac qudurgan olar, yalavac - oynaqan “Aç kudurgan olur, yalavaç; oynak” (AAS, 15).
Ac qudurgan olar, yalavac oynaqan [**olar**].

Açiq süfrənin bir eybi var, örtülü süfrənin – yüz eybi “Açık [kurulu] sofranın bir ayıbı, kapalı sofranın yüz ayıbı olur” (AAS, 16).
Açiq süfrənin bir eybi var, örtülü süfrənin – yüz eybi [**var**].

Aclıq bir il geder, minnət min il “Açlık bir yıl sürer, minnet bin yıl” (AAS, 17).
Aclıq bir il gedər, minnət min il [**geder**].

Ağ ayrıanı itə tökərlər, qara kişmişi çibə “Ak ayrıanı ite dökerler, kara üzümü cebe” (AAS, 29).
Ağ ayrıanı itə tökərlər, qara kişmişi çibə [**tökərlər**].

Ağa ağ deyiblər, qaraya qara “Aka ak derler, karaya kara” (AAS, 30).
Ağa ağ deyiblər, qaraya qara [**deyiblər**].

Ağıllı gəm yeyar, dəli qamçı “ Akıllı gam yer, deli kamçı” (AAS, 33).
Ağıllı gəm yeyar, dəli qamçı [**yeyər**].

Ağıllı işinə baxar, cahil dişinə “Akıllı işinebakar, cahil dişine” (AAS, 33).

Ağıllı işinə baxar, cahil dişinə **[baxar]**.

Ağıllı kamal axtarar, cahil – mal “Akıllı kemal arar, cahil mal” (AAS, 33).

Ağıllı kamal axtarar, cahil mal **[axtarar]**.

Ağın adı var, qaranın tadı “Ağın adı var, karanın tadı” (AAS, 34).

Ağın adı var, qaranın tadı **[var]**.

Aləmə it hürər, bizə Mazandaran çaqqalı “Âleme it havlar, bize Mazandaran çakalı” (AAS, 39).

Aləmə it hürər, bizə Mazandaran çaqqalı **[hürər]**.

Allahdan gizli deyil, bəndədən nə gizlin “Allah’tan gizli, kuldən ne gizlersin” (AAS, 42)?

Allahdan gizli deyil, bəndədən nə gizlin **[var]**?

Qızıl quş əldə gəzər, gözəl qız- dildə “Altın quş elde gezer, gözəl qız dilde” (AAS, 43).

Qızıl quş əldə gəzər, gözəl qız- dildə **[gəzər]**.

Ana qızına taxt verər, ata oğluna baxt “Ana qızına taht, ata oğluna baht verir” (AAS, 45).

Ana qızına taxt verər, ata oğluna baxt **[verər]**.

Analı qızın işi görünər, anasız qızın dişi “Analı qızın işi, anasız qızın dişi görünür” (AAS, 45).

Analı qızın işi görünər, anasız qızın dişi **[görünər]**.

Anasız uşaq evdə xar olar, atasız uşaq çöldə “Anasız çocuk evde, babasız çocuk çölde diken olur” (AAS, 46).

Anasız uşaq evdə xar olar, atasız uşaq çöldə **[xar olar]**.

Armudun sapı var, üzümün çöpü “Armudun sapı, üzümün çöpü var” (AAS,49).

Armudun sapı var, üzümün çöpü **[var]**.

Arpa əkən arpa biçər, buğda əkən buğda “Arpa eken arpa, buğday eken buğday biçər” (AAS, 50).

Arpa əkən arpa biçər, buğda əkən buğda **[biçər]**.

At almağa cahıl gedər, qız almağa axıl “At almaya cahil, kız almaya akıl gider” (AAS, 56).

At almağa cahıl gedər, qız almağa axıl **[gedər]**.

At öləndə yəhəri qalar, adam öləndə – adı “At öldüğünde eyer kalır, adam öldüğünde adı” (AAS, 58).

At öləndə yəhəri qalar, adam öləndə adı **[qalar]**.

At atı ya töylədə tanıyar, ya da yolda “At, atı ya tarlada tanır, ya da yolda” (AAS, 58).

At atı ya töylədə tanıyar, ya da yolda **[tanıyar]**.

Ata qabadan yanaş, itə daldan “Ata önden yanaş, ite arkadan” (AAS, 60).

Ata qabadan yanaş, itə daldan **[yanaş]**.

Atı atası ilə tanıyarlar, qatırı anası ilə “Atı atası ile tanırlar, katırı anası ile” (AAS, 64).

Atı atası ilə tanıyarlar, qatırı anası ilə **[tanıyarlar]**.

Atın arığına qarı deyərlər, igidin yoxsuluna dəli “Atın zayfına yaşlı derler, yiğidin yoxsuluna deli” (AAS, 65).

Atın arığına qarı deyərlər, igidin yoxsuluna dəli **[deyərlər]**.

Attan at olar, eşşəkdən qoduq “Attan at olur, eşekten sığa” (AAS, 66).

Attan at olar, eşşəkdən qoduq **[olar]**.

Ayaq dəyməyən daş olmaz, bəla görməyən baş “Ayak görmeyen taş olmaz, bela görmeyen baş olmaz” (AAS, 68).

Ayaq dəyməyən daş olmaz, bəla görməyən baş **[olmaz]**.

Ayı balasına “Ağappağım” deyər, kirpi balasına: “Yumşağım” “Ayı yavrusuna ‘akapağım’, kirpi yavrusuna ‘yumuşağım’ der” (AAS, 70).

Ayı balasına “Ağappağım” deyər, kirpi balasına: “Yumşağım” **[deyər]**.

Aza az deyiblər, çoxa çox “Aza az derler, çoğa çok” (AAS, 73).

Aza az deyiblər, çoxa çox **[deyiblər]**.

Bağ bağbansız olmaz, dəvə sarbansız “Bağ bağbansız olmaz, deve kervancıbaşısız” (AAS, 76).

Bağ bağbansız olmaz, dəvə sarbansız **[olmaz]**.

Bağa bağban lazımdır, qoyuna çoban “Bağa bağcı lazımdır, koyuna çoban” (AAS, 76).

Bağa bağban lazımdır, qoyuna çoban **[lazımdır]**.

Yaz yağışından bəlli, qız qardaşından “Bahar yağışından; kız, kardeşinden bellidir” (AAS, 78).

Yaz yağışından bəlli, qız qardaşından **[bəllidir]**.

Yazda ayransız olmaz, qışda yorğansız “Yazda ayransız olma, qışda yorğansız” (AAS,78).

Yazda ayransız olmaz, qışda yorğansız **[olmaz]**.

Baqqal daşdan kəsər, siçan baqqaldan “Bakkal taştan keser, siçan bakkaldan” (AAS, 78).

Baqqal daşdan kəsər, siçan baqqaldan **[kəsər]**.

Balcının var bal tası, oduncunun baltası “Balcının bal tası, oduncunun baltası var” (AAS, 80).

Balcının var bal tası, oduncunun **[var]** baltası.

Balıq başından iylənər, camış ayağından “Balık baştan kokar, manda ayağından” (AAS, 81).

Balıq başından iylənər, camış ayağından **[iylənər]**.

Beşdə alacağım yox, üçdə verəcəyim “Beşte alacağım yok, üçte vereceğim” (AAS, 89).

Beşdə alacağım yox, üçdə verəcəyim **[yox]**.

Bir ac qudurar, bir yalavaç “Bir aç, bir de yalavaç kudurur” (AAS, 93).

Bir ac qudurar, bir yalavaç [**qudurar**].

Bir tövlədə at da olar, eşşək də “Bir ahırda at da olur, eşək de” (AAS, 93).

Bir tövlədə at da olar, eşşək də [**olar**].

Bir dəmirdən nal da olar, nizə də “Bir demirdən nal da olur niza da” (AAS, 96).

Bir dəmirdən nal da olar, nizə də [**olar**].

Bir meşəyə od düşse, quru da yanar, yaş da “Bir ormana atəş düşerse, kuru da yanar, yaş da” (AAS, 98).

Bir meşəyə od düşse, quru da yanar, yaş da [**yanar**].

Bir axurdan at da yeyər, eşək də “Bir yemlikdən at da yer, eşək de” (AAS, 99).

Bir axurdan at da yeyər, eşək də [**yeyər**].

Canbaz ipdə gəzər, balıq suda “Canbaz ipdə gezer, balıq suda” (AAS, 105).

Canbaz ipdə gəzər, balıq suda [**gəzər**].

Canı yanan ya bir olar, ya iki “Canı yanan ya bir olur, ya iki” (AAS, 106).

Canı yanan ya bir olar, ya iki [**olar**].

Cənnət də bu dünyadadır, cəhənnəm də “Cənnət de bu dünyadadır, cəhənnəm de” (AAS, 107).

Cənnət də bu dünyadadır, cəhənnəm də [**bu dünyadadır**].

Ceyran qovan çiçəyə batar, donuz qovan lehməyə “Ceylan kovalayan çiçəğə batar, donuz kovalayan çamura” (AAS, 107).

Ceyran qovan çiçəyə batar, donuz qovan lehməyə [**batar**].

İşlək keçəl qız ərə gedər, pinti gözəl gora “Çalışkan kəl kız ərə gider, pinti gözəl mezara” (AAS, 112).

İşlək keçəl qız ərə gedər, pinti gözəl gora [**gedər**].

Çay bir olar, çeşme min “Çay bir olur, çeşme bin” (AAS, 113).

Çay bir olar, çeşme min **[olar]**.

Çiçək çox olan yerdə, arı da olar, bal da “ Çiçəğin çok olduğu yerde arı da olur, bal da” (AAS, 114).

Çiçək çox olan yerdə, arı da olar, bal da **[olar]**.

Cütçü yağış istər, yolcu quraqlıq “Çiftçi yağış ister, yolcu kuraklık” (AAS, 114).

Cütçü yağış istər, yolcu quraqlıq **[istər]**.

Çiy ət ət gətirər, çiy çörək dərd “ Çiğ et et getirir, çig çörek dert” (AAS, 114).

Çiy ət ət gətirər, çiy çörək dərd **[gətirər]**.

Balasız da ağlar, balalı da “Çocuksuz da ağlar, çocuklu da” (AAS, 117).

Balasız da ağlar, balalı da **[ağlar]**.

Dağ başı dumandan qurtarmaz, insan başı yamandan “Dağ başı dumandan, insan başı yamandan [kötüden] kurtulmaz” (AAS, 119).

Dağ başı dumandan qurtarmaz, insan başı yamandan **[qurtarmaz]**.

Dairənin nə başı var, nə ayağı “Dairenin ne başı var, ne ayağı [sonu] ” (AAS, 122).

Dairənin nə başı var, nə ayağı **[var]**.

Dəli dəlidən xoşlanar, molla halvadan “Deli deliden, molla halvadan hoşlanır” (AAS, 127).

Dəli dəlidən xoşlanar, molla halvadan **[hoşlanar]**.

Dəli qırmızı sevər, gic sarı “Deli kırmızıyı, aptal sarıyı sever” (AAS, 129).

Dəli qırmızı sevər, gic sarı **[sevər]**.

Dəlinin nə toyu olsun, nə bayramı “Delinin ne düğünü olsun, ne bayramı” (AAS, 130).

Dəlinin nə toyu olsun, nə bayramı **[olsun]**.

Dəvə adın satar, eşək odun “Deve adını satar, eşək odunu” (AAS, 137).

Dəvə adın satar, eşək odun [**satar**].

Dəvədən yığılan pambıq üstə düşər, eşəkdən yığılan daş üstə “Deveden yığılan pamuk üstüne düşer, eşekten düşən taş üstüne” (AAS, 140).

Dəvədən yığılan pambıq üstə düşər, eşəkdən yığılan daş üstə [**düşər**].

Dəvənin yemədiyi ot, ya başını ağrıdar, ya qıçını “Devenin yemediği ot, yabaşını ağrıtır, ya kıçını” (AAS, 141).

Dəvənin yemədiyi ot, ya başını ağrıdar, ya qıçını [**ağrıdar**].

Dövlət başa qonar, quzğun leşə “Devlet başa konar, kuzgun leşe” (AAS, 142).

Dövlət başa qonar, quzğun leşə [**qonar**].

Dil var bal gətirər, dil var bəla “Dil vardır; bal getirir, dil vardır; bela” (AAS, 144).

Dil var bal gətirər, dil var bəla [**gətirər**].

Dolan qoyunum, dolan, borç verən gələr, ya səni aparar, ya məni “Dolan koyunum dolan, borç veren gelir, ya seni götürür ya beni” (AAS, 151).

Dolan qoyunum, dolan, borç verən gələr, ya səni aparar, ya məni [**aparar**].

Dolu tüfəng bir nəfəri qorxudar, boşu iki nəfəri “Dolu tüfek bir neferi korkutur, boşu, iki neferi” (AAS, 151).

Dolu tüfəng bir nəfəri qorxudar, boşu iki nəfəri [**qorxudar**].

Dost başa baxar, düşmən ayağa “Dost başa, düşman ayağa bakar” (AAS, 152).

Dost başa baxar, düşmən ayağa [**baxar**].

Dost min olar, candan dost olan bir “Dost bin, candan dost olan bir olur” (AAS, 152).

Dost min olar, candan dost olan bir [**olar**].

Dost üzdən bəlli olar, düşmən gözdən “Dost yüzünden, düşman gözünden belli olur” (AAS, 154).

Dost üzdən bəlli olar, düşmən gözdən [**bəlli olar**].

Döyməni xanım yeyər, kəpəyi yetim “Dövmeyi hanım yer, kepeği yetim” (AAS, 157).
Döyməni xanım yeyər, kəpəyi yetim [**yeyər**].

Divarı nəm yıxar, insanı qəm “Duvarı nem yıkar, insanı gam” (AAS, 159).
Divarı nəm yıxar, insanı qəm [**yıxar**].

Dünyada bir pislik qalar, bir də yaxşılıq “Dünyada bir kötülük kalır, bir de iyilik” (AAS, 162).
Dünyada bir pislik qalar, bir də yaxşılıq [**qalar**].

Əyriyə əyri gərək, doğruya doğru “Eğriye eğri gerek, doğruya doğru” (AAS, 166).
Əyriyə əyri gərək, doğruya doğru [**gərək**].

Əkinçi yağmur istər, yolçu quraqlıq; hərikinın muradı yətər “Ekinci yağmur ister, yolcu kuraklık; her ikisinin muradı da yerine gelir” (AAS, 166).
Əkinçi yağmur istər, yolçu quraqlıq [**istər**]; hərikinın muradı yətər.

Əl əldən qalmaz, dil dildən “El elden kalmaz, dil dilden” (AAS, 169).
Əl əldən qalmaz, dil dildən [**qalmaz**].

Əl gözdən uzaq, dil başdan “El gözden uzak, dil baştan” (AAS, 169).
Əl gözdən uzaq, dil başdan [**uzaktır**].

Elçi çox olar, qismət bir “Elçi [dünürçü] çok olur, kısmet bir” (AAS, 171).
Elçi çox olar, qismət bir [**olar**].

Alma ağacından alma düşər, armud ağacından armud “Elma ağacından elma düşer, armut ağacından armut düşer” (AAS, 175).
Alma ağacından alma düşər, armud ağacından armud [**düşər**].

Ər altında at olur qeyrət altında ar “Er altında at olur, namus altında ar” (AAS, 177).
Ər altında at olur qeyrət altında ar [**olur**].

Ər dıřarda olsun, çörəyi evdə “Er dıřarda olsun, ekmeđi evde” (AAS, 177).

Ər dıřarda olsun, çörəyi evdə **[olsun]**.

Ərlilərin əri var, dulların da Allahı “Erlilerin eri var, dulların da Allah'ı” (AAS, 180).

Ərlilərin əri var, dulların da Allahı **[var]**.

Eşşək at yerini verməz, ciyər ət yerini “Eşşək at yerine geçmez, ciđer; et yerine” (AAS, 182).

Eşşək at yerini verməz, ciyər ət yerini **[verməz]**.

Eşşək ya oduna gedər, ya suya “Eşək ya oduna gider, ya suya” (AAS, 183).

Eşşək ya oduna gedər, ya suya **[gedər]**.

Ətin çiyi ət gətirər, xəmirin çiyi dərd “Etin çigi et getirir, hamurun çigi dert” (AAS, 184).

Ətin çiyi ət gətirər, xəmirin çiyi dərd **[gətirər]**.

Ev dađılsa tiri qalır, kalafa uça yeri “Ev dađılırsa kiriş kalır, enkazı uça yeri” (AAS, 185).

Ev dađılsa tiri qalır, kalafa uça yeri **[qalır]**.

Ev şamdan işıqlanar, baş bilikdən “Ev mumla aydınlanır, baş bilimle” (AAS, 185).

Ev şamdan işıqlanar, baş bilikdən **[ışıqlanar]**.

Ev sözsüz olmaz, meşə çaqqalsız “Ev sözsüz olmaz, orman çakalsız” (AAS, 185).

Ev sözsüz olmaz, meşə çaqqalsız **[olmaz]**.

Evdır, aşıđısı da olar, yuxarısı da “Evdır, aşıđısı da olur, yukarısı da” (AAAS, 186).

Evdır, aşıđısı da olar, yuxarısı da **[olar]**.

Fəkirə axmaq deyərlər, kasıba gic “Fakire ahmak derler, yoksula aptal” (AAS, 190).

Fəkirə axmaq deyərlər, kasıba gic **[deyərlər]**.

Cavanlıq bir dəfə olar, qocalıq da bir dəfə “Gençlik bir defa olur, yaşlılık da bir defa” (AAS, 197).

Cavanlıq bir dəfə olar, qocalıq da bir dəfə [**olar**].

Gül qonçədə qalmaz, söz qəlbədə “Gül goncada kalmaz, söz kalpte” (AAS, 203).

Gül qonçədə qalmaz, söz qəlbədə [**qalmaz**].

Xalqın qapısını el döyür, bizim qapımızı yel “Halkın kapısını el, bizim kapımızı yel döver” (AAS, 209).

Xalqın qapısını el döyür, bizim qapımızı yel [**döyür**].

Hamamdan çıxanın əri olasan, səfərdən gələnin arvadı “Hamamdan çıxanın eri olasin, seferden gelenin avradı ” (AAS, 210).

Hamamdan çıxanın əri olasan, səfərdən gələnin arvadı [**olasan**].

Arvadı əri saxlar, pendiri dəri “Hanımı eri korur, peyniri deri” (AAS, 211).

Arvadı əri saxlar, pendiri dəri [**saxlar**].

Xanım qız xalasına oxşar, yaxşı oğlan dayısına “Hanım kız halasına benzer, iyi oğlan dayısına” (AAS, 212).

Xanım qız xalasına oxşar, yaxşı oğlan dayısına [**oxşar**].

Xəstəni döşəkdə saxlarlar, uşağı beşikdə “Hastayı döşəge koyarlar, çocuğu beşiğe” (AAS, 214).

Xəstəni döşəkdə saxlarlar, uşağı beşikdə [**saxlarlar**].

Heyvanı budundan dağlarlar, insanı ürəyindən “Hayvanı budundan dağlarlar, insanı yüreğinden” (AAS, 216).

Heyvanı budundan dağlarlar, insanı ürəyindən [**dağlarlar**].

Heyvanın dişinə baxarlar, insanın işinə “Hayvanın dişine bakarlar, insanın işine.” (AAS, 216).

Heyvanın dişinə baxarlar, insanın işinə [**baxarlar**].

Hamıya it hürər, bizə Mazandaran çaqqalı “Herkese it havlar, bize Mazandaran çakalı” (AAS, 218).

Hamıya it hürər, bizə Mazandaran çaqqalı [**hürər**].

İçim özümü yandırar, çölüm özgəni “İçim kendimi yandırır, dışım başkasını” (AAS, 224).

İçim özümü yandırar, çölüm özgəni [**yandırar**].

İkisi birə dəyməz, biri heçə “İkisi bire değmez, birisi hiçbir şeye” (AAS, 228).

İkisi birə dəyməz, biri heçə [**dəyməz**].

İnəyin buynuzuna baxarlar, qızın üzünə “İneğin boynuzuna bakarlar, kızın yüzünə” (AAS, 232).

İnəyin buynuzuna baxarlar, qızın üzünə [**baxarlar**].

İpin uzununu yaxşıdır, dilin qıyası “İpin uzununu dilin kıyası iyidir” (AAS, 234).

İpin uzununu yaxşıdır, dilin qıyası [**yaxşıdır**].

İstəyənin bir üzü qara, verməyənin iki üzü “İsteyenin bir yüzü kara vermeyenin iki yüzü” (AAS, 235).

İstəyənin bir üzü qara, verməyənin iki üzü [**qaradır**].

İt əppəyə həris olar, uşaq məhəbbətə “İt ekmeğe tamah eder, çocuk sevgiyə” (AAS, 238).

İt əppəyə həris olar, uşaq məhəbbətə [**həris olar**].

Yaxşı at yemini artırır, yaman at qamçısın “İyi at yemini artırır, kötü at kamçısını” (AAS, 241).

Yaxşı at yemini artırır, yaman at qamçısın [**artırır**].

Yaxşı igid dalı gözlər, yaxşı at qabağı “İyi yiğit arkayı gözler, iyi at önü” (AAS, 243).

Yaxşı igid dalı gözlər, yaxşı at qabağı [**gözlər**].

Yaxşıya yaxşı deyərlər, yamana yaman “İyiye iyi derler, kötüye kötü” (AAS, 244)!

Yaxşıya yaxşı deyərlər, yamana yaman [**deyərlər**]!

Davanı qılınc kəsər, sevdanı pul “Kavgayı kılıç keser, sevdayı para” (AAS, 252).

Davanı qılınc kəsər, sevdanı pul [**kəsər**].

Qazan qapaqsız olmaz, igid papaqsız “kazan kapaksız olmaz, yiğit papaksız” (AAS, 252).

Qazan qapaqsız olmaz, igid papaqsız [**olmaz**].

Kababı köz öldürər, igidi söz “Kebabı köz öldürür, yiğidi söz” (AAS, 253).

Kababı köz öldürər, igidi söz [**öldürər**].

Kərə yeyən də çıxar yaza, tərə yeyən də “Kere yiyen de yaza çıkar, tere yiyen de” (AAS, 257).

Kərə yeyən də çıxar yaza, tərə yeyən də [**çıxar yaza**].

Dəm dəm gətirər, qəm qəm “Keyif keyif, gam gam getirir” (AAS, 257).

Dəm dəm gətirər, qəm qəm [**gətirər**].

Qışda kürklü ilə gəzmə, yayda mülklü ilə “Kışın kürklü ile gezme, yazın mülklü ile” (AAS, 258).

Qışda kürklü ilə gəzmə, yayda mülklü ilə [**gəzmə**].

Kiminin sacı olar, kiminin ələyi “Kiminin sacı olur, kiminin eleği” (AAS, 260).

Kiminin sacı olar, kiminin ələyi [**olar**].

Kiri kir açar, sirri sir “Kiri kir açar, sırrı sır” (AAS, 261).

Kiri kir açar, sirri sir [**açar**].

Kitap verənin bir əlini kəsərlər, qaytaranın iki əlini “Kitap verənin bir elini keserler, getirenin iki elini” (AAS, 262).

Kitap verənin bir əlini kəsərlər, qaytaranın iki əlini [**kəsərlər**].

Qonaq evə girincə utanar, ev yiyəsi sonra “Misafir eve girince utanır, ev sahibi sonra” (AAS, 264).

Qonaq evə girincə utanar, ev yiyəsi sonra [**utanar**].

Qonaq qonağı istəməz, ev yiyəsi həç birini “Misafir misafiri istemez, ev sahibi hiçbirini” (AAS, 265).

Qonaq qonağı istəməz, ev yiyəsi həç birini **[istəməz]**.

Danışanı adam bilir, hürəni it “Konuşanı adam bilir, havlayanı it” (AAS, 265).

Danışanı adam bilir, hürəni it **[bilir]**.

Qorxaq gündə yüz ölər, igid ömründə bir yol “Korkak, günde yüz kere ölür, yiğit ömründe bir kere” (AAS, 265).

Qorxaq gündə yüz ölər, igid ömründə bir yol **[ölər]**.

Kor kuru tapar, su çuxuru “Kör körü bulur, su çukuru” (AAS, 266).

Kor kuru tapar, su çuxuru **[tapar]**.

Körpə südsüz böyüməz, pamıq susuz “Körpe sütsüz büyümez, pamuk susuz” (AAS, 267).

Körpə südsüz böyüməz, pamıq susuz **[böyüməz]**.

Bəd at özünü gözlər, yaxşı at igidi “Kötü at kendini gözler, iyi at yiğidi” (AAS, 267).

Bəd at özünü gözlər, yaxşı at igidi **[gözlər]**.

Qüvvə hər şey, sındırar, ağıl qüvvəni “Kuvvet her şeyi, akıl kuvveti kırar” (AAS, 269).

Qüvvə hər şey, sındırar, ağıl qüvvəni **[sındırar]**.

Malı malla ölçərlər canı canla “Malı malla ölçerler, canı canla” (AAS, 272).

Malı malla ölçərlər canı canla **[ölçərlər]**.

Mərd özündən bilər, namərd yoldaşından “Mert kendinden bilir, namert yoldaşından” (AAS, 273).

Mərd özündən bilər, namərd yoldaşından **[bilər]**.

Oğlan dayıya çəkər qız; xalaya “Oğlan dayıya çeker, kız halaya” (AAS, 281).

Oğlan dayıya çəkər qız; xalaya **[çəkər]**.

Oğlanın oğlan oyunu var, qızın qız oyunu “Oğlanın oğlan oyunu vardır, qızın qız oyunu var” (AAS, 281).

Oğlanın oğlan oyunu var, qızın qız oyunu [**var**].

Oğlunu sevən gəlinin sevər, qızını sevən kürəkənin “Oğlunu seven gelinini de sever, qızını seven eniştesini de” (AAS,281).

Oğlunu sevən gəlinin sevər, qızını sevən kürəkənin [**sevər**].

Olanda göz qızarır, olmayan üz “Olduğunda göz kızarır, olmadığında yüz” (AAS, 282).

Olanda göz qızarır, olmayan üz [**qızarır**].

Ölüsü olan bir gün ağlar, dəlisi olan her gün “Ölüsü olan bir gün ağlar, delisi olan her gün” (AAS, 285).

Ölüsü olan bir gün ağlar, dəlisi olan her gün [**ağlar**].

Elə bir daştır ki, götürən də peşmandır, götürməyən də “Öyle bir taştır ki, götüren de pişman, götürmeyen de” (AAS, 287).

Elə bir daştır ki, götürən də peşmandır, götürməyən də [**peşmandır**].

Rahat oturana nə vali gələr, nə hakim “Rahat oturana ne vali gelir, ne hakim” (AAS, 292).

Rahat oturana nə vali gələr, nə hakim [**gələr**].

Saç səfadan uzanar, dırnaq cəfadan “Saç sefadan, tırnak cefadan” (AAS, 293).

Saç səfadan uzanar, dırnaq cəfadan [**uzanar**].

Növbə yetimə çatanda ya hərifin pulu qurtarar, ya çırağın yağı “Sıra yetime geldiğinde ya herifin parası biter, ya mumun yağı” (AAS, 298).

Növbə yetimə çatanda ya hərifin pulu qurtarar, ya çırağın yağı [**qurtarar**].

Çaxır içən malını itirər, bəng çəkən ağlın “Şarap içən malını yitirir, enfiye çeken aklını” (AAS, 307).

Çaxır içən malını itirər, bəng çəkən ağlın [**itirər**].

Daş – dəyənə bəllidir, yol gedənə “Taş, değene bellidir, yol gidene” (AAS, 311).

Daş dəyənə bəllidir, yol gedənə **[bəllidir]**.

Ya dəvə ölər, ya dəvəçi, ya da üstündəki hacı “Ya deve ölür ya deveci ya da üstündeki hacı” (AAS, 323).

Ya dəvə ölər, ya dəvəçi, ya da üstündəki hacı **[ölər]**.

Ya uncu ölər, ya dəyirmançı “Ya uncu ölür, ya değirmenci” (AAS, 324).

Ya uncu ölər, ya dəyirmançı **[ölər]**.

Yağı o əridir, karı gün “Yağı ateş, karı gün eritir” (AAS, 324).

Yağı o əridir, karı gün **[əridir]**.

Yay işini qışda gör, qış işini yayda “Yaz işin kışın gör, kış işini yazın” (AAS, 330).

Yay işini qışda gör, qış işini yayda **[gör]**.

İl var bir günə dəyər, gün var bir ilə “Yıl vardır bir güne değər, gün vardır bir güne” (AAS, 334).

İl var bir günə dəyər, gün var bir ilə **[dəyər]**.

İlan adamın topuğunu gözlər, adam ilanın başını “Yılan adamın topuğunu gözlər, adam yılanın başını” (AAS, 334).

İlan adamın topuğunu gözlər, adam ilanın başını **[gözlər]**.

İgid ilqarından dönməz, dəvə ovsarından “Yiğit sözündən dönmez, deve yularından” (AAS, 337).

İgid ilqarından dönməz, dəvə ovsarından **[dönməz]**.

Varlı kisəsini döyər, kasıb dizini “Zengin kesesini döğər, fakir dizini” (AAS, 345).

Varlı kisəsini döyər, kasıb dizini **[döğər]**.

Varlı umduğunu yeyər, kasıb olduğunu “Zengin umduğunu yer, fakir bulduğunu” (AAS, 346).

Varlı umduğunu yeyər, kasıb olduğunu **[yeyər]**.

Varlının torpağından çay keçər, kasıbınıkindən yol “Zenginin torpağından çay keçər, fakirinkindən yol” (AAS, 347).

Varlının torpağından çay keçər, kasıbınıkindən yol **[keçər]**.

3.1.1.2.4. Sıralı cümlenin her iki yüklemində eksilti

Yüklemleri ortak olan bağımlı sıralı atasözlerinde gerçekleşen eksilti şunlardır:

Adam adamdır, olmasa da pulu, heyvan heyvandır, atlas olsa da çulu “Adam adamdır olmasa da pulu, hayvan hayvandır, atlas olsa da çulu” (AAS, 18).

Adam adamdır, olmasa da pulu **[adamdır]**, heyvan heyvandır, atlas olsa da çulu **[heyvandır]**.

Ağıllıya işarə, dəliyə kötək “Akılıya işaret, deliyə kötək” (AAS, 34)

Ağıllıya işarə **[gərək]**, dəliyə kötək **[gərək]**.

Anlayana bircə milçək səsi, düşməyəne zurna qaval “Anlayana sivrisine, anlamayana davul zurna sesi” (AAS, 47).

Anlayana bircə milçək səsi **[çoxdur]**, düşməyəne zurna qaval **[azdır]**.

At dırnağından, insan qulağından “At tırnağından, insan kulağından tanınır” (AAS, 58).

At dırnağından **[tanınar]**, insan qulağından **[tanınar]**.

Atda qarın, itde burun “Atta karın, itte burun” (AAS, 66).

Atda qarın **[olar]**, itde burun **[olar]**.

Atdan düşənə yorğan döşək, eşekdən düşənə məzar “Attan düşənə yorğan döşək, eşekten düşənə mezar” (AAS, 66).

Atdan düşənə yorğan döşək **[gərək]**, eşekdən düşənə məzar **[gərək]**.

Babadan hümmət nəvədən xidmət “Babadan himmet, torundan hizmet” (AAS, 75).

Babadan hümmət **[gərək]** nəvədən xidmət **[gərək]**.

Bir anaya bir qız, bir kəlləyə iki göz “Bir anaya bir qız bir kelleye iki göz” (AAS, 94).

Bir anaya bir qız [gərək], bir kəlləyə iki göz [gərək].

Dəvəni yükü ilə sarbanı ipi ilə “Deveyi yükü ile kervancıbaşını ipi ile [tanırlar]” (AAS, 142).

Dəvəni yükü ilə, [tanırlar] sarbanı ipi ilə [tanırlar].

Dövlətdə dəvə, övladda nəvə “Devlette deve, evlatta neva” (AAS, 142).

Dövlətdə dəvə [gərək], övladda nəvə [gərək].

El el ilə, dəyirman yel ilə “El el ile değirmen yel ile” (AAS, 168).

El el ilə [işlər], dəyirman yel ilə [işlər].

Evin böyüyü buyruqda, kiçiyi qulluqda “Evin büyüğü buyrukta, küçüğü kullukta” (AAS.186).

Evin böyüyü buyruqda [olar], kiçiyi qulluqda [olar].

Əvvəl yoldaş, sonra yol “Evvel yoldaş, sonra yol” (AAS, 189).

Əvvəl yoldaş [gərək], sonra yol [gərək].

Farsın qəzəli, Türkün məsəli “Farsın gazeli, Türkün meseli [atasözü]” (AAS, 190).

Farsın qəzəli [məşhurdur], Türkün məsəli [məşhurdur].

Cavanlıqda həlimlik, qocalıqda səlimlik “Gençlikte halimlik, yaşlılıkta selimlik” (AAS, 197).

Cavanlıqda həlimlik [gərək], qocalıqda səlimlik [gərək].

Könül sevən ağanın nə ağı, nə qarası “Gönlün sevdiği ağanın ne akı, ne karası olur” (AAS, 200)?

Könül sevən ağanın nə ağı [olar], nə qarası [olar].

Hacı Məkkəyə, dərviş təkyəyə “Hacı Mekke’ye, derviş tekkeye” (AAS, 207).

Hacı Məkkəyə [gedər], dərviş təkyəyə [gedər].

Axund mollandı bəyənməz, molla axundu, seyid hər ikisini “Hoca mollayı beğenmez, molla hocayı, seyid her ikisini” (AAS, 221).

Axund mollandı bəyənməz, molla axundu [**bəyənməz**], seyid hər ikisini [**bəyənməz**].

Xoruz elə xoruzdur nə qocası, nə çavanı “Horoz öyle horzdur ki ne yaşlısı, ne genci olur” (AAS, 222).

Xoruz elə xoruzdur nə qocası [**olar**], nə çavanı [**olar**].

İnsanın bir özü, bir sözü “İnsanın bir özü, bir sözü” (AAS, 234).

İnsanın bir özü [**vardır**], bir sözü [**vardır**].

Yaxşı ata bir qamçı, yaman ata min qamçı “İyi ata bir kamçı, kötü ata bin kamçı” (AAS, 241).

Yaxşı ata bir qamçı [**gərək**], yaman ata min qamçı [**gərək**].

Yaxşılığa yaxşılıq kor eşşəyə samanlıq “İyiliğe iyilik, kör eşəğe samanlık” (AAS, 243).

Yaxşılığa yaxşılıq [**gərək**], kor eşşəyə samanlıq [**gərək**].

Arvadı axıl gözü ilə, atı cahıl gözü ilə “Kadını akıl gözü ile atı cahil gözü ile al” (AAS, 246).

Arvadı axıl gözü ilə [**al**], atı cahıl gözü ilə [**al**].

Arvadın isməti, ərin izzəti “Kadının ismeti, erin izzeti” (AAS, 246).

Arvadın isməti [**gərək**], ərin izzəti [**gərək**].

Dava üçün bir qazı, isbat üçün on şahid “Kavga için bir kadı, ispat için on şahit” (AAS, 351).

Dava üçün bir qazı [**gərək**], isbat üçün on şahid [**gərək**].

Kitabın köhnəsi, libasın təzəsi “Kitabın eskisi, elbisenin yenisi” (AAS, 262).

Kitabın köhnəsi [**gərək**], libasın təzəsi [**gərək**].

Kiçikdən xəta, böyükdən əta “Küçükten hata, büyükten af” (AAS, 270).

Kiçikdən xəta [**gərək**], böyükdən əta [**gərək**].

Harada çalğı, orada qalğı “Nerede çalğı, orada kalabalık” (AAS, 278).

Harada çalğı [var], orada qalğı [var].

Harada dəvənin quyruğu, orada eşşəyin qulağı “Nerede devenin kuyruğu, orada eşşəğin kulağı” (AAS, 278).

Harada dəvənin quyruğu [var], orada eşşəyin qulağı [var].

Harada qamış, orada camış “Nerede kamış, orada camış [manda]” (AAS, 278).

Harada qamış [vardır], orada camış [vardır].

Əvvəl salam sonra kalam “Önce selam sonra kelâm” (AAS, 286).

Əvvəl salam [gərək] sonra kalam [gərək].

Əvvəl təam, sonra kalam “Önce taam [yemek] sonra kelâm” (AAS, 286).

Əvvəl təam [gərək], sonra kalam [gərək].

3.1.1.3. Belirtili nesnede eksilti

Belirtili nesnelərdə gerçəkləşən eksiltələrdə bəzən nesnə hiç söylenməmiş eksilən kismın tamamlanması kişiye bırakılmış, bəzən də nesnə cümlede başka bir öge konumundayken devam eden cümlede bir başka öge olaraq nesnə eksiltılmışdir. Yine sıralı cümlelərdə də nesnə ilk cümlede geçməkdə diğər cümlede eksilməkdə ya da hər iki cümlede nesnəde eksiltiyə gidilməkdədir. Belirtili nesnəde bu şəkildə gerçəkləşən eksiltilər şu atasözlerinde göstərilmişdir:

Ağac körpə olanda qara yeldən qoruyarlar “Ağac körpeyken karayelden korurlar” (AAS, 23).

Ağac körpə olanda [ağacı] qara yeldən qoruyarlar.

Axmaq adam öz səhvini düz bilər, ağıllı düzəldər “Ahmak adam kendi yanlışını doğru bilir, akıllı düzeltir” (AAS, 28).

Axmaq adam öz səhvini düz bilər, ağıllı [öz səhvini] düzəldər.

Axmaq yıǵar, aǵıllı yeyər “Ahmaq yıǵar [toplar], akıllı yer” (AAS, 28).

[Bir şeyi] axmaq yıǵar, aǵıllı yeyər.

Aǵ gün (adamı) aǵardar qara gün qaraldar “Ak gün aǵartır, kara gün karartır” (AAS, 29).

Aǵ gün (adamı) aǵardar qara gün [adamı] qaraldar.

Allah bacadan tökməz, gərək özün çalışasan “Allah bacadan dökmez, kendin çalışmalısın” (AAS, 40).

Allah [pulu] bacadan tökməz, gərək özün çalışasan.

Almayan peşiman, yeməyən şişman “Almayan peşiman, yemeyen; şişman” (AAS, 43).

[Onu/bunu] almayan peşiman, [onu/bunu] yeməyən şişman.

Axtaran tapar, yoǵuran yapar “Aryan bulur, yoǵuran yapar” (AAS, 48).

[Bir şeyi] axtaran tapar, [bir şeyi] yoǵuran yapar.

Arabanı at aparmaz, arpa aparar “Arabayı at çekmez, arpa çeker” (AAS, 48).

Arabanı at aparmaz, [arabanı] arpa aparar.

Arzu quyudur, doldurmaq olmaz “Arzu kuyudur, doldurulmaz” (AAS, 52).

Arzu quyudur, [quyunu] doldurmaq olmaz.

Əsil almaq çətindir, saxlamaq ondan çətin “Asil almak zordur, korumak ondan da zordur” (AAS, 52).

Əsil almaq çətindir, [onu] saxlamaq ondan çətin.

Ata malından mal olmaz, özün qazanmaq gərək “Ata malından mal olmaz, kendin kazanman gerek” (AAS, 59).

Ata malından mal olmaz, [malı] özün qazanmaq gərək.

Yaz gətirər, qış aparar “Bahar getirir, kış götürür” (AAS,77).

[Onu/bunu] yaz gətirər, [onu/bunu] qış aparar.

Baqıda qazan Tiflisdə xərclə “Bakü’de kazan, Tiflis’te harca” (AAS, 79).

[Pulu] Baqıda qazan [pulu] Tiflisdə xərclə.

Balı əli uzun olan yeməz, qismət olan yeyər “Balı eli uzun olan yemez, kısmeti olan yer” (AAS, 80).

Balı əli uzun olan yeməz, [balı] qismət olan yeyər.

Başda tük olsun, daramağa nə var “Başta tüy olsun, tüyü taramaya ne var” (AAS, 86)?

Başda tük olsun, [tükü] daramağa nə var?

Bilməmək eyib deyil, soruşmamaq eyibdir “Bilmemek ayıp değil, sormamak ayıptır” (AAS, 91).

[Bir şeyi] bilməmək eyib deyil, [bir şeyi] soruşmamaq eyibdir.

Bir əl əkər, iki əl biçər “Bir el eker iki el biçer” (AAS, 96).

[Torpağı] bir əl əkər, [torpağı] iki əl biçər.

Buyuran bilməz, hazırlayan bilir “Buyuran bilmez, hazırlayan bilir” (AAS, 102).

[Bir şeyi] buyuran bilməz, [bir şeyi] hazırlayan bilir.

Dəli ilə tapmaqdana, ağıllı ilə itirmək yaxşıdır “Deli ile bulmaktan, akıllı ile yitirmək iyidir” (AAS, 128).

[Bir şeyi] dəli ilə tapmaqdana, [bir şeyi] ağıllı ilə itirmək yaxşıdır.

Dəli quyuya bir daş atdı, min ağıllı çıxarda bilmədi “Deli kuyuya bir taş attı, bin akıllı çıkaramadı” (AAS, 129).

Dəli quyuya bir daş atdı, [daşı] min ağıllı çıxarda bilmədi.

Dəlini zəncirlə yox, tədbirlə tutarlar “Deliyi zincirle değil, tedbirle tutarlar” (AAS, 132).

Dəlini zəncirlə yox, [dəlini] tədbirlə tutarlar.

Dəvənin dizini bağla, sonra Allaha tapşır “Devenin dizini bağla, sonra Allah’a emanet et” (AAS, 141).

Dəvənin dizini bağla, [dəvəni] sonra Allaha tapşır.

Dilin olmasaydı, qarğalar dimdikləyərdi “Dilin olmasaydı, kargalar seni gagalardı” (AAS, 145).

Dilin olmasaydı, qarğalar **[səni]** dimdikləyərdi.

Dünya bir yağlı quyuqdur, yeyə bilənə nuş olsun “Dünya bi yağlı kuyruktur, yiyebilene afiyet olsun” (AAS, 161).

Dünya bir yağlı quyuqdur, **[onu]** yeyə bilənə nuş olsun.

Əkən bilməz, biçən bilər “Eken bilmez, biçən bilir” (AAS, 166).

[Torpağı] əkən bilməz, biçən bilər.

Əl tutar, göz görər “El tutar, göz görür” (AAS, 170).

[Bir şeyi] əl tutar, **[bir şeyi]** göz görər.

Ertəykən əkən, erkən də biçər “Erken eken, erken biçər” (AAS, 180).

[Torpağı] ertəykən əkən, **[torpağı]** erkən də biçər.

Fürsət qanadlı bir quşdur, əldən qaçırtmaq olmaz “Fırsat kanatlı bir quşdur, elden kaçırmaz” (AAS, 192).

Fürsət qanadlı bir quşdur, **[firsəti]** əldən qaçırtmaq olmaz.

Eşitmək görməyə bənzəməz “İşitmek görmeye benzemez” (AAS, 237).

[Bir şeyi] eşitmək **[bir şeyi]** görməyə bənzəməz.

İt dəvəyə hürər, dəvə eşitməz “İt deveye havlar, deve işitmez” (AAS, 238).

İt dəvəyə hürər, dəvə **[iti]** eşitməz.

Yaxşı arvad ərini bəy eylər, yaman arvad zay “İyi hanım erini bey, kötü hanım ise zay eder” (AAS, 242).

Yaxşı arvad ərini bəy eylər, yaman arvad **[bəyini]** zay.

İllər qocaltmaz insanı, qüssə qocaldar “Yıllar kocaltmaz insanı, keder kocaltır” (AAS, 335).

İllər qocaltmaz insanı, **[insanı]** qüssə qocaldar.

3.1.1.4. Belirtisiz nesnede eksilti

Belirtisiz nesnede gerçekteşen eksilti örnekləri şunlardır:

Allah verəndə yox yerdən verər “Allah verdiğində yok yerden verir” (AAS, 41).

Allah [bir şey] verəndə yox yerdən verər.

Allah verməyəndə bəndə neyləsin “Allah vermedikçe kul-köle neylesin” (AAS, 41)?!

Allah [ruzi] verməyəndə bəndə neyləsin?!

Şərik yaxşı olsaydı, Allah özünə yaradardı “Ortaklık güzel olsaydı, Allah kendisine ortak yaratırdı” (AAS, 283).

Şərik yaxşı olsaydı, Allah özünə [şərik] yaradardı.

3.1.1.5. Yer tamlayıcısında eksilti

Yer Tamlayıcısında gerçekteşen eksiltelerde cümlede eksilen yer tamlayıcısı ilk cümlede başka bir ögeyken devam eden cümlede bir başka öge olarak qarşımıza çıkar. Eđer eksiltiyə uğrayan yer tamlayıcısı daha önce bir başka öge olarak geçmiyorsa anlama bakarak eksilti belirlenir. Yer tamlayıcısında gerçekteşen eksiltilelə ilgili örneklər şunlardır:

Ac qalmaq borçlu olmaqdan yaxşıdır “Aç kalmak borçlu olmaktan iyidir” (AAS, 14).

Ac qalmaq [birinə] borçlu olmaqdan yaxşıdır.

Ata dost kimi bax, düşman kimi min “Ata dost gibi bak, düşman gibi bin” (AAS, 59).

Ata dost kimi bax, [ata] düşman kimi min.

Ayaq getməsə, əl də getməz “Ayak gitmezse el de gitmez” (AAS, 68).

[Bir yerə] ayaq getməsə, əl də getməz.

Bağ bağa deməyiblər, bax, deyiblər “Bağa bağ demezler, bak derler” (AAS, 76).

Bağa bağ deməyiblər, [bağa] bax, deyiblər.

Bağa baxarsan bağ olar, baxmazsan dağ olar “Bağa bakarsan bağ olur, baxmazsan dağ olur” (AAS, 77).

Bağa baxarsan bağ olar, **[bağa]** baxmazsan dağ olar.

İşləyən inci taxar, işləməyən yandan baxar “Çalışan inci takar, çalışmayan yandan bakar” (AAS, 111).

İşləyən inci taxar, işləməyən **[inciye]** yandan baxar.

Dul arvad ağ kalağaydır, toxunma, ləkə düşər “Dul avrat ak yemenidir dokunma, leke düşər” (AAS, 158).

Dul arvad ağ kalağaydır, **[ona]** toxunma, ləkə düşər.

Dünya bir nərdivandır, biri çıxar, biri düşər “Dünya bir merdivendir, biri çıkar, biri düşər” (AAS, 160).

Dünya bir nərdivandır, **[nərdivandan]** biri çıxar, **[nərdivandan]** biri düşər.

Dünya bir pəncərədir, hər gələn baxar gedər “Dünya bir penceredir, hər gələn penceredən bakar gider” (AAS, 161).

Dünya bir pəncərədir, hər gələn **[pəncərədən]** baxar gedər.

Dünyada hər kəs öz haqqına razı olsa, dava olmaz “Dünyada herkes kendi hakkına razı olursa, kavga olmaz” (AAS, 162).

Dünyada hər kəs öz haqqına razı olsa, **[dünyada]** dava olmaz.

Qarı düşmən dost olmaz, yedirtsən də yağı balı “Eski düşman dost olmaz, yağı balı yedirtsen de” (AAS,180)!

Qarı düşmən dost olmaz, **[düşmənə]** yedirtsən də yağı balı!

Eşək palçığa batandan sonra yol göstərən çox olar “Eşək balçığa battıktan sonra yol gösteren çok olur” (AAS, 182).

Eşək palçığa batandan sonra **[əşşəyə]** yol göstərən çox olar.

Eşək tapılında yük vuran çox olar “Eşək bulunduğu yük vuran çok olur” (AAS, 182).

Eşək tapılında **[əşşəyə]** yük vuran çox olar.

Ət ilə dırnaq arasına girən, iylənib çıxar “Et ile tırnak arasına giren, eğilerek çıkar” (AAS, 183).

Ət ilə dırnaq arasına girən, [oradan] iylənib çıxar.

Ət iylənəndə duz səpərlər, duz iylənəndə nə səpərlər “Et koktuğunda tuz serperler, tuz koktuğunda ne serperler” (AAS, 183)?

Ət iylənəndə [ətə] duz səpərlər, duz iylənəndə [duza] nə səpərlər?

Gecə sol yatan səhər sağ oyanar “Gece soluna yatan sabah sağından uyanır” (AAS, 194).

Gecə sol [tərəfinə] yatan səhər sağ [tərəfindən] oyanar.

Xalça salan özü oturur “Halıyı seren kendisi oturur” (AAS, 209).

Xalça salan [xalçaya] özü oturur.

Hamı istər cənnətə getsin, amma günahları qoymaz “Herkes cennete gitmeye ister, ama günahları koymaz” (AAS, 217).

Hamı istər cənnətə getsin, amma günahları [cənnətə] qoymaz.

İstədiyim yar idi, yetirdi pərvərdigar “İstediyim yar idi, kavuşturdu perverdigar [Allah]” (AAS, 235).

İstədiyim yar idi, [yarə] yetirdi pərvərdigar.

Quyu qazıyan əvvəl özü düşər “Kuyu kazıyan önce kendisi düşer” (AAS, 269).

Quyu qazıyan əvvəl özü [quyuya] düşər.

Şeytanla ortağ olan buğda əkər saman biçər “Şeytanla ortak olan buğday eker, saman biçer” (AAS, 307).

Şeytanla ortağ olan [torpağa] buğda əkər [torpaqdan] saman biçər.

Şəfa haqdandır, həkim səbəbdir “Şifa haktandır, hekim sebeptir” (AAS, 308).

[Xəstəliyə] şəfa haqdandır, həkim səbəbdir.

Tanrı eşşəyi tanıyıb, buynuz verməyib “Tanrı eşəği tanıyıp, boynuz verməmiş” (AAS, 309).

Tanrı eşşəyi tanıyıb, [əşşəyə] buynuz verməyib.

Yalancının evi yandı, heç kəs inanmadı “Yalancının evi yanmış hiç kimse inanmamış” (AAS, 326).

Yalancının evi yandı, [yalancıya] heç kəs inanmadı.

Yar mənimlə yar olsun, kol dibi diyar olsun “Yâr benimle olsun, diken dibi diyar olsun” (AAS, 327).

Yar mənimlə yar olsun, kol dibi [məinə] diyar olsun.

3.1.1.6. Cümlede birden fazla ögede eksilti

Cümlede eksilteler bazen birden fazla ögede gerçekleşebilir. Eksiltiyeye uğrayan öge, dinleyici veya okuyucu tarafından, ögenin daha önceki cümlede geçen biçimine göre veya cümlenin anlamına göre tamamlanır. Konuyla ilgili eksilti örnekleri şunlardır:

Ac oldun çobana qoşul, yoruldun sarbana “Acıktıysan çobana, yorulduysan kervancıbaşıya koş” (AAS, 12).

[Sen] ac oldun çobana qoşul, [sen] yoruldun sarbana [qoşul].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Ac doğrar, tox yeyər “Aç doğrar (hazırlar), tok yer” (AAS, 14).

Ac [bir şey] doğrar, tox [onu] yeyər.

EGY: 1. Belirtisiz nesne 2. Belirtili nesne

Adam var ki, adamların naxşıdır, Adam var ki, heyvan ondan yaxşıdır, Adam var ki, dindirərsən “çan” deyər, Adam var ki, dindirməsən yaxşıdır “Adam vardır, adamların naxşıdır, Adam vardır, hayvan ondan yaxşıdır [iyidir], Adam vardır konuşturursan ‘can’ der, Adam vardır, konuşurmazsan yaxşıdır [iyidir] ” (AAS, 20).

Adam var ki, adamların naxşıdır, Adam var ki, heyvan ondan yaxşıdır, Adam var ki, [sən][onu] dindirərsən “çan” deyər, Adam var ki, [sən][onu] dindirməsən yaxşıdır.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Ağan eşşək də olsa, “hoş” demə “Ağan eşək de olsa ‘çüş’ demə” (AAS,24).

[Sənin] ağan eşşək də olsa, [sən] [ona] “hoş” demə.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı

Ağız torba deyil ki, büzəsən “Ağız torba değil ki büzesin” (AAS, 25).

Ağız torba deyil ki, [sən] [ağızı] büzəsən.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Ağzına bax, tikə götür “Ağzına bak, lokma götür” (AAS, 27).

[Sən] ağzına bax, [sən] [ağzına] [sonra] tikə götür.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yer tamlayıcısı 4. Zarf tamlayıcısı

Ağ divara hansı rəngi yaxsan, tutar “Ak duvara hangi rengi boyasan tutar” (AAS, 29).

[Sən] ağ divara hansı rəngi yaxsan, [divar] [o rəngi] tutar.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne

Ağıllı dostunu hər zaman xatırlar, ağılsız isə işi düşəndə “Akıllı dostunu her zaman hatırlar, akılsız ise işi düştüğünde” (AAS, 32).

Ağıllı dostunu hər zaman xatırlar, ağılsız isə [dostunu] işi düşəndə [xatırlar].

EGY: 1. Belirtili nesne 2. Yüklemlər

Axsaq it ova getməz, tutsa da buraxmaz “Aksak it ava gitmez, tutsa da bırakmaz” (AAS, 35).

Axsaq it ova getməz, [axsaq it] [ovu] tutsa da buraxmaz.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Al qapıda, sat qapıda “Al kapıda, sat kapıda” (AAS, 36).

[Sən] [onu/bunu] al qapıda, [sən] [onu/bunu] sat qapıda.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Al utanma, ver qorxma “Al utanma, ver korkma” (AAS, 36).

[Sən] [onu/bunu] al utanma, [sən] [onu/bunu] ver qorxma.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Allah adama ya ağıl verər, ya dövlət “Allah adama ya akıl verir, ya zenginlik” (AAS, 40).

Allah adama ya ağıl verər, [Allah] [adama] ya dövlət [verər].

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı 3. Yüklem

Allah paxıla pay verməz, versə də qarnı doymaz “Allah hasətçiye pay vermez, verse de karnı doymaz” (AAS, 40).

Allah paxıla pay verməz, [Allah] [paxıla] [pay] versə də qarnı doymaz.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı 3. Belirtisiz nesne

Allah qardaşı qardaş yaradıb, kisələrini ayrı “Allah kardeşi kardeş, keselerini ayrı yaratmıştır” (AAS, 41).

Allah qardaşı qardaş yaradıb, [Allah] kisələrini ayrı [yaradıb].

EGY: 1. Özne 2. Yüklem

Arabani göndərdim oduna, gətirsə odundur, gətirməsə özü odundur “Arabayı gönderdim oduna, getirirse odundur, getirmese kendi odundur” (AAS, 48).

[Mən] arabanı göndərdim oduna, [araba] [odun] gətirsə odundur, [araba] [odun] gətirməsə özü odundur.

EGY:1. Özne 2. Özne 3. Belirtisiz nesne 4. Özne 5. Belirtisiz nesne

Axtardım cahanda başıma bir tac, nə oğrunu tox gördüm, nə doğrunu ac “Aradım cihanda başıma bir tac, ne hırsızı tok gördüm, ne doğruyu aç” (AAS, 48).

[Mən] axtardım cahanda başıma bir tac, [mən] nə oğrunu tox gördüm, [mən] nə doğrunu ac [gördüm].

EGY:1. Özne 2. Özne 3. Özne 4. Yüklem

At minməyən at minsə, çapa çapa öldürər “At binmeyen at binse, vura vura öldürür” (AAS, 56).

At minməyən at minsə, [ata] çapa çapa [atı] öldürər.

EGY:1. Yer tamlayıcısı 2. Belirtili nesne

Ata minəndə özünü unutma, atdan düşəndə atını “Ata bindiğində kendini unutma, attan düştüğündə de atını” (AAS,59).

[Sən] ata minəndə özünü unutma, [Sən] atdan düşəndə [də] atını [unutma].

EGY:1. Özne 2. Özne 3. Bağlaç 4. Yüklem

Atama yataq saldım, gəldi qalayçı yatdı “Atama yataq serdim, geldi kalaycı yattı” (AAS, 62).

[Mən] atama yataq saldım, [yatağa] gəldi qalayçı yatdı.

EGY:1. Özne 2. Yer tamlayıcısı

Atası evində az qalıb, bir az da at üstə saxlayın “Atasının evində az kalmış, biraz da atın üstündə saklayın” (AAS, 63).

[O] atası evində az qalıb, [onu] bir az da at üstə saxlayın.

EGY:1. Özne 2. Belirtili nesne

Atın yürək isə min çap “Atın tezayak isə bin vur” (AAS, 65).

Atın yürək isə [sən] [ona] min çap.

EGY:1. Özne 2. Yer tamlayıcısı

Atını bağla dirəyə, sonra Tanrıya tapşır “Atını direğe bağla, sonra Tanrıya bırak” (AAS, 65).

[Sən] atını bağla dirəyə, [sən] sonra [atını] Tanrıya tapşır.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne

Ayağımı isti tut, başını sərin, yəməyinə fikir ver, düşünmə dərin “Ayağımı sıcak tut, başını serin, yemeğinə önem ver, düşünme derin” (AAS, 68)!

[Sən] ayağımı isti tut, [sən] başını sərin [tut], [sən] yəməyinə fikir ver, [sən] düşünmə dərin.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem 4. Özne 5. Özne

Ayının özündən də qorx, ləpirindən də “Ayının kendinden de izinden de kork” (AAS, 70).

[Sən] ayının özündən də qorx, ləpirindən də [qorx].

EGY: 1. Özne 2. Yüklem

Az var, az ye, çox varsa çox “Az varsa az, çox varsa çox ye” (AAS, 73).

[Sən] [bir şey] az var, az ye, [sən] [bir şey] çox varsa çox [ye].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Özne 4. Özne 5. Yüklem

Bağa bax üzüm olsun, yemeyə üzün olsun “Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun” (AAS, 77).

[Sən] bağa bax üzüm olsun, [üzümü] yemeyə üzün olsun.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Baş namərd əlindədir, nə kəsir, nə bağışlayır “Baş namert elindedir, ne kesiyor, ne bağışlıyor” (AAS, 82).

Baş namərd əlindədir, [namərd] [başı] nə kəsir, [namərd] [başı] nə bağışlayır.

EGY:1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 3. Belirtili nesne

Bilsəydim atımın ölümünü, qulağı dolusu dəriyə satardım “Bilseydim atımın öleceğini, kulağı dolusu dəriyə satardım” (AAS, 92).

[Mən] bilsəydim atımın ölümünü, [mən] [atımı] qulağı dolusu dəriyə satardım.

EGY:1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne

Bir abam var ataram, harda olsa yataram “Bir abam var atarım, nerde olsa yatarım” (AAS, 93).

Bir abam var [mən] [abamı] ataram, [mən] harda olsa yataram.

EGY:1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne

Bir adamı tanımaq istəsən, ya ortaql ol, ya yola çıx “Bir adamı tanımak istersen, ya ortak ol ya da yola çıx” (AAS, 93).

[Sən] bir adamı tanımaq istəsən, [sən] [onunla] ya ortaql ol, [sən] [onunla] ya yola çıx.

EGY:1. Özne 2. Özne 3. Edat tamlayıcısı 4. Özne 5. Edat tamlayıcısı

Bir dəli bi quyuya daş atmış, yüzağıllı çıxarda bilməmiş “Bir deli bir quyuya taş atmış, yüz akıllı çıkaramamış” (AAS, 95).

Bir dəli bi quyuya daş atmış, yüzağıllı [daşı] [quyudan] çıxarda bilməmiş.

EGY:1. Belirtili nesne 2. Yer tamlayıcısı

Bir “yeyirəm” deyəndən qorx, bir də “yemirəm” deyəndən “Bir yerim diyenden kork, bir yemem diyenden” (AAS, 99).

[Sən] bir “[mən] yeyirəm” deyəndən qorx, bir də “[mən] yemirəm” deyəndən [qorx].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Özne 4. Yüklem

Cığala Tanrı verməz, versə də qarnı doymaz “Bozguncuya Tanrı vermez, verse de karnı doymaz” (AAS, 101).

Cığala Tanrı [bir şey] verməz, [Tanrı] [cığala] [bir şey] versə də qarnı doymaz.

EGY: 1. Belirtisiz nesne 2. Özne 3. Yer tamlayıcısı 4. Belirtisiz nesne

Börkünü qoy qabağına fikir elə “Börkünü koy önüne; düşün” (AAS, 101).

[Sən] börkünü qoy qabağına [sən] [sonra] fikir elə.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Zarf tamlayıcısı

Buğdam var demə anbara tökməyincə. Övladım var demə evlənməyincə “Buğdayım var deme, anbara dökmeden. Evladım var deme, evlenmeyince” (AAS, 102).

[Sən] buğdam var demə [buğdanı] anbara tökməyincə. [Sən] övladım var demə [övladın] evlənməyincə.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Özne

Xəsisə versən, pulsuzdur deyə içər “Cimriye zehir versen, parasızdır diye içər” (AAS, 108).

[Sən] xəsisə zəhər versən, [xəsis] [zəhər] pulsuzdur deyə içər.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtisiz nesne

Cinə papaq tikir, şeytana başmaq “Cine papak diker, şeytana başmaq” (AAS, 108).

[O] cinə papaq tikir, [o] şeytana başmaq [tikir].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Comərd deməklə maldan etdilər, igid deməklə candan etdilər “Cömert deməklə maldan ettiler, yiğit deməklə candan ettiler” (AAS, 109).

[Ona] comərd deməklə [onu] maldan etdilər, [ona] igid deməklə [onu] candan etdilər.

EGY: 1. Yer tamlayıcısı 2. Belirtili nesne 3. Yer tamlayıcısı 4. Belirtili nesne

Çalışanı ac, tənbəli tox görən yoxdur “Çalışanı aç, tembeli tok gören yoktur” (AAS, 111).
Çalışanı ac [görən] [yoxdur], tənbəli tox görən yoxdur.

EGY: 1. Özne 2. Yüklem

Çobana vermə qızı, ya qoyun güddürər, ya quzu “Çobana verme kızı, ya koyun güttürür ya kuzu” (AAS, 115).

[Sən] çobana vermə qızı, [çoban] [qıza] ya qoyun güddürər, ya quzu [güddürər].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yer tamlayıcısı 4. Yüklem

Çox verdim, dedilər dəlidir, az verdim, dedilər xəsisdir “Çok verdim delidir dediler, az verdim cimridir dediler” (AAS, 117).

[Mən] çox verdim, [mənə] dedilər dəlidir, [mən] az verdim, [mənə] dedilər xəsisdir.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı 3. Özne 4. Yer tamlayıcısı

Dağ başında xırman qurma, sovrarsan, yel aparar, sel yanında dəyirman qurma, üydərsən, sel aparar “ Dağ başında harman kurma, savurursun yel götürür, sel yanında dəgirmen kurma, ögütürsün sel götürür” (AAS, 119).

[Sən] dağ başında xırman qurma, [sən] [xırmanı] sovrarsan, yel aparar, [sən] sel yanında dəyirman qurma, [bir şey] üydərsən, sel aparar.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne 4. Özne 5. Belirtisiz nesne

Dəyirmanə gedirəm, nə dənim var, nə çuvalım “Değirmene giderim, ne tanem var, ne çuvalım” (AAS, 126).

[Mən] dəyirmanə gedirəm, nə dənim var, nə çuvalım [var].

EGY: 1. Özne 2. Yüklem

Dəli demiş, ağıllı inanmış “Deli demiş, akıllı inanmış” (AAS, 127).

Dəli [bir şey] demiş, ağıllı [da] [ona] inanmış.

EGY: 1. Belirtisiz nesne 2. Bağlaç 3. Yer tamlayıcısı

Dəliyə yel ver, əlinə bel! “Deliye yel ver, eline bel ver” (AAS, 131).

[Sən] dəliyə yel ver, [sən] əlinə bel [ver]!

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Deməsən eşitməzsən “Demezsən, işitmezsən” (AAS, 132).

[Sən] [bir şey] deməsən [sən] [bir şey] eşitməzsən.

EGY: 1. Özne 2. Belirtisiz nesne 3. Özne 4. Belirtisiz nesne

Dərdi verən, dərman da verər “Dərdi veren, dərman da verir” (AAS, 134).

Dərdi verən [Allah], [dərdə] dərman da verər.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı

Dərya qədər mal ala bildiyin qədər al “Dərya kadar mal, alabildiğin kadar al” (AAS, 136).

Dərya qədər mal [sən] ala bildiyin qədər [malı] al.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Dəryaya bir daş at, ya bir qaya sal “Dəryaya bir taş at ya da bir kaya bırak” (AAS, 137).

[Sən] dəryaya bir daş at, [sən] ya [dəryaya] bir qaya sal.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yer tamlayıcısı

Dilənçiyə xiyar verdilər, əyridir deyə almadı “Dilenciye hıyar verdiler, eğridir diye almadı” (AAS, 145).

Dilənçiyə xiyar verdilər, [dilənçi] [xiyarı] əyridir deyə almadı.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Dişin ağrıda çək qurtar “Dişin ağrıyorsa, çek kurtul” (AAS, 148).

Dişin ağrıda [sən] [dişini] çək qurtar.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Divan haqqa da baxar, nahaqqa da “Divan haklıya da bakar, haksıza da” (AAS, 148).

Divan haqqa da baxar, [divan] nahaqqa da [baxar].

EGY: 1. Özne 2. Yükleme

Dostun yoxsa, axtar, tapdın qoru “Dostun yoksa ara, bulursan koru” (AAS, 156).

[Sənin] dostun yoxsa, [sən] [dost] axtar, [sən] [dostu] tapdın [sən] [onu] qoru.

EGY: 1. Özne 2. Belirtisiz nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne 5. Özne 6. Belirtili nesne

Dostunu mənə de, deyim sən kimsən “Dostunu bana söyle, senin kim olduğunu söyleyeyim” (AAS, 156).

[Sən] dostunu mənə de, [mən] deyim [sənə] sən kimsən.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yer tamlayıcısı

Ekməsən biçməzsən “Ekmesen biçmezsən” (AAS, 167).

[Sən] [torpağı] ekməsən [sən] [torpağı] biçməzsən.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

El ağzı torba deyil ki, büzəsən “El ağzı torba değil ki büzesin” (AAS, 167)!

El ağzı torba deyil ki, [sən] [el ağzını] [torba kimi] büzəsən!

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Edat Tamlayıcısı

Əl yananda ağıza təpərlər “El yandığında ağza sokarlar” (AAS, 171).

[Onlar] əl yananda [əli] ağıza təpərlər.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Əli ələ vurursan səs çıxar “Eli ele vurursan ses çıkar” (AAS, 172).

[Sən] əli ələ vurursan [əldən] səs çıxar.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı

Əli ilə verib ayağı ilə axtarır “Eli ile verdiği ayağı ile alamaz” (AAS, 173).

[O] [bir şeyi] əli ilə verib [o] [bir şeyi] ayağı ilə axtarır.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Ənləklə sürmə çox olanda qaşa da yaxarlar, gözə də “Allıklı sürme çok olduğunda kaşa da yakarlar, göze de” (AAS, 177).

[Onlar] ənləklə sürmə çox olanda [ənləklə sürməni] qaşa da yaxarlar, [ənləklə sürməni] gözə də [yaxarlar].

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Belirtili nesne 4. Yüklemlər

Ərik bağın yoxdur ki, bıldırcının necə bir quş olduğunu biləsən “Erik bağın yoktur ki, bıldırcının nasıl bir kuş olduğunu bileceksin” (AAS, 179)?

Ərik bağın yoxdur ki, [sən] bıldırcının necə bir quş olduğunu [haradan] biləsən?

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı

Əvvəl evin içi, sonra bayırı “Evvel evin içi, sonra bayırı” (AAS, 189).

[Sən] əvvəl evin içi [topla/süpür] , sonra bayırı [topla/süpür].

EGY: 1. Özne 2. Yüklem 3. Yüklem

Kasıb pul tapdı, qoymağa yer tapmadı “Fakir para buldu, koymaya yer bulamadı” (AAS, 190).

Kasıb pul tapdı, [kasıb] [pulu] qoymağa yer tapmadı.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Artıq aş ya qarın ağrıdır, ya baş “Fazla aş ya qarın ağrıtır, ya baş” (AAS, 191).

Artıq aş ya qarın ağrıdır, [artıq aş] ya baş [ağrıdır].

EGY: 1. Özne 2. Yüklem

Fələyin bəylə bəylə işləri çox, aslanı ac gəzdirər, tülkünü tox “Feleğin böyle işleri çoktur, arslanı aç gezdirir, tilkiyi tok” (AAS, 191).

Fələyin bəylə bəylə işləri çox[dur], [fələk] aslanı ac gəzdirər, [fələk] tülkünü tox [gəzdirər].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Gələnə “xoş gəldin” gedənə “yaxşı yol” deyərlər “Gelene ‘Hoş geldin’ gidene ‘İyi yolculuklar’ derler” (AAS, 195).

Gələnə “[sən] xoş gəldin” [deyərlər] gedənə “[sən] yaxşı yol” deyərlər.

EGY: 1. Özne 2. Yüklem 3. Özne

Gəlin mənim süpürgəmdir, harda qoysam oturur “Gelin benim süpürgemdir, nere koysam oturur” (AAS, 196).

Gəlin mənim süpürgəmdir, [mən] [onu] harda qoysam oturur.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Gəlirinə bax, xərc eylə “Gelirine bak, harca”

[Sən] gəlirinə bax, [sonra] [pulunu] xərc eylə.

EGY: 1. Özne 2. Zarf tımlacı 3. Belirtili nesne

Xalamdan bir dilək dilərəm, versə də xalamdır verməsə də “Halamdan bir dilek dilerim, verse de halamdır, vermese de” (AAS, 209).

[Mən] xalamdan bir dilək dilərəm, [xalam] [diləğimi] versə də xalamdır, [xalam] [diləğimi] verməsə də [xalamdır].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne 4. Özne 5. Belirtili nesne 6. Yükləm

Hansı əl ilə vermişən, o əl ilə də alarsan “Hangi el ile vermişsen, o el ile de alırsın” (AAS, 211).

[Sən] [bir şeyi] hansı əl ilə vermişən, [sən] [bir şeyi] o əl ilə də alarsan.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Xanım xanım dedilər, var-yoxumu yedilər “Hanım hanım dediler, varımı yoğumu yediler.” (AAS, 211).

[Onlar] [mənə] xanım xanım dedilər, [onlar] [mənim] var-yoxumu yedilər.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı 3. Özne

Paxıla Tanrı verməz,versə də qarnı doymaz “Hasetçiye Tanrı vermez, verse de karnı doymaz” (AAS, 213).

Paxıla Tanrı [bir şey] verməz, [Tanrı] [paxıla] [bir şey] versə də qarnı doymaz.

EGY: 1. Belirtisiz nesne 2. Özne 3. Yer tamlayıcısı 4. Belirtisiz nesne

Fərsiz övlad altıncı barmaq kimidir, kəsərsən ağrıdar, saxlarsan - eybəcər göstərər “Hayırsız evlat altıncı parmaq gibidir, kesersen ağrıtır, korursan çirkin gösterir” (AAS, 215).

Fərsiz övlad altıncı barmaq kimidir, [sən] [barmağı] kəsərsən ağrıdar, [sən] [barmağı] saxlarsan - eybəcər göstərər.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Xeyri yoxdur çaxırın, içmə, açar paxırın “Hayrı yoktur şarabın, içme, çıkarır kusurunu.” (AAS, 215).

Xeyri yoxdur çaxırın, [sən] [çaxır] içmə , [çaxır] açar paxırın.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne

İynəni özünə batırır, çuvalduzu yoldaşına “İğneyi kendine batırır, çuvaldızı yoldaşına” (AAS, 225).

[O] iynəni özünə batırır, [o] çuvalduzu yoldaşına [batırır].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

İşi halətlə görərlər, höcətlə görməzlər “İşi, sabırla görürler, inatla görmezler” (AAS, 236).

[Onlar] işi halətlə görərlər, [onlar] [iş] höcətlə görməzlər.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne

İt itə buyurar, it də quyruğuna “İt ite iş buyurur, it de kuyruğuna” (AAS, 238).

İt itə [iş] buyurar, it də quyruğuna [iş] [buyurar].

EGY: 1. Belirtisiz nesne 2. Belirtisiz nesne 3. Yüklem

Yaxşılıq elə, at dəryaya, balıq bilməsə, xaliq bilər “İyilik et, at deryaya, balık bilmese de Haliq bilir” (AAS, 244).

[Sən] yaxşılıq elə, [sən] [yaxşılığ] at dəryaya, [yaxşılığ] balıq bilməsə, [yaxşılığ] xaliq bilər.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne 4. Belirtili nesne 5. Belirtili nesne

Qaziya salam verdim, rüşvət deyil deyə almadı “Kadıya selam verdim, rüşvet değil diye almadı” (AAS, 246).

[Mən] qaziya salam verdim, [qazi] [salam] rüşvət deyil deyə almadı.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne

Qəlb bir şüşədir, sındırsan – yamanmaq olmaz “Kalp bir şişedir, kırarsan yamanmaz [tamir edilmez]” (AAS, 248).

Qəlb bir şüşədir, [sən] [qəlb] sındırsan – yamanmaq olmaz.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Qardaş qardaşı bıcaqlar, sonra dönüb qucaqlar “Kardeş kardeşi bıcaqlar, sonra dönüb kucaklar” (AAS, 249).

Qardaş qardaşı bıcaqlar, [qardaş] [qardaşı] sonra dönüb qucaqlar.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Özündə olmayanda qonşuya gedərsən, qonşunda olmayanda hara gedərsən “Kendinde olmadığında komşuya gidersin, komşunda olmadığında nereye gidersin” (AAS, 256)?

[Sən] [bir şey] özündə olmayanda qonşuya gedərsən, [sən] qonşunda olmayanda hara gedərsən?

EGY: 1. Özne 2. Belirtilisiz nesne 3. Özne

Kəs barmağın çıx bazara, əlac tapan çox olar “Kes parmağını çık pazara, çare bulan çok olur” (AAS, 257).

[Sən] kəs barmağın çıx bazara, [barmağına] əlac tapan çox olar.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı

Qışda yorğansız, yayda ayransız olma “Kışın yorgansız yazın ayransız olma” (AAS, 258).

[Sən] qışda yorğansız [olma], [sən] yayda ayransız olma.

EGY: 1. Özne 2. Yüklem 3. Özne

Qızı öz xoşuna qoysan ya mürtübə gedər, ya zurnacıya “Kızı kendi keyfine bırakırsan ya davulcuya gider ya zurnacıya” (AAS, 259).

[Sən] qızı öz xoşuna qoysan [qız] ya mürtübə gedər, [qız] ya zurnacıya [gedər].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Özne 4. Yüklem

Kiminə qat – qat, kiminə ac – yat “Kimine bol bol, kimine aç yat” (AAS, 260).

[Allah] kiminə qat – qat [verib], [Allah] kiminə ac – yat [deyib].

EGY: 1. Özne 2. Yüklem 3. Özne 4. Yüklem

Kişi kişidən qorxmaz, amma utanar “Kişi kişiden korkmaz, ama utanır” (AAS, 261).

Kişi kişidən qorxmaz, amma [kişi] [kişidən] utanar.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı

Danışırım da pis olur, danışmıram da “Konuştuğumda kötü olur, konuşmadığımda da” (AAS, 265).

[Mən] danışırım da pis olur, [mən] danışmıram da [pis olur].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Meyl vermə evliyə, evə gedər – unudar “Meyil verme evliye, eve gider, unuttur” (AAS, 274).

[Sən] meyl vermə evliyə, [evli] evə gedər – [səni] unudar.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne

Gədadan borç alma, ya toyda istər, ya bayramda “Miskinden borç alma, ya düğünde ister, ya bayramda” (AAS, 275).

Gədadan borç alma, [gəda] [borcu] ya toyda istər, [gəda] [borcu] ya bayramda [istər].

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne 5. Yüklem

Nə əkərsən, onu da biçərsən “Ne ekersen, onu biçersin” (AAS, 277).

[Sən] [torpağa] nə əkərsən, [sən] [torpakdan] onu da biçərsən.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı 3. Özne 4. Yer tamlayıcısı

Nə varlıya borçlu ol, nə yoxsuldən alacaqlı “Ne varlıya [zengine] borçlu ol, ne yoxsuldən alacaklı” (AAS, 278).

[Sən] nə varlıya borçlu ol, [sən] nə yoxsuldən alacaqlı [ol].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Haraya mıx çaxıram, papağını asır “Nereye mıx [çivi] çakarsam papağını asar” (AAS, 278).

[Mən] haraya mıx çaxıram, [o] [oraya] papağını asır.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yer tamlayıcısı

Oğul anası gah düşünə vurur, gah başına “Oğul anası gâh düşüne vurur, gâh başına” (AAS, 281).

Oğul anası gah düşünə vurur, [oğul anası] gah başına [vurar].

EGY: 1. Özne 2. Yüklem

On ölç bir biç “On ölç, bir biç” (AAS, 282).

[Sən] [bir şeyi] on ölç [sən] [bir şeyi] bir biç.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Əvvəl düşün, sonra danış “Önce düşün, sonra konuş” (AAS, 286).

[Sən] [bir şeyi] əvvəl düşün, [sən] [bir şeyi] sonra danış.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Əvvəl düşün, sonra söylə “Önce düşün, sonra söyle” (AAS, 286).

[Sən] [bir şeyi] əvvəl düşün, [sən] [bir şeyi] sonra söylə.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

Əvvəl qapını döy, sonra qonaq ol “Önce kapıyı döğ, sonra konuk ol.” (AAS, 286).

[Sən] əvvəl qapını döy, [sən] sonra [ona] qonaq ol.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yer tamlayıcısı

Elə tikə götür ki, uda biləsən “Öyle lokma götür ki, yutabilesin” (AAS, 288).

[Sən] elə tikə götür ki, [sən] [tikəni] uda biləsən.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne

Elə elə ki, bir də bazara şor satan gəlsin “Öyle yap ki, bir de pazara şor satan gelsin.” (AAS, 288).

[Sən] elə [bir iş] elə ki, bir də bazara şor satan gəlsin.

EGY: 1. Özne 2. Belirtisiz nesne

Elə elə ki, nə şiş yansın nə kabab “Öyle yap ki, ne şiş yansın ne kebab” (AAS, 288).

[Sən] elə elə ki, nə şiş yansın nə kabab [yansın].

EGY: 1. Özne 2. Yüklem

Elə ye ki, dişlərinə zərər eləməsin “Öyle ye ki, dişlerine zarar vermesin” (AAS, 288).

[Sən] elə [bir şey] ye ki, dişlərinə zərər eləməsin.

EGY: 1. Özne 2. Belirtisiz nesne

Elə ye ki, həmişə yeyəsən “Öyle ye ki, her zaman yiyesin” (AAS, 288).

[Sən] elə [bir şey] ye ki, [sən] həmişə yeyəsən.

EGY: 1. Özne 2. Belirtisiz nesne 3. Özne

Süfrədə əlini saxla, məclisdə – dilini “Sofrada elini tut, mecliste dilini” (AAS, 299).

[Sən] süfrədə əlini saxla, [sən] məclisdə – dilini [saxla].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Sofi soğan yeməz, tapsa qabığını da qoymaz “Sofu soğan yemez, bulursa kabuğunu koymaz” (AAS, 299).

Sofi soğan yeməz, [sofi] [soğan] tapsa qabığını da qoymaz.

EGY: 1. Özne 2. Belirtisiz nesne

Dəyiləcək sözü fikirləş, sonra de “Söylenecek [denecek] sözü düşün, sonra de” (AAS, 301).

[Sən] dəyiləcək sözü [əvvəl] fikirləş, [sən] sonra de.

EGY: 1. Özne 2. Zarf tamlayıcısı 3. Özne

Deyirəm dilim yanır, demirəm – ürəyim “Söylerim dilim yanar, söylemem; yüreğim” (AAS, 301).

[Mən] deyirəm dilim yanır, [mən] demirəm – ürəyim [yanır].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Söz quşdur, buraxarsan uçar gedər “Söz kuştur, bırakırsan uçar gider” (AAS, 301).

Söz quşdur, [sən] [sözü] buraxarsan [söz] uçar gedər.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne

Sözü ağzında bişir, sonra de “Sözü ağzında pişir, sonra de [söyle]” (AAS, 302).

[Sən] sözü ağzında bişir, [sən] [sözü] sonra de.

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Belirtili nesne

Sözü at, yiyəsi götürər “Sözü söyle, sahibi bulur” (AAS, 302).

[Sən] sözü at, [sözü] yiyəsi götürər.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Daş olsaydı sıxardım, torpaqdı dayandım “Taş olsaydı sıkardım, topraktı dayandım” (AAS, 311).

[Mən], daş olsaydı sıxardım, [amma] torpaqdı dayandım.

EGY: 1. Özne 2. Bağlaç

Daşdan yumşaq nə versən yeyər “Taştan yumuşak ne versen yer” (AAS, 312).

[Sən] [ona] daşdan yumşaq nə versən [o] yeyər.

EGY: 1. Özne 2. Yer tamlayıcısı 3. Özne

Verdiyın əl ilə al “Verdiğin el ile al” (AAS, 322).

[Sən][bir şeyi] verdiyin əl ilə al.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Ya əlimi kəs, ya ətəyimi “Ya elimi kes, ya eteğimi” (AAS, 323).

[Sən] ya əlimi kəs, [sən] ya ətəyimi [kəs].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Yeməyın qulu, işləməyın xəstəsi olma “Yemeğın kulu, çalışmanın hastası olma” (AAS, 332).

[Sən] yeməyın qulu [olma], [sən] işləməyın xəstəsi olma.

EGY: 1. Özne 2. Yüklem 3. Özne

Yeyərsən qüvvətin artar, verərsən hörmətin “Yersen kuvvetin artar, verirsen hürmetin artar” (AAS, 333).

[Sən] yeyərsən qüvvətin artar, [sən] verərsən hörmətin [artar].

EGY: 1. Özne 2. Özne 3. Yüklem

Yetimə öyüd verən çox olar, çörək verən az “Yetime öğüt veren çok olur, ekmek veren az” (AAS, 333).

Yetimə öyüd verən çox olar, [yetimə] çörək verən az [olar].

EGY: 1. Yer tamlayıcısı 3. Yüklem

Köməyi igidə – sözlə, zəifə – əllə et “Yığıda söz ile, zayıfa el ile yardım et” (AAS, 336).

[Sən] köməyi igidə – sözlə [et], [sən] [köməyi] zəifə – əllə et.

EGY: 1. Özne 2. Yüklem 3. Özne 4. Belirtili nesne

Yorulmuş ata qamçı vurarsan şillaq atar “Yorulmuş ata kamçı vurursan, çifte atar” (AAS, 340).

[Sən] yorulmuş ata qamçı vurarsan [at] şillaq atar.

EGY: 1. Özne 2. Özne

Ürək qulaq deyil ki, barmaqla qurdalayasan “Yürek kulak değil ki parmakla kurcalayasın” (AAS, 340).

Ürək qulaq deyil ki, [sən] [ürəyi] barmaqla qurdalayasan.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne

Yüz ölç, bir biç “Yüz ölç, bir biç” (AAS, 342).

[Sən] [bir şeyi] yüz ölç, [sən] [bir şeyi] bir biç.

EGY: 1. Özne 2. Belirtili nesne 3. Özne 4. Belirtili nesne

3.1.2. Kelime Grubu Düzeyinde Eksilti

Kelime grubu düzeyinde meydana gelen eksilteler kendi aralarında üç alt başlığa ayrılarak gösterilmiştir.

3.1.2.1. Edat grubunda eksilti

Edat gruplarında meydana gelen eksiltelerde en çok “gibi” benzetme edatının olduğu görülmektedir. Atasözlerini incelediğimizde edat gruplarında gerçekleşen eksilteler şu örneklerde gösterilmiştir:

Qoxumun qara qazan, ümidin un çuvalı “Akraban karakazan, ümidin un çuvalı” (AAS, 34).

Qoxumun qara qazan [kimi], ümidin un çuvalı [kimi].

Ana ürəyi - dağ çiçəyi “Ana yüregi, dağ çiçəgi” (AAS, 45).

Ana ürəyi - dağ çiçəyi [**kimi**].

Atasız uşaq – damsız ev “Atasız çocuk, damsız evdir” (AAS, 63).

Atasız uşaq – damsız ev [**kimi**].

Can sağlığı – dünya varlığı “Can sağlığı, dünya varlığı” (AAS, 105).

Can sağlığı – dünya varlığı [**kimi**].

Dəyirman getsə dünya xəbəri gətirər “Değirmene giderse dünya kadar haber getirir” (AAS, 126).

Dəyirman getsə dünya [**qədar**] xəbəri gətirər.

Dəvənin kini – ilanın kini “Devenin kini, yılanın kini gibidir” (AAS, 141).

Dəvənin kini – ilanın kini [**kimi**].

Dişsiz ağız – daşsız dəyirman “Dişsiz ağız, taşsız değirmendir” (AAS, 148).

Dişsiz ağız – daşsız dəyirman [**kimi**].

El ağzı – çuval ağzı “El ağzı çuval ağzı” (AAS, 167).

El ağzı – çuval ağzı [**kimi**].

El ağzı- yel ağzı “El ağzı yel ağzı” (AAS, 167).

El ağzı- yel ağzı [**kimi**].

Elin gücü – tufan gücü “Elin gücü, tufan gücüdür” (AAS, 174).

Elin gücü – tufan gücü [**kimi**].

Elmsiz adam – ruhsuz cəsəd “İlimsiz adam – ruhsuz cesettir” (AAS, 232).

Elmsiz adam – ruhsuz cəsəd [**kimi**].

Arvadsız ev, susuz dəyirman “Kadımsız ev, susuz değirmendir” (AAS, 246).

Arvadsız ev, susuz dəyirman [**kimi**].

Qız evi – naz evi “Kız evi naz evi” (AAS, 259).

Qız evi – naz evi [**kimi**].

Qonaqsız ev – susuz dəyirman “Konuksuz ev, susuz dəyirmendir” (AAS, 265).

Qonaqsız ev – susuz dəyirman [**kimi**].

3.1.2.2. Birləşik fiillerde eksilti

Birləşik fiil qruplarında meydana gələn eksiltelerin daima yardımcı fiilde gerçəkləşdiyi görülməkdədir. Atasözlerini incelediyimizde eksiltiyə uğrayan yardımcı fiiller şu örneklərdə göstərilmişdir:

Adam ağızında söz, qazan altında köz “Adam ağızında söz, qazan altında köz” (AAS,18).

Adam ağızında söz [**olar**], qazan altında köz [**olar**].

Ağa borç eylər, nökar xərc “Ağa borç eylər, hizmetçi harç” (AAS, 21).

Ağa borç eylər, nökar xərc [**eylər**].

Ağaç kölgəsiz olmaz, insan sevgisiz “Ağaç gölgəsiz olmaz, insan sevgisiz” (AAS, 23).

Ağaç kölgəsiz olmaz, insan sevgisiz [**olmaz**].

Ağızıma dad, qarınıma fəryad “Ağızıma tat, karnıma feryat” (AAS, 27)!

Ağızıma dad [**olsun**], qarınıma fəryad [**olsun**]!

Ağıllı baş bəlasız olar, doğru yol qərəzsiz “Akıllı baş beləsiz, doğru yol gərəzsiz olur” (AAS, 32).

Ağıllı baş bəlasız olar, doğru yol qərəzsiz [**olar**].

Ağıllının ağızı qəlbində olur, axmağın qəlbi ağızında “Akıllının ağızı kalbinde olur, ahmağın kalbi ağızında” (AAS, 33).

Ağıllının ağızı qəlbində olur, axmağın qəlbi ağızında [**olur**].

Aləmə adət oldu, bizə bid’at “Âleme âdet oldu, bize bid’at” (AAS, 38).

Aləmə adət oldu, bizə bid’at [**oldu**].

Başa düşənə can qurban “Anlayana can kurban” (AAS, 47).

Başa düşənə can qurban **[olsun]**.

Aşiqə söz dəyməz, çirkinə göz “Aşığa söz değmez, çirkine göz” (AAS, 54).

Aşiqə söz dəyməz, çirkinə göz **[dəyməz]**.

Aşın isti, suyun sərin olsun “Aşın sıcak, suyun serin olsun” (AAS, 55).

Aşın isti **[olsun]**, suyun sərin olsun.

At ayağı külək olar, ozan dili yüyürək “At ayağı külək, ozan dili kıvrak olur” (AAS, 56)

At ayağı külək olar, ozan dili yüyürək **[olar]**.

At yüyənsiz olmaz, bağ baxımsız “At gəmsiz olmaz, bağ bakımsız” (AAS, 57).

At yüyənsiz olmaz, bağ baxımsız **[olmaz]**.

Ayda – ildə bir namaz, onu da şeytan qoymaz “Ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz” (AAS, 69).

Ayda – ildə bir namaz **[qılar]**, onu da şeytan qoymaz.

Azdan az olar, çoxdan çox “Azdan az, çoktan çok olur” (AAS, 74).

Azdan az olar, çoxdan çox **[olar]**.

Bəy ilə dost olanın tövləsi dolu olar, samanlığı – boş “Bey ile dost olanın ahırını dolu olur, samanlığı boş” (AAS, 90).

Bəy ilə dost olanın tövləsi dolu olar, samanlığı – boş **[olar]**.

Canı canın yolunda deyən çox olur, qoyan az “Canım canın yolunda diyen çok olur, canını veren az” (AAS, 106).

Canı canın yolunda deyən çox olur, qoyan az **[olur]**.

Dağ səfasız olmaz, gözəl vəfasız “Dağ səfasız olmaz, güzel vəfasız” (AAS, 120).

Dağ səfasız olmaz, gözəl vəfasız **[olmaz]**.

Dam dirəksiz olmaz, tövlə kürəksiz “Dam direksiz olmaz, ahır küreksiz” (AAS, 122).

Dam dirəksiz olmaz, tövlə kürəksiz **[olmaz]**.

Dama dama göl olar, axa axa sel “Damlaya damlaya göl, aka aka sel olur” (AAS, 123).

Dama dama göl olar, axa axa sel **[olar]**.

Dəli elsiz, el dəlisiz olmaz “Deli elsiz, el delisiz olmaz” (AAS, 128).

Dəli elsiz **[olmaz]**, el dəlisiz olmaz.

Dəniz dalğasız, qızlar sevdəsiz olmaz “Deniz dalgasız, kızlar sevdəsiz olmaz” (AAS, 132).

Dəniz dalğasız **[olmaz]**, qızlar sevdəsiz olmaz.

Doğru söz acı olar, nəticəsi şirin “Doğru söz acı olur, neticesi tatlı” (AAS, 149).

Doğru söz acı olar, nəticəsi şirin **[olar]**.

Dostun dost olsun, hesabın dürüst “Dostun dost, hesabın dürüst olsun” (AAS, 156).

Dostun dost olsun, hesabın dürüst **[olsun]**.

Dünyada pulsuz axirətdə imansız “Dünyada parasız, ahirette imansız” (AAS, 162).

Dünyada pulsuz **[olunmaz]** axirətdə imansız **[olunmaz]**.

Əl mərd olar, göz namərd “El mert olur, göz nâmert” (AAS, 170).

Əl mərd olar, göz namərd **[olar]**.

Əldən tutan az olar ayaqdan çəkən çox “Elden tutan az olur, ayaktan çeken çok” (AAS, 172).

Əldən tutan az olar ayaqdan çəkən çox **[olar]**.

Əmanətə xəyanət olmaz “Emanete hıyanet olmaz” (AAS, 176).

Əmanətə xəyanət **[etmək]** olmaz.

Ər od olar, arvad su “Er ateş olur; hanım, su” (AAS, 177).

Ər od olar, arvad su **[olur]**.

Evdə xoruz olur, bayırda toyuq “Evde horoz olur, bayırda tavuk” (AAS, 186).

Evdə xoruz olur, bayırda toyuq **[olur]**.

Qərribin boynu uzun olar, dili qısa “Garibin boynu uzun olur, dili kısa” (AAS, 193).

Qərribin boynu uzun olar, dili qısa **[olar]**.

Gözdən ıraq, könüldən uzaq “Gözden ırak, gönülden de uzak” (AAS, 202).

Gözdən ıraq **[olan]**, könüldən uzaq **[olar]**.

Gül tikansız, dərə ilansız, səfə cəfasız olmaz “Gül dikensiz, dere yilansız, sefa cefasız olmaz” (AAS, 203).

Gül tikansız **[olmaz]**, dərə ilansız **[olmaz]**, səfə cəfasız olmaz.

Gözələ göz dəyər, qəlbə söz “Güzele göz değer, kalbe söz” (AAS, 206).

Gözələ göz dəyər, qəlbə söz **[dəyər]**.

Xəbərçi yalancı olar, yalancı xəbərçi “Haberci yalancı olur, yalancı; haberci” (AAS, 207).

Xəbərçi yalancı olar, yalancı xəbərçi **[olar]**.

Xanım qırsa qəza, nökər qırsacəza “Hanım kırarsa kaza, hizmetkâr kırarsa ceza” (AAS, 211).

Xanım qırsa qəza **[olar]**, nökər qırsa cəza **[olar]**.

İnek su içər süd olar, ilan su içər zəhər “İnek su içər süt, yılan su içər zehir olur” (AAS, 232).

İnek su içər süd olar, ilan su içər zəhər **[olar]**.

İsraf haramdır “İsraf haramdır” (AAS, 235).

İsraf **[etmək]** haramdır.

Yaxşı arvad ərini bəy eylər, yaman arvad zay “İyi hanım erini bey, kötü hanım ise zay eder” (AAS, 242).

Yaxşı arvad ərini bəy eylər, yaman arvad zay **[eylər]**.

Dava acı, faydası şirin olar “Kavga [dava] acı, faydası tatlı olur” (AAS, 251).

Dava acı **[olar]**, faydası şirin olar.

Qurd balası qurd olar, eşşək balası qoduq “Kurt yavrusu kurt olur, eşək yavrusu sıpa” (AAS, 268).

Qurd balası qurd olar, eşşək balası qoduq **[olar]**.

Kasıbın bir oğlu oldu, o da boynu əyri “Miskinin bir oğlu olmuş, onun da boynu eğri” (AAS, 275).

Kasıbın bir oğlu oldu, o da boynu əyri **[oldu]**.

Bazar baqqalsız, meşə çaqqalsız olmaz “Pazar bakkalsız, orman çakalsız olmaz” (AAS, 290).

Bazar baqqalsız **[olmaz]**, meşə çaqqalsız olmaz.

Bədəsildən əsil olmaz, qaçan qızdan xanım “Soysuzdan asil olmaz, qaçan kızdən; hanım” (AAS, 300)!

Bədəsildən əsil olmaz, qaçan qızdan xanım **[olmaz]**.

Sözün zahiri zərif, batini lətif olmalıdır. “Sözün sahibi zərif, batını lətif olmalıdır” (AAS, 303).

Sözün zahiri zərif **[olmalıdır]**, batini lətif olmalıdır.

Qarının saçı ağ olar, ürəyi qara “Yaşlının saçı ak olur, yüregi qara” (AAS, 328).

Qarının saçı ağ olar, ürəyi qara **[olar]**.

İlanın ağına da lə'nət, qarasına da “Yılanın akına da lanet, karasına da lanet” (AAS, 335).

İlanın ağına da lə'nət **[olsun]**, qarasına da **[lə'nət olsun]**.

Dövlətlidən xəyir olmaz, gordan mazarat “Zəngindən hayır gəlməz, mezardan mazerət” (AAS, 346).

Dövlətlidən xəyir olmaz, gordan mazarat **[olmaz]**.

Dövlətlinin dili uzun olar, əli qısa “Zenginin dili uzun olur, eli kısıa” (AAS, 346).

Dövlətlinin dili uzun olar, əli qısa **[olar]**.

3.1.2.3. Tamlamalarda eksilti

Tamlamalarda meydan gələn eksiltilər bəlirtili isim, bəlirtisiz isim və sıfat tamlaması olmaq üzere üç alt bəşlikdə incələnmişdir.

3.1.2.3.1. Bəlirtili isim tamlamalarında eksilti

Bəlirtili isim tamlamalarındaki eksiltilər tamlayan isimlərdə meydana gəlmişdir. Konuyla ilgili təspit edilən örnəkler şunlardır:

Abdalın qarnı doyunca gözü qapıda olar “Abdalın karnı doyunca gözü kapıda olur” (AAS, 11).

Abdalın qarnı doyunca **[abdalin]** gözü qapıda olar.

Acın qarnı doyar, gözü doymaz “Acın karnı doyar, gözü doymaz” (AAS, 13).

Acın qarnı doyar, **[acın]** gözü doymaz.

Ac ölməz gözü qaralar, borclu ölməz, özü saralar “Aç ölməz, gözü kararır, borçlu ölməz, yüzü sararır” (AAS, 15).

Ac ölməz **[acın]** gözü qaralar, borclu ölməz, **[borclunun]** özü saralar.

Açma hər pərdəni, arxasında min sirr var “Açma hər pərdəyi, arxasında bin sır vardır” (AAS, 18).

Açma hər pərdəni, **[hər pərdənin]** arxasında min sirr var.

Adam adamdır, olmasa da pulu, heyvan heyvandır, atlas olsa da çulu “Adam adamdır olmasa da pulu, hayvan hayvandır, atlas olsa da çulu” (AAS, 18).

Adam adamdır, **[adamın]** olmasa da pulu, heyvan heyvandır, **[heyvanın]** atlas olsa da çulu.

Adam gedər, adı qalar “Adam gider adı kalır” (AAS, 19).

Adam gedər, **[adamın]** adı qalar.

Adın anılsın bir çürük qoz ilə “Adın bir çürük ceviz ile anılsın” (AAS, 21).

[**Sənin**] adın anılsın bir çürük qoz ilə.

Ağan eşşək də olsa, “hoş” demə “Ağan eşək de olsa ‘çüş’ demə” (AAS,24).

[**Sənin**] ağan eşşək də olsa, “hoş” demə.

Ağaya ağa desən gülməyi gələr, nökerə nöker desən, ağlamağı gələr “Ağaya ağa dersən gülesi gelir, hizmetkâra hizmetkâr dersən ağlayasıgelir” (AAS, 24).

Ağaya ağa desən [**ağanın**] gülməyi gələr, nökerə nöker desən, [**nökərin**] ağlamağı gələr.

Ağlarsa anam ağlar, qalanı yalan ağlar “Ağlarsa anam ağlar, kalanı yalan ağlar” (AAS, 26).

Ağlarsa [**mənim**] anam ağlar, qalanı yalan ağlar.

Ağzıma aş, qarnıma daş “Ağzıma aş, karnıma taş” (AAS,27)!

[**Mənim**] ağzıma aş, [**mənim**] qarnıma daş!

Ağzıma pay, qarnıma vay “Ağzıma pay, karnıma vay” (AAS, 27).

[**Mənim**] ağzıma pay, [**mənim**] qarnıma vay.

Ağzıma dad, qarnıma fəryad “Ağzıma tat, karnıma feryat” (AAS, 27)!

[**Mənim**] ağzıma dad, [**mənim**] qarnıma fəryad!

Ağzın dəydi harama, doldur gəlsin kaleme “Ağzı dəydi harama, doldur gəlsin kaleme” (AAS, 27).

[**Sənin**] ağzın dəydi harama, doldur gəlsin kaleme.

Ağzını tutsan, burnu dillənər “Ağzını tutsan, burnu dillənir” (AAS, 27).

[**Onun**] ağzını tutsan, [**onun**] burnu dillənər.

Ağzı çörəyə çatan yerdə canını Əzrail aldı “Ağzı çöreğe [ekmeğe] ulaştığı yerdə canını Azrail aldı” (AAS, 27).

[**Onun**] ağzı çörəyə çatan yerdə [**onun**] canını Əzrail aldı.

Ağzım yandı, barı aşım aş olaydı “Ağzım yandı, barı aşım aş olaydı” (AAS, 27).

[**Mənim**] ağzım yandı, barı [**mənim**] aşım aş olaydı.

Ağ ottan balta sapı biri sındı birini tax “Ak ottan balta sapı biri kırıldı, birini tak” (AAS, 29).

Ağ ottan balta sapı [**balta sapının**] biri sındı [**balta sapının**] birini tax.

Ak şəkər qara şəkər, bir damarı suya çəkər “Ak şeker, kara şeker, bir damarı suya çeker” (AAS, 29).

Ak şəkər qara şəkər, [**şəkərin**] bir damarı suya çəkər.

Ağıllı olup dərd çəkinçə, dəli ol dərdini çəksinlər “Akıllı olup dert çekeceğine, deli ol dərini çəksinlər” (AAS, 33).

Ağıllı olup dərd çəkinçə, dəli ol [**sənin**] dərdini çəksinlər.

Ağıllı üzünə həsrət canım “Akıllı yüzünə hasret canım” (AAS, 33).

[**Sənin**] ağıllı üzünə həsrət [**mənim**] canım.

Ağlı var, kamalı yox “Aklı var, kemali yok” (AAS, 34).

[**Onun**] ağılı var, [**onun**] kamalı yox.

Qoxumun qara qazan, ümidin un çuvalı “Akraban karakazan, ümidin un çuvalı” (AAS, 34).

[**Sənin**] qoxumun qara qazan, [**sənin**] ümidin un çuvalı.

Allah paxıla pay verməz, versə də qarnı doymaz “Allah hasətçiye pay vermez, verse de karnı doymaz” (AAS, 40).

Allah paxıla pay verməz, versə də [**paxılın**] qarnı doymaz.

Allah qardaşı qardaş yaradıb, kisələrini ayrı “Allah kardeşi kardeş, keselerini ayrı yaratmıştır” (AAS, 41).

Allah qardaşı qardaş yaradıb, [**qardaşların**] kisələrini ayrı.

Allah kərimdir, quyusu da dərindir “Allah kerimdir, kuyusu da derindir” (AAS, 41).

Allah kərimdir, [Allahın] quyusu da dərindir.

Allah ilanın əməlini bilib, ayaqlarını qarnında yaradıb “Allah yılanın amelini bilerek, ayaklarını karnında yaratmış” (AAS, 42).

Allah ilanın əməlini bilib, [ilanın] ayaqlarını qarnında yaradıb.

Arpa unun yoxdursa, dadlı dilin də yoxdur “Arpa unun yok ise tatlı dilin de mi yoktur” (AAS, 50).

[Sənin] arpa unun yoxdursa, [sənin] dadlı dilin də yoxdur.

Arpanın dəni qızıldır, samanı gümüş “Arpanın tanesi altın, samanı gümüşdür” (AAS, 50)!

Arpanın dəni qızıldır, [arpanın] samanı gümüş.

Aslan qocalanda, başına çaqqallar toplaşar “Arslan yaşlanınca başına çakallar toplanır” (AAS, 51).

Aslan qocalanda,[aslanın] başına çaqqallar toplaşar.

Şir qocalanda özünə gülməyi gələr “Aslan kocadığında kendisine gülesi gelir” (AAS, 53).

Şir qocalanda [şirin] özünə gülməyi gələr.

Aşığın sazi boynunda, sözü boğazında “Âşığın sazi boynunda, sözü boğazındadır” (AAS, 54).

Aşığın sazi boynunda, [aşığın] sözü boğazında.

Aşın isti, suyun sərin olsun “Aşın sıcak, suyun serin olsun” (AAS, 55).

[Sənin] aşın isti, [sənin] suyun sərin olsun.

At qatır doğub, nəslı pozulub “At katır doğmuş, nesli bozulmuş” (AAS, 57).

At qatır doğub, [atın] nəslı pozulub.

At vurdu dizimə, indi gəldim özümə “At vurdu dizime, şimdi geldim kendime” (AAS, 58).

At vurdu [mənım] dizimə, indi gəldim özümə.

Atan soğan, anan sarımsaq, hardan oldun gülməşəkər “Atan soğan, anan sarımsaq, neredən oldun gülbeşeker” (AAS, 62)?!

Atan soğan, [sənin] anan sarımsaq, hardan oldun gülməşəkər?!

Atana hörmət elə, oğlun sənə hörmət edər “Atana hürmet eyle, oğlun sana hürmet eder” (AAS, 62).

Atana hörmət elə, [sənin] oğlun sənə hörmət edər.

Atana necə baxarsan, övladın da sənə elə baxar “Atana nasıl bakarsan, evladın da sana öyle bakar” (AAS, 62)!

Atana necə baxarsan, [sənin] övladın da sənə elə baxar.

Atasın, anasın görməsəydim, özünə xan deyərdim “Atasını, anasını görmeseydim, kendisine han derdim” (AAS, 63).

[Onun] atasın, [onun] anasın görməsəydim, özünə xan deyərdim.

Atın qisməti doqquzdur, birini yeyər, səkkizini sahibinə qaytarar “Atın kısmeti dokuzdur; birini yer, sekizini sahibine döndürür” (AAS, 65).

Atın qisməti doqquzdur, [qismətinin] birini yeyər, [qismətinin] səkkizini sahibinə qaytarar.

Ayağı qısa, dayağı uzun “Ayağı kısa, dayağı uzun” (AAS, 68).

[Onun] ayağı qısa, [onun] dayağı uzun.

Ayının özündən də qorx, ləpirindən də “Ayının kendinden de izinden de kork” (AAS, 70).

Ayının özündən də qorx, [ayının] ləpirindən də.

Ayını əvvəl öldür, sonra dərisinə qiymət qoy “Ayıyı önce öldür, sonra derisine kıymet koy” (AAS, 71).

Ayını əvvəl öldür, sonra [ayının] dərisinə qiymət qoy.

Ayranı yox içməyə, körpü axtarır keçməyə “Ayranı yok içmeye, köprü arar geçmeye” (AAS, 72).

[Onun] ayranı yox içməyə, körpü axtarır keçməyə.

Azıçıq aşım, ağrımaz başım “Azıcık aşım, ağrımaz başım” (AAS, 74).

Azıçıq [mənim] aşım, ağrımaz [mənim] başım.

Dədəsindən nə gül dərdim ki, balasından gülab çəkim “Babasından ne gül derdim ki, çocuğundan gülsuyu çekeyim” (AAS, 75).

[Onun] dədəsindən nə gül dərdim ki, [onun] balasından gülab çəkim.

Bacasının eyriliyinə baxma, tütsüsünün düz çıxmasına bax “Bacasının eğriliğine bakma, dumanının doğru çıxmasına bak” (AAS, 76).

[Onun] bacasının eyriliyinə baxma, [onun] tütsüsünün düz çıxmasına bax.

Bağ salan barın yeyər “Bağ diken, meyvesini yer” (AAS, 76).

Bağ salan [bağın] barın yeyər.

Bağa bax üzüm olsun, yemeyə üzün olsun “Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun” (AAS, 77).

Bağa bax üzüm olsun, yemeyə [sənin] üzün olsun.

Baxma deyənə, bax dediyinə “Bakma diyene, bak dediğine” (AAS, 79).

Baxma deyənə, bax [onun] dediyinə.

Balın yoxdur, bal kimi dilin olsun “Balın yoktur, bal gibi dilin olsun” (AAS, 81).

[Sənin] balın yoxdur, [sənin] bal kimi dilin olsun.

Balın yoxdur, bal kimi dilin olsun “Balın yoksa bal gibi dilin olsun” (AAS, 81).

[Sənin] balın yoxdur, [sənin] bal kimi dilin olsun.

Balını ye, arısını soruşma “Balını ye arısını sorma” (AAS, 81).

[Kovanın] balını ye, [kovanın] arısını soruşma.

Balta ağac kəsməzdi, sapı ağaç olmasaydı “Balta ağac kesmezdi, sapı ağaç olmasaydı” (AAS, 81).

Balta ağac kəsməzdi, [baltanın] sapı ağaç olmasaydı.

Başımı kəs, xatirimə dəymə “Başımı kes, gururuma dokunma” (AAS, 83).

[**Mənim**] başımı kəs, [**mənim**] xatirimə dəymə.

Başın keçəl, gözün kor, bəs sənin haran yaxşıdır “Başın kel, gözün kör, peki senin neren iyidir” (AAS,83)?

[**Sənin**] başın keçəl, [**sənin**] gözün kor, bəs sənin haran yaxşıdır?

Bəslə qarğanı ovsun gözünü “Besle kargayı ovsun gözünü” (AAS, 89).

Bəslə qarğanı ovsun [**sənin**] gözünü.

Beşdə alacağım yox, üçdə verəcəyim “Beşte alacağım yok, üçte vereceğim” (AAS, 89).

[**Mənim**] beşdə alacağım yox, [**mənim**] üçdə verəcəyim.

Bəy dediğin nədir, bəyənmədiyin nədir “Bey dediğin nedir, beğenmediğin nedir” (AAS, 89)?

[**Sənin**] bəy dediğin nədir, [**sənin**] bəyənmədiyin nədir?

Bəydən gəlmiş nökrəm, dişlərini tökrəm “Beyden gelmiş hizmetçiyim, dişlerimi dökerim” (AAS, 90).

Bəydən gəlmiş nökrəm, [**sənin**] dişlərini tökrəm.

Bilsəydim dərdim olmazdı “Bilseydim derdim olmazdı” (AAS, 92).

Bilsəydim [**mənim**] dərdim olmazdı.

Min batman varın olunca, bir batman ağıl olsun “Bin batman varın [malın] olacağına, bir batman aqlın olsun” (AAS, 92).

[**Sənin**] min batman varın olunca, [**sənin**] bir batman ağıl olsun.

Bir ayağı burda, bir ayağı gorda “Bir ayağı burda, bir ayağı mezarda” (AAS, 94).

[**Onun**] bir ayağı burda, [**onun**] bir ayağı gorda.

Bir çuval qızıl borcun olsun, bir çuval buğda borcun olmasın “Bir çuval altın borcun olsun, bir çuval buğday borcun olmasın” (AAS, 95).

[**Sənin**] bir çuval qızıl borcun olsun, [**sənin**] bir çuval buğda borcun olmasın.

Canı nədir, cəsədi nə olsun “Canı nedir ki, cesedi ne olsun” (AAS, 106).

[**Onun**] canı nədir, [**onun**] cəsədi nə olsun.

Cəfəsini mən çəkdim, səfəsini yâd gördü “Cefasını ben çektim, sefasını başkası gördü” (AAS, 106).

[**Onun**] cəfəsini mən çəkdim, [**onun**] səfəsini yâd gördü.

Çaqqaldan çox çarığ apararı olmaz, yenə ayaqları yalıdır “Çakaldan çok çarık çalan olmaz, yine ayakları yalıdır” (AAS, 110).

Çaqqaldan çox çarığ apararı olmaz, yenə [**çaqqalın**] ayaqları yalıdır.

Çarığına baxma, ürəyinə bax “Çarığına bakma, yüregine bak” (AAS, 112).

[**Onun**] çarığına baxma, [**onun**] ürəyinə bax.

Xışa gedən öküzüm olsun, işə getməyən oğlum olmasın “Çifte giden öküzüm olsun, işə gitmeyen oğlum olmasın” (AAS, 114).

[**Mənim**] xışa gedən öküzüm olsun, [**mənim**] işə getməyən oğlum olmasın.

Dağın üstə bağın olsun “Dağın üstünde bağın olsun” (AAS, 121).

Dağın üstə [**sənin**] bağın olsun.

Dairənin nə başı var, nə ayağı “Dairenin ne başı var, ne ayağı [sonu]” (AAS, 122).

Dairənin nə başı var, [**dairənin**] nə ayağı.

Damdan düşdüm, ətəyim sındı “Damdan düşdüm, etəğim yırtıldı” (AAS, 122).

Damdan düşdüm, [**mənim**] ətəyim sındı.

Damımız uçdu, dam kürəməkdən qurtardıq “Damımız uçtu, dam küremekten kurtulduq” (AAS, 123).

[**Bizim**] damımız uçdu, dam kürəməkdən qurtardıq.

Davakarın şah olsa, ərizəni Allaha yaz “Davacın şah olursa, dilekçeni Allah’a yaz” (AAS, 124).

[Sənin] davakarın şah olsa, ərizəni Allaha yaz.

Dəyirmanə gedirəm, nə dənim var, nə çuvalım “Değirmene giderim, ne tanem var, ne çuvalım” (AAS, 126).

Dəyirmanə gedirəm, [mənim] nə dənim var, [mənim] nə çuvalım.

Dəli dostun olunca, ağıllı düşmənin olsun “Deli dostun olacağına, ağıllı düşmanın olsun” (AAS, 128).

[Sənin] dəli dostun olunca, [sənin] ağıllı düşmənin olsun.

Dəli ol, bəxtin olsun “Deli ol, bahtın olsun” (AAS, 129).

Dəli ol, [sənin] bəxtin olsun.

Dəli utanmaz, yiyəsi utanar “Deli utanmaz, sahibi utanır” (AAS, 129).

Dəli utanmaz, [dəlinin] yiyəsi utanar.

Dəliyə daş atma, başına daş yağdırar “Deliyə taş atma, başına taş yağdırır” (AAS, 131).

Dəliyə daş atma, [sənin] başına daş yağdırar.

Dərdin yoxdur söylən, borcun yoxdur evlən “Dərdin yok ise söylen, borcun yok ise evlen” (AAS, 134).

[Sənin] dərdin yoxdur söylən, [sənin] borcun yoxdur evlən.

Dərdini gizlədən – davasını tapmaz “Dərdini gizleyen devasını bulamaz” (AAS, 134).

Dərdini gizlədən – [dərdinin] davasını tapmaz.

Dərd gedər, yeri boş qalar “Dert gider, yeri boş kalır” (AAS, 135).

Dərd gedər, [dərdin] yeri boş qalar.

Dərvişin fikri nə isə, zikri də odur “Dərvişin fikri ne ise zikri de odur” (AAS, 136).

Dərvişin fikri nə isə, [dərvişin] zikri də odur.

Dəryaya daş atmaqla suyu bulanmaz “Deryaya taş atmakla suyu bulanmaz” (AAS, 137).

Dəryaya daş atmaqla [**deryanın**] suyu bulanmaz.

Dəvə böyüksə, yükü də böyükdür “Deve büyükse, yükü de büyüktür” (AAS, 138).

Dəvə böyüksə, [**dəvənin**] yükü də böyükdür.

Dəvəyəcən boyun olunca, düyməcə ağlın olsun “Deve kadar bıyın olacağına, düğme kadar aklın olsun” (AAS, 139).

[**Sənin**] dəvəyəcən boyun olunca, [**sənin**] düyməcə ağlın olsun.

Dəvə nə qədər arıq olsa, dərisi bir eşşəyə yüküdür “Deve ne kadar zayıf olsa da derisi bir eşşəyə yüküdür” (AAS, 139).

Dəvə nə qədər arıq olsa, [**dəvənin**] dərisi bir eşşəyə yüküdür.

Dəvə ölür, yükü qalar, xoruz ölür tükü qalar “Deve ölür, yükü kalır, horoz ölür, tüyü kalır” (AAS, 140).

Dəvə ölür, [**dəvənin**] yükü qalar, xoruz ölür [**xoruzun**] tükü qalar.

Dəvə ölərsə dərisi yüküdür, toyuq ölsə bir çəngə tüküdür “Deve ölürsə derisi yüküdür, tavuk ölürsə bir tutam tüydür” (AAS, 140).

Dəvə ölərsə [**dəvənin**] dərisi yüküdür, toyuq ölsə bir çəngə tüküdür.

Dövlət quşu başına qonub “Devlet kuşu başına konmuş” (AAS, 143).

Dövlət quşu [**sənin/onun**] başına qonub.

Dildir, nə qoruğu var nə qaytanı “Dildir, ne koruyanı var ne bağlayanı” (AAS, 144).

Dildir, [**onun**] nə qoruğu var [**onun**] nə qaytanı.

Dili bal, işi bəla “Dili bal, işi bela” (AAS, 145).

[**Onun**] dili bal, [**onun**] işi bəla.

Dilin olmasaydı, qarğalar dimdikləyərdi “Dilin olmasaydı, kargalar seni gagalardı” (AAS, 145).

[**Sənin**] dilin olmasaydı, qarğalar dimdikləyərdi.

Dişin ağrıldı çək qurtar “Dişin ağrıyorsa, çek kurtul” (AAS, 148).

[**Sənin**] dişin ağrıldı çək qurtar.

Dost qazan, düşməni nənəm də doğar “Dost kazan, düşmanı nenem de doğurur” (AAS, 153).

Dost qazan, düşməni [**mənim**] nənəm də doğar.

Dostun yoxsa, axtar, tapdın qoru “Dostun yoksa ara, bulursan koru” (AAS, 156).

[**Sənin**] dostun yoxsa, axtar, tapdın qoru.

Dostuq, cibimiz ayrı “Dostuzi cebimiz ayrı” (AAS, 157).

Dostuq, [**bizim**] cibimiz ayrı.

Dünənki nökrçiliyinə baxma, bugünkü ağalığına bax “Dünkü hizmetkârlığına bakma, bugünkü ağalığına bak” (AAS, 160).

[**Onun**] dünənki nökrçiliyinə baxma, [**onun**] bugünkü ağalığına bax.

Dünyaya dayanma, varına inanma “Dünyaya dayanma, varına inanma” (AAS, 163).

Dünyaya dayanma, [**dünyanın**] varına inanma.

Düşmən yaxandan tutanda it ətəyindən tutar “Düşman yakandan tuttuğunda it eteğinden tutar” (AAS, 163).

Düşmən [**sənin**] yaxandan tutanda it [**sənin**] ətəyindən tutar.

Əcəl gələndə soruşmaz ki, oğul – uşağın neçədir “Ecel geldiğinde, oğlun – evladın kaç tanedir diye sorulmaz” (AAS, 165).

Əcəl gələndə soruşmaz ki, [**sənin**] oğul – uşağın neçədir.

Ələyi ələnib, xəlbiri göydən asılıb “Eleği elenmiş, kalburu göğe asılmış” (AAS, 172).

[**Onun**] ələyi ələnib, [**onun**] xəlbiri göydən asılıb.

Əli boş, çörəyi duzsuz “Eli boş, çöreği [ekmeği] tuzsuz” (AAS, 172).

[**Onun**] əli boş, [**onun**] çörəyi duzsuz.

Əli boş, üzü qara “Eli boş, yüzü kara” (AAS,172).

[**Onun**] əli boş, [**onun**] üzü qara.

Əli qolundan uzundur “Eli kolundan uzundur” (AAS, 173).

[**Onun**] əli qolundan uzundur.

Elimə qalsın, günümə qalmasın “Elime kalsın, günümə kalmasın” (AAS, 173).

[**Mənim**] elimə qalsın, [**mənim**] günümə qalmasın.

Almazı palçığa atmışlar, qiymətinə xələl dəyməmiş “Elması balçığa atmışlar, kıymetine hələl gəlməmiş” (AAS, 175).

Almazı palçığa atmışlar, [**almazın**] qiymətinə xələl dəyməmiş.

Ərə getdi tayım – tuşum evdə qaldı yasar başım “Ere gitti dostum – yaşıtım, evde kaldı ağrıyan başım” (AAS, 178).

Ərə getdi [**mənim**] tayım – tuşum evdə qaldı [**mənim**] yasar başım.

Ərik bağın yoxdur ki, bıldırcının necə bir quş olduğunu biləsən “Erik bağın yoxdur ki, bıldırcının nasıl bir quş olduğunu bileceksin” (AAS, 179)?

[**Sənin**] ərik bağın yoxdur ki, bıldırcının necə bir quş olduğunu biləsən?

Eşşəyə qızıldan noxta taxsan yenə adı eşşəkdir “Eşəğe altından gem taksan eşək yine eşektir” (AAS, 181).

Eşşəyə qızıldan noxta taxsan yenə [**əşşəyin**] adı eşşəkdir.

Eşşəyə qızıl yükləsən qiyməti artmaz “Eşəğe altın yükləsen de kıymeti artmaz” (AAS, 181).

Eşşəyə qızıl yükləsən [**əşşəyin**] qiyməti artmaz.

Ət yeməz, suyuna çörək doğrar “Et yemez, suyuna ekmek doğrar” (AAS, 184).

Ət yeməz, [**ətin**] suyuna çörək doğrar.

Ətim – çörəyim yeyildi, qonağım küsülü getdi “Ətim ekmeğim yendi, konuğum küsülü gitti” (AAS, 184).

[**Mənim**] ətim – çörəyim yeyildi, [**mənim**] qonağım küsülü getdi.

Ev dağılsa tiri qalır, kalafa uçsa yeri “Ev dağılırsa kiriş kalır, enkazı uçarsa yeri” (AAS, 185).

Ev dağılsa tiri qalır, kalafa uçsa [**evin**] yeri.

Evin böyüyü buyruqda, kiçiyi qulluqda “Evin böyüğü buyrukta, küçüğü kullukta” (AAS.186).

Evin böyüyü buyruqda, [**evin**] kiçiyi qulluqda.

Evin iti ol, kiçiyi olma “Evin iti ol, eniği olma” (AAS, 187).

Evin iti ol, [**evin**] kiçiyi olma.

Evin minarə dibində olsa da, qulağın səs eşitməz “Evin minare dibində olsa da kulağın səs işitmez” (AAS, 187).

[**Sənin**] evin minarə dibində olsa da, [**sənin**] qulağın səs eşitməz.

Fikri nəysə, zikri də odur “Fikri neyse zikri de odur” (AAS, 192).

[**Onun**] fikri nəysə, [**onun**] zikri də odur.

Gəl məni gör, dərdimdən öl “Gel beni gör, derdimden öl” (AAS, 195).

Gəl məni gör, [**mənim**] dərdimdən öl.

Getme gözümdən, gedərəm özümdən “Gitme gözümdən, keçerim kendimden” (AAS, 199).

Getme [**mənim**] gözümdən, gedərəm özümdən.

Getmesin o yaman ki, yerinə yaxşı gəlməyəcək “Gitmesin o kötü ki yerine iyi gelmeyecek” (AAS, 199).

Getmesin o yaman ki, [**onun**] yerinə yaxşı gəlməyəcək.

Könül bir saraydır tikilməsi çətin, yıxılması asan “Gönül bir saraydır, kurulması zor, yıxılması kolaydır” (AAS, 200).

Könül bir saraydır [sarayın] tikilməsi çətin, [sarayın] yıxılması asan.

Görməmişin oğlu oldu, vurdu gözünü çıxartdı “Görmemişin oğlu olmuş, vurmuş gözünü çıkarmış” (AAS, 201).

Görməmişin oğlu oldu, vurdu [oğlunun] gözünü çıxartdı.

Gülmə qonşuna, gələr başına “Gülme komşuna gelir başına” (AAS, 204).

Gülmə qonşuna, gələr [sənin] başına.

Rişxənd etmə qonşuna, gələr birgün başına “Gülme komşuna, gelir bir gün başına” (AAS, 204).

Rişxənd etmə qonşuna, gələr birgün [sənin] başına.

Gözəllik ondur, doqquzu dondur “Güzəllik ondur, dokuzu dondur” (AAS, 206).

Gözəllik ondur, [gözəlliyin] doqquzu dondur.

Hani papağım, hani çomağım “Hani papağım, hani çomağım” (AAS, 211).

Hani [mənim] papağım, hani [mənim] çomağım.

Xanım xanım dedilər, var-yoxumu yedilər “Hanım hanım dedilər, varımı yoğumu yedilər.” (AAS, 211).

Xanım xanım dedilər, [mənim] var-yoxumu yedilər.

Paxıla Tanrı verməz, versə də qarnı doymaz “Hasetçiyə Tanrı vermez, verse de karnı doymaz” (AAS, 213).

Paxıla Tanrı verməz, versə də [paxılın] qarnı doymaz.

Xeyir dilə qonşuna, xeyir gəlsin başına “Hayır dile komşuna, hayır gəlsin başına” (AAS, 215).

Xeyir dilə qonşuna, xeyir gəlsin [sənin] başına.

Xeyri yoxdur çaxırın, içmə, açar paxırın “Hayrı yoktur şarabın, içme, çıkarır kusurunu.” (AAS, 215).

Xeyri yoxdur çaxırın, içmə, açar [sənin] paxırın.

Həyvan qatlaşar, yiyəsi qatlaşmaz “Hayvan dayanır, sahibi dayanmaz” (AAS, 215).
Həyvan qatlaşar, [həyvanın] yiyəsi qatlaşmaz.

Hamı istər cənnətə getsin, amma günahları qoymaz “Herkes cennete gitmeye ister, ama günahları koymaz” (AAS, 217).

Hamı istər cənnətə getsin, amma [onların] günahları qoymaz.

Hamıya hörmət elə, hörmətin olar “Herkese hürmet eyle, hürmetin olur” (AAS, 218).
Hamıya hörmət elə, [sənin] hörmətin olar.

Oğruluğumuz ay işığına düşdü “Hırsızlığımız ay işığına rastladı” (AAS, 220).
[Bizim] oğruluğumuz ay işığına düşdü.

Xəcalətli düşmənin olsun “Hicablı düşmanın olsun” (AAS, 220).
[Sənin] xəcalətli düşmənin olsun.

Heç igidin yatmasın baxtı, yanı üstə çevrilməsin taxtı “Hiçbir yiğidin solmasın bahtı, yan üstüne çevrilmesin tahtı” (AAS, 221).

Heç igidin yatmasın baxtı, [heç igidin] yanı üstə çevrilməsin taxtı.

Xoruz elə xoruzdur nə qocası, nə çavanı “Horoz öyle horzdur ki ne yaşlısı, ne genci olur” (AAS, 222).

Xoruz elə xoruzdur [xoruzun] nə qocası, [xoruzun] nə çavanı.

Adam oğlu hiyləkərdir, kimsə bilməz fəndini “İnsanoğlu hilekârdır, kimse bilmez fəndini” (AAS, 234).

Adam oğlu hiyləkərdir, kimsə bilməz [adam oğlunun] fəndini.

İşə getməyən oğlum olunca, cütə gedən öküzüm olsun “İşə gitmeyen oğlum olacağına, çifte giden öküzüm olsun” (AAS, 236).

[**Mənim**] işə getməyən oğlum olunca, [**mənim**] cütə gedən öküzüm olsun.

İşi Allah’a qalmış “İşi Allah’a qalmış” (AAS, 236).

[**Onun**] işi Allah’a qalmış.

İtə atmağa daşı yoxdur “İtə atmaya taşı yoktur” (AAS, 239).

[**Onun**] itə atmağa daşı yoxdur.

İtə hörmət edərlər yiyəsi xatirinə “İtə sahibinin hatırına hürmet ederlər” (AAS, 239).

İtə hörmət edərlər [**itin**] yiyəsi xatirinə.

İtin dirisi nədir ki, ölüsü nə ola “İtin dirisi nedir ki ölüsü ne olsun” (AAS, 240)?

İtin dirisi nədir ki, [**itin**] ölüsü nə ola?

İtdən çox çarıq yığan olmaz, yenə ayaqları yalındır “İtten çox çarık biriktiren olmaz, yine de ayakları yalındır” (AAS, 241).

İtdən çox çarıq yığan olmaz, yenə [**itin**] ayaqları yalındır

Arvadın yediyi, geydiyi kimi olsa, vay kişinin halına “Kadının yediği, giydiği gibi olursa vay haline” (AAS, 246)!

Arvadın yediyi, [**arvadın**] geydiyi kimi olsa, vay kişinin halına!

Qardaşa baxarlar, bacısını alarlar “Kardeşe bakarlar, bacısını alırlar” (AAS, 249).

Qardaşa baxarlar, [**qardaşın**] bacısını alarlar.

Qatır şıllaq atar, çünki atası eşşəkdir “Katır çifte atar, çünkü atası eşektir” (AAS, 251).

Qatır şıllaq atar, çünki [**qatırın**] atası eşşəkdir.

İtib, axtaranı yoxdur “Kaybolmuş, arayanı yoktur” (AAS, 252).

İtib, [**onun**] axtaranı yoxdur.

Qayınana bir çiçək, hər sözü gerçək “Kaynana bir çiçektir, her sözü gerçektir” (AAS, 252).
Qayınana bir çiçək, [qayınananın] hər sözü gerçək.

Qazancım ata-anamın, öyrəndiyim özümün “Kazancım ana babamın, öyrəndiyim kendimin” (AAS, 253).

[Mənim] qazancım ata-anamın, [mənim] öyrəndiyim özümün.

Kəfəni var idi, goru da olsun “Kefeni vardı, mezarı da olsun” (AAS, 254)!

[Onun] kəfəni var idi, [onun] goru da olsun.

Qızı saldın beşiyə, cehizini çək eşiyə “Kızı koydun beşiğe, çeyizini çek eşiyə” (AAS, 259).

Qızı saldın beşiyə, [qızın] cehizini çək eşiyə.

Kişinin başına gələn, ağzından çıxandır “Kişinin başına gələn ağzından çıxandır” (AAS, 262).

Kişinin başına gələn, [kişinin] ağzından çıxandır.

Kişinin özünə baxma, sözünə bax “Kişinin kendine bakma, sözünə bak” (AAS, 262).

Kişinin özünə baxma, [kişinin] sözünə bax.

Qonşun pisdir – köç qurtar, dişin ağrıyır – çək qurtar, arvadın pisdir – boşa qurtar, halın pisdir – öl qurtar “Komşun kötüyse göç kurtul, dişin ağrıyorsa çek kurtul, hanımın kötüyse boşa kurtul, halın kötüyse öl kurtul” (AAS, 264).

[Sənin] qonşun pisdir – köç qurtar, [sənin] dişin ağrıyır – çək qurtar, [sənin] arvadın pisdir – boşa qurtar, [sənin] halın pisdir – öl qurtar.

Qonağa “get” deməzlər, palazı altından çəkərlər “Konuğa ‘git’ demezlər, minderi altından çekerlər” (AAS, 264).

Qonağa “get” deməzlər, palazı [qonağın] altından çəkərlər.

Qonağın ağzına baxarlar, atına yem verərlər “Konuğun ağzına bakarlar, atına yem verirler” (AAS, 264).

Qonağın ağzına baxarlar, [qonağın] atına yem verərlər.

Köpək elə köpəkdir, xaltası qızıldan da olsa “Köpek yine köpektir, tasmaı altından da olsa” (AAS, 266).

Köpək elə köpəkdir, [köpəğın] xaltası qızıldan da olsa.

Dəhnəni dərin qazı, suyu gur gəlsın “Kuyuyu dərin kazı, suyu gür gəlsın” (AAS, 269).

Dəhnəni dərin qazı, [dəhnənin] suyu gur gəlsın.

Şam yanmasa, başına pərvanə dolanmaz “Mum yanmazsa başında pervane dolanmaz” (AAS, 276).

Şam yanmasa, [şamın] başına pərvanə dolanmaz.

Nə doğrarsan aşına, o çıxar qaşığına “Ne doğrarsan aşına, o çıxar qaşığına” (AAS, 277).

Nə doğrarsan aşına, o çıxar [sənin] qaşığına.

Nə tökərsən aşına, o çıxar qaşığına “Ne dökərsən aşına, o çıxar qaşığına” (AAS, 277).

Nə tökərsən aşına, o çıxar [sənin] qaşığına.

Ocaq keçər, külü qalar “Ocak geçər, külü kalır” (AAS, 280).

Ocaq keçər, [ocağın] külü qalar.

Oğul ölsə ciyərim yanar, qardaş ölsə belim bükülər “Oğul ölürse ciğərim yanar, kardeş ölürse belim bükülür” (AAS, 281).

Oğul ölsə [mənim] ciyərim yanar, qardaş ölsə [mənim] belim bükülər.

Avazın yaxşı gəlir, oxuduğın, Qur'an olsa “Okuduğın Kur'an olursa avazın [sesin] iyi gelir” (AAS, 282).

[Sənin] avazın yaxşı gəlir, oxuduğın, Qur'an olsa.

Avazın yaxşı gəlir oxuduğın, Qur'an olsa “Okuduğın Kur'an olursa avazın (sesin) iyi gelir” (AAS, 282)!

[Sənin] avazın yaxşı gəlir [sənin] oxuduğın, Qur'an olsa!

Öküz özünə yonca əkəndə başı ağrıyar “Öküz kendine yonca ektiğinde başı ağrır” (AAS, 284).

Öküz özünə yonca əkəndə [**öküzün**] başı ağrıyar.

Öküz ölər gönü qalar, igid ölər ünü qalar “Öküz ölür gönü kalır, yiğit ölür ünü kalır” (AAS, 284).

Öküz ölər [**öküzün**] gönü qalar, igid ölər [**igidin**] ünü qalar.

Elə don geymək gərək ki, yamağı evdə tapıla “Öyle don giymek gerekir ki, yaması evde bulunsun” (AAS, 287).

Elə don geymək gərək ki, [**donun**] yamağı evdə tapıla.

Elə iş tut ki, içindən qənbərqulu çıxmasın “Öyle iş tut ki, içinden kanberkulu [çapanoğlu] çıxmasın” (AAS, 287).

Elə iş tut ki, [**işin**] içindən qənbərqulu çıxmasın.

Elə ye ki, dişlərinə zərər eləməsin “Öyle ye ki, dişlerine zarar vermesin” (AAS, 288).

Elə ye ki, [**senin**] dişlərinə zərər eləməsin.

Elə söz de ki, kalı tökülsün, dəymişi qalsın “Öyle söz de ki, hamı dökülsün, olmuşu kalsın” (AAS, 288).

Elə söz de ki, [**sözün**] kalı tökülsün, [**sözün**] dəymişi qalsın.

Elə yerdə otur ki, altında su çıxmasın “Öyle yerde otur ki, altında su çıxmasın.” (AAS, 288).

Elə yerdə otur ki, [**yerin**] altında su çıxmasın.

Özünə baxma sözünə bax “Özüne bakma, sözünə bak” (AAS, 288).

[**Birinin**] özünə baxma [**birinin**] sözünə bax.

Barmağın hansını kəssən, ağrısı birdir “Parmağın hangisini kesersen ağrısı birdir” (AAS, 289).

Barmağın hansını kəssən, [**barmağın**] ağrısı birdir.

Səbir acıdır meyvəsi şirin “Sabır acıdır, meyvəsi tatludur” (AAS, 293)

Səbir acıdır **[səbrin]** meyvəsi şirin.

Saxla gönü, gələr günü “Sakla gönü [deriyi], gelir günü” (AAS, 295).

Saxla gönü, gələr **[gönün]** günü.

Saxla samanı, gələr zamanı “Sakla samanı, gelir zamanı” (AAS, 295).

Saxla samanı, gələr **[samanın]** zamanı.

Sofi soğan yeməz, tapsa qabığını da qoymaz “Sofu soğan yemez, bulursa kabuğunu koymaz” (AAS, 299).

Sofi soğan yeməz, tapsa **[soğanın]** qabığını da qoymaz.

Sözün ilə işin bir olsun “Sözün ilə işin bir olsun” (AAS, 303).

[Sənin] sözün ilə **[sənin]** işin bir olsun.

Sözün zahiri zərif, batini lətif olmalıdır. “Sözün sahibi zərif, batını lətif olmalıdır” (AAS, 303).

Sözün zahiri zərif, **[sözün]** batini lətif olmalıdır.

Şahla plov yemirəm ki, bığım yağa batar “Şahla plov yemiyorum ki bıyığım yağa batsın” (AAS, 306).

Şahla plov yemirəm ki, **[mənim]** bıyım yağa batar.

Şaftalı gəlməmiş, tabağı gəldi “Şeftali gelmeden tabağı geldi” (AAS, 307).

Şaftalı gəlməmiş, **[şaftalının]** tabağı gəldi.

Dadmamısan qaz ətini, nə biləsən ləzzətini “Tatmamışsan kaz etini ne bilirsin lezzətini” (AAS, 312)?

Dadmamısan qaz ətini, nə biləsən **[qaz ətinin]** ləzzətini?

Yara sağalar, yeri qalar “Yara iyileşir, yeri [izi] kalır” (AAS, 327).

Yara sağalar, **[yaranın]** yeri qalar.

Yar getdi, yeri qaldı “Yâr gider, yeri kalır” (AAS, 328).

Yar getdi, [**yarın**] yeri qaldı.

Qarının saçı ağ olar, ürəyi qara “Yaşlının saçı ak olur, yüreği kara” (AAS, 328).

Qarının saçı ağ olar, [**qarının**] ürəyi qara.

Yazana baxma, yazdığına bax “Yazana bakma, yazdığına bak” (AAS, 330).

Yazana baxma, [**onun**] yazdığına bax.

Yeməmişən qaz ətini, nə bilərsən ləzzətini “Yemediyən kaz etini ne bilirsən lezzətini” (AAS, 332)?!

Yeməmişən qaz ətini, nə bilərsən [**qaz ətinin**] ləzzətini?!

Yeyərsən qüvvətin artar, verərsən hörmətin “Yersen kuvvetin artar, verirsen hürmetin artar” (AAS, 333).

Yeyərsən [**sənin**] qüvvətin artar, verərsən [**sənin**] hörmətin.

Yeyərsən qaz ətini, görərsən ləzzətini “Yersen kaz etini, görürsün lezzətini” (AAS, 333).

Yeyərsən qaz ətini, görərsən [**qaz ətinin**] ləzzətini.

Yetimin ağzı aşa çatanda, başı daşa dəyər “Yetimin ağzı aşa kavuştuğunda, başı taşa dəyər” (AAS, 333).

Yetimin ağzı aşa çatanda, [**yetimin**] başı daşa dəyər.

İlanın zəhləsi yarpızdan gedər, o da bitər yuvasının ağzında “Yılan yarpuzdan hoşlanmaz, o da yuvasının ağzında biter” (AAS, 334).

İlanın zəhləsi yarpızdan gedər, o da bitər [**ilanın**] yuvasının ağzında.

İlanın quyruğunu yox, başını əzərlər “Yılanın kuruğunu değıl, başını ezerler” (AAS, 335).

İlanın quyruğunu yox, [**ilanın**] başını əzərlər.

İgidim igid olsun, kol dibi evim olsun “Yiğidim yiğit olsun, dal altında evim olsun” (AAS, 336).

[**Mənim**] igidim igid olsun, [**mənim**] kol dibi evim olsun.

Yeyilənim yeyilir, qonağım kəsülü gedir “Yiyeceğim yenir, konuğum kəsülü gider” (AAS, 338)!

[**Mənim**] yeyilənim yeyilir, [**mənim**] qonağım kəsülü gedir.

Ürəyimin daşqınını ağız deyər “Yüreğimin acısını ağızım der” (AAS, 340).

[**Mənim**] ürəyimin daşqınını ağız deyər.

Zaman axıb gedir, amma hər işimi qurtarıb getmir “Zaman akıp gider, ama her işimi kurtarıp gitmez” (AAS, 344).

Zaman axıb gedir, amma [**mənim**] hər işimi qurtarıb getmir.

Dövlətli kasıb olsa qırx il iyi getməz “Zengin fakirleşirse kırk yıl kokusu gitmez” (AAS, 345).

Dövlətli kasıb olsa qırx il [**dövlətlinin**] iyi getməz.

Varlının arvadı öləndə yorğan – döşəyi təzələnər, kasıbın arvadı öləndə yorğan – döşəksiz qalar “Zenginin hanımı öldüğündə yorgan döşəği, yenilenir, fakirin hanımı öldüğündə yorgan döşəksiz kalır” (AAS, 347).

Varlının arvadı öləndə [**varlının**] yorğan – döşəyi təzələnər, kasıbın arvadı öləndə yorğan – döşəksiz qalar.

3.1.2.3.2. Belirtisiz isim tamlamalarında eksilti

Belirtisiz isim tamlamalarındaki eksiltilər tamlanan isimlerde meydana gelmiştir. Konuyla ilgili tespit edilen örnekler şunlardır:

Anlayana bircə milçək səsi, düşməyənə zurna qaval “Anlayana sivrisinek, anlamayana davul zurna sesi” (AAS, 47).

Anlayana bircə milçək səsi, düşməyənə zurna qaval [**səsi**].

Baqı yetim – yesir məskənidir “Bakü yetim esir meskenidir” (AAS, 79)

Baqı [**şəhəri**] yetim – yesir məskənidir.

Baqı Şərqi qapısıdır “Bakü doğunun [şarkın] qapısıdır” (AAS, 79).

Baqı [şəhəri] Şərqi qapısıdır.

Siyasət nənə – bacı bilməz “Siyaset nine, bacı bilmez” (AAS, 299).

Siyasət [elmi] nənə – bacı bilməz.

3.1.2.3.3. Sıfat tamlamalarında eksilti

Sıfat tamlamalarındaki eksiltilər, tamlamanın tamlanan/nitelenen isim kısmında meydana gelmiştir. Konuyla ilgili tespit edilen örnekler şunlardır:

Əcələ ilə gedən yolda qalar “Aceyley giden yolda kalır” (AAS, 11).

Əcələ ilə gedən [kimsə] yolda qalar.

Açığı gələn su içər “Acıkan su içər” (AAS, 12).

Açığı gələn [adam] su içər.

Acmış qudurmuşdan bədtərdir “Acıkmış kudurmuştan beterdir” (AAS, 12).

Acmış [adam] qudurmuşdan bədtərdir.

Acıyı dadmayan şirini bilməz “Acıyı tatmayan tatlıyı bilmez” (AAS, 13).

Acıyı dadmayan [adam] şirini bilməz.

Ac doğrar, tox yeyər “Aç doğrar [hazırlar], tok yer” (AAS, 14).

Ac [adam] doğrar, tox [adam] yeyər.

Ac əlinə düşəni yeyər, tox ağzına gələni deyər “Aç eline düşeni yer, tok ağzına geleni der” (AAS, 14).

Ac [adam] əlinə düşəni yeyər, tox [adam] ağzına gələni deyər.

Ac elə bilər hamı acdır, tox elə bilər hamı toxdur “Aç herkesin aç olduğunu, tok herkesin tok olduğunu sanır” (AAS, 14).

Ac [kimsə] elə bilər hamı acdır, tox [kimsə] elə bilər hamı toxdur.

Ac qazanar, tox yeyər “Aç kazanır, tok yer” (AAS, 14).

Ac **[adam]** qazanar, tox **[adam]** yeyər.

Ac özünü oda vurar “Aç kendini ateşe atar” (AAS, 15).

Ac **[adam]** özünü oda vurar.

Ac qudurğan olar, yalavac - oynğan “Aç kudurğan olur, yalavaç; oynak” (AAS, 15).

Ac **[adam]** qudurğan olar, yalavac **[adam]** oynğan.

Ac ölməz gözü qaralar, borclu ölməz, özü saralar “Aç ölmez, gözü kararır, borçlu ölmez, yüzü sararır” (AAS, 15).

Ac **[adam]** ölməz gözü qaralar, borclu **[adam]** ölməz, özü saralar.

Ac toxun üzünə baxmaqla doymaz “Aç tokun yüzüne bakmaqda doymaz” (AAS, 16).

Ac **[kimsə]** toxun üzünə baxmaqla doymaz.

Axurda yatanla saman satan qardaşdır “Ahırda yatanla saman satan kardeşdir” (AAS, 28).

Axurda yatanla saman satan **[kimsə]** qardaşdır.

Axmaq adam öz səhvini düz bilər, ağıllı düzəldər “Ahmaq adam kendi yanlışını doğru bilir, akıllı düzeltir” (AAS, 28).

Axmaq adam öz səhvini düz bilər, ağıllı **[adam]** düzəldər.

Ailəsinin qədrini bilməyən, el – obasının da qədrini bilməz “Ailəsinin kadrini bilmeyen el obasının da kadrini bilmez” (AAS, 28).

Ailəsinin qədrini bilməyən **[kimsə]** , el – obasının da qədrini bilməz.

Ağıllı araba ilə dovşan ovuna gedər “Akıllı, araba ile tavşan avına gider” (AAS, 33).

Ağıllı **[adam]** araba ilə dovşan ovuna gedər.

Axşam oduna gedən çox olar “Akşam oduna giden çok olur” (AAS, 35).

Axşam oduna gedən **[kimsə]** çox olar.

Al almaya daş atan çox olar “Al elmaya taş atan çok olur” (AAS, 36).

Al almaya daş atan [kimsə] çox olar.

Alanın gözü olsa, satan acından ölür “Alanın gözü olursa, satan acından ölür” (AAS, 37).

Alanın gözü olsa, satan [kimsə] acından ölür.

Aldığımı verməyən, aradığımı tapmaz “Aldığımı vermeyen, aradığımı bulamaz” (AAS, 38).

Aldığımı verməyən [adam], aradığımı tapmaz.

Almayan peşiman, yeməyən şişman “Almayan peşiman, yemeyen; şişman” (AAS, 43).

Almayan [adam] peşiman, yeməyən [adam] şişman.

Axtaran tapar, yoğuran yapar “Arayan bulur, yoğuran yapar” (AAS, 48).

Axtaran [kimsə] tapar, yoğuran [kimsə] yapar.

Arpa əkən arpa biçər, buğda əkən buğda “Arpa eken arpa, buğday eken buğday biçər” (AAS, 50).

Arpa əkən [kimsə] arpa biçər, buğda əkən [kimsə] buğda.

At minən atasını tanımaz “At binen atasını tanımaz” (AAS, 56).

At minən [kimsə] atasını tanımaz.

At minməyən at minsə, çapa çapa öldürər “At binmeyen at binse, vura vura öldürür” (AAS, 56).

At minməyən [adam] at minsə, çapa çapa öldürər.

Ayağa düşməyən başa çıxmaz “Ayağa düşmeyen başa çıxmaz” (AAS, 68).

Ayağa düşməyən [adam] başa çıxmaz.

Aydınlıqda yaşayan çox yaşayar “Aydınlıkta yaşayan çok yaşar” (AAS, 69).

Aydınlıqda yaşayan [adam] çox yaşayar.

Eybini bilən özgəyə eyib eyləmər “Ayıbını bilen, başkasına ayıp etmez” (AAS, 70).

Eybini bilən [adam] özgəyə eyib eyləmər.

Eyibsiz dost axtaran, dostsuz qalar “Ayıpsız dost arayan dostsuz kalır” (AAS, 71).

Eyibsiz dost axtaran [**adam**], dostsuz qalar.

Eyibsiz yar axtaran, yarsız qalar “Ayıpsız yar arayan yarsız kalır” (AAS, 71).

Eyibsiz yar axtaran [**adam**], yarsız qalar.

Güzgüyə baxan özgəsini görməz “Aynaya bakan başkasını görmez” (AAS, 71)

Güzgüyə baxan [**kimsə**] özgəsini görməz.

Aynaya baxan öz camalını görər “Aynaya bakan başkasını görmez” (AAS, 71).

Aynaya baxan [**kimsə**] öz camalını görər.

Yaz günündə tərləməyən qış günündə titrəyər “Bahar günündə terlemeyen kış günündə titrər” (AAS, 78).

Yaz günündə tərləməyən [**kimsə**] qış günündə titrəyər.

Balıq tutan islanmaqdan qorxmaz “Balık tutan ıslanmaktan korkmaz” (AAS, 81).

Balıq tutan [**kimsə**] islanmaqdan qorxmaz.

Özgə ipi ilə quyuya düşən, quyuda qalar “Başkasının ipiyle quyuya inen kuyuda kalır” (AAS, 85).

Özgə ipi ilə quyuya düşən [**kimsə**], quyuda qalar.

Özgə malına göz tikən malsız – davarsız qalar “Başkasının malına göz diken malsız davarsız kalır” (AAS, 85).

Özgə malına göz tikən [**kimsə**] malsız – davarsız qalar.

Bildiyindən danış, bilmədiyini səni güdaza verər “Bildiyini konuş, bilmediğini seni kötü duruma düşürür” (AAS, 91).

Bildiyindən danış, bilmədiyini [**şəy**] səni güdaza verər.

Bilən söyləməz, söyləyən bilməz “Bilen söylemez, söyleyen bilmez” (AAS, 91).

Bilən [**adam**] söyləməz, söyləyən [**adam**] bilməz.

Bilən ilə bilməyən bir deyil “Bilen ile bilmeyen bir değil” (AAS, 91).

Bilən [adam] ilə bilməyən [adam] bir deyil.

Min qapıda duz dadan, bir qapıda bənd omaz “Bin kapıda tuz tadan, bir kapıda meşgul olmaz” (AAS, 92).

Min qapıda duz dadan [adam], bir qapıda bənd omaz.

Bir ağızdan çıxan min ağıza yayılır “Bir ağızdan çıkan bin ağıza yayılır” (AAS, 93).

Bir ağızdan çıxan [laf/söz] min ağıza yayılır.

Bir meşəyə od düşse, quru da yanar, yaş da “Bir ormana ateş düşerse, kuru da yanar, yaş da” (AAS, 98).

Bir meşəyə od düşse, quru [ağac] da yanar, yaş [ağac] da.

Borçdan qorxan qapısını gen açmaz “Borçtan korkan kapısını geniş açmaz” (AAS, 100).

Borçdan qorxan [adam] qapısını gen açmaz.

Böyük – evin qibləsidir “Büyük evin kiblesidir” (AAS, 103).

Böyük [adam] – evin qibləsidir.

Canandan ayrılan candan ayrılır “Canandan ayrılan candan ayrılır” (AAS, 105).

Canandan ayrılan [kimsə] candan ayrılır.

Cəhənnəmə gedən özünə yoldaş axtarar “Cehenneme giden kendine yoldaş arar” (AAS, 106).

Cəhənnəmə gedən [kimsə] özünə yoldaş axtarar.

Xəsis acgöz olar “Cimri açgöz olur” (AAS, 107).

Xəsis [adam] acgöz olar.

Xəsis zalım olar “Cimri zalim olur” (AAS, 108).

Xəsis [adam] zalım olar.

İşləyən inci taxar, işləməyən yandan baxar “Çalışan inci takar, çalışmayan yandan bakar” (AAS, 111).

İşləyən [kimsə] inci taxar, işləməyən [kimsə] yandan baxar.

Çarıq tapan dolağın da tapar “Çarık bulan, dolağımı da bulur” (AAS, 112).

Çarıq tapan [kimsə] dolağın da tapar.

İşlək keçəl qız ərə gedər, pinti gözəl gora “Çalışkan kel kız ere gider, pinti güzel mezara” (AAS, 112).

İşlək keçəl qız ərə gedər, pinti gözəl [qız] gora.

Çox bilən çox çəkər “Çok bilen çok çeker” (AAS, 117).

Çox bilən [adam] çox çəkər.

Çox bilən tez qocalar “Çok bilen tez kocar” (AAS, 117).

Çox bilən [adam] tez qocalar.

Dadanan qudurandan pis olar “Dadanan [alışan] kudurandan beter olur” (AAS, 119).

Dadanan [adam] qudurandan pis olar.

Damdan düşəni halını damdan düşən bilir “Damdan düşenin hâlini damdan düşən bilir” (AAS, 122).

Damdan düşəni halını damdan düşən [adam] bilir.

Dumbulla gələn zurna ilə gedər “Davulla gelen zurna ile gider” (AAS, 124).

Dumbulla gələn [kimsə] zurna ilə gedər.

Dəyirmandan acıq eyləyən çuvalını boş aparar “Değirmende küsen çuvalını boş götürür” (AAS, 126).

Dəyirmandan acıq eyləyən [kimsə] çuvalını boş aparar.

Dərdi olan dərman axtarar “Derdi olan derman arar” (AAS, 134).

Dərdi olan [adam] dərman axtarar.

Dəvəni satan köşək ala bilməz, köşəyi satan, eşşək ala bilməz “Deveyi satan köşək alamaz, köşəgi satan eşək alamaz” (AAS, 142).

Dəvəni satan [kimsə] köşək ala bilməz, köşəyi satan [kimsə], eşşək ala bilməz.

Tikən əkən, gül dərməz “Diken eken gül dermez” (AAS, 143).

Tikən əkən [kimsə], gül dərməz.

Dildən acı, dildən şirin şey yoxdur “Dilden acı, dilden tatlı şey yoktur” (AAS, 144).

Dildən acı [şey], dildən şirin şey yoxdur.

Dilini bilməyən anasın tanımaz “Dilini bilmeyen anasını tanımaz” (AAS, 145).

Dilini bilməyən [kimsə] anasın tanımaz.

Dilini saxlayan, başını saxlar “Dilini tutan, başını korur” (AAS, 146).

Dilini saxlayan [kimsə], başını saxlar.

Doğru yolda yıxılan tez qalxar “Doğru yolda yıkılan tez kalkar” (AAS, 150).

Doğru yolda yıxılan [kimsə] tez qalxar.

Doğru yolla gedən yorulmaz “Doğru yoldan giden yorulmaz” (AAS, 150).

Doğru yolla gedən [kimsə] yorulmaz.

Doqquzu verən, onu da verər “Dokuzu veren onu da verir” (AAS, 151).

Doqquzu verən [adam], onu da verər.

El ağzına baxan, qarısını tez boşar “El ağzına bakan karısını tez boşar” (AAS, 167).

El ağzına baxan [kimsə], qarısını tez boşar.

Əl gözündən düşən boy atmaz “El gözündən düşən boy atmaz” (AAS, 169).

Əl gözündən düşən [kimsə] boy atmaz.

Əl ilə alınmayan əlli il qalar “Ei ile alınmayan elli yıl kalır” (AAS, 169).

Əl ilə alınmayan [şey] əlli il qalar.

Əldən gedən ələ gəlməz “Elden giden ele gelmez” (AAS, 171).

Əldən gedən [şey] ələ gəlməz.

Əli ilə qoyan hamıdan yaxşı bilər “Eli ile koyan herkesten iyi bilir” (AAS, 173).

Əli ilə qoyan [kimsə] hamıdan yaxşı bilər.

El əybini sənə deyən, sənə də əybini elə deyər “Elin ayıbını sana diyen, senin de ayıbını ele der” (AAS, 174).

El əybini sənə deyən [kimsə], sənə də əybini elə deyər.

El əybini söyləyən, özü eyibli olar “Elin ayıbını sözyleyen kendi de ayıplı olur” (AAS, 174).

El əybini söyləyən [kimsə], özü eyibli olar.

Elin sözünə baxan ac qalmaz “Elin sözünə bakan aç kalmaz” (AAS, 174).

Elin sözünə baxan [kimsə] ac qalmaz.

Əlindən iş gəlməyən uzun danışar “Elinden iş gelmeyen uzun konuşur” (AAS, 175).

Əlindən iş gəlməyən [kimsə] uzun danışar.

Ət ilə dırnaq arasına girən, iylənib çıxar “Et ile tırnak arasına giren, eğilerek çıkar” (AAS, 183).

Ət ilə dırnaq arasına girən [kimsə], iylənib çıxar.

Evlənən evdar olar “Evlenen evcil olur” (AAS, 188).

Evlənən [adam] evdar olar.

Fürsəti fot eyləyən aqıl deyil, divanədir “Fırsatı kaybeden akıllı değil divanedir” (AAS, 192).

Fürsəti fot eyləyən [adam] aqıl deyil, divanədir.

Gecə dırnaq kəsən, gündüz nağıl danışan əlbət gora gedər “Gece tırnak kesen, gündüz masal anlatan elbette mezara gider” (AAS, 194).

Gecə dırnaq kəsən [adam], gündüz nağıl danışan [adam] əlbət gora gedər.

Gecə sol yatan, səhər sağından oyanar “Gece soluna yatan sabah sağından uyanır” (AAS, 194).

Gecə sol yatan [adam], səhər sağ oyanar.

Cavanlıqda zəxmət çəkən, qocalıqda möhnət çəkməz “Gençlikte zahmet çeken kocalıqta eziyet çekmez” (AAS, 198).

Cavanlıqda zəxmət çəkən [adam], qocalıqda möhnət çəkməz.

Gözdə olmayan gönüldə də olmaz “Gözde olmayan, gönüldə de olmaz” (AAS, 202).

Gözdə olmayan [adam] gönüldə də olmaz.

Gün altında yatmayan kölgənin qədrini bilməz “Gün altında yatmayan gölgenin kadrini bilmez” (AAS, 204).

Gün altında yatmayan [adam] kölgənin qədrini bilməz.

Gündüz çıraq yandıran, axşam qaranlıqda qalar “Gündüz ışık yakan, gece karanlıkta kalır” (AAS, 205).

Gündüz çıraq yandıran [kişi], axşam qaranlıqda qalar.

Gündüz şam yandıran, gecə şamsız qalar “Gündüz mum yakan gece mumsuz kalır” (AAS, 205).

Gündüz şam yandıran [kişi], gecə şamsız qalar.

Haqq deyən məhrum olmaz “Hak diyen mahrum olmaz” (AAS, 208).

Haqq deyən [adam] məhrum olmaz.

Xalça salan özü oturur “Halıyı seren kendisi oturur” (AAS, 209).

Xalça salan [adam] özü oturur.

El malına göz tikən, gözsüz qalar “El malına göz diken gözsüz kalır” (AAS, 229).

El malına göz tikən [adam], gözsüz qalar.

İstədiyini söyləyən istəmədiyini eşidər “İstediyini söyleyen, istemediyini işitir” (AAS, 235).

İstədiyini söyləyən [kimsə] istəmədiyini eşidər.

Yaxşı igidin adını eşit, üzünü görmə “İyi yiğidin adını işit, yüzünü görme” (AAS, 243).

Yaxşı igidin adını eşit, [yaxşı igidin] üzünü görmə.

Qaçan canını qurtarar, tutulan aman deyər “Kaçan canını kurtarır, tutulan aman der” (AAS, 245).

Qaçan [kimsə] canını qurtarar, tutulan [kimsə] aman deyər.

Yaman günə səbr edən, yaxşı günə tez çatar “Kara güne sabreden iyi güne tez kavuşur” (AAS, 249).

Yaman günə səbr edən [adam], yaxşı günə tez çatar.

Özünə hörmət qoymayan, özgəyə də hörmət qoymaz “Kendine hürmet etmeyen, başkasına da hürmet etmez” (AAS, 256).

Özünə hörmət qoymayan [adam], özgəyə də hörmət qoymaz.

Özünü tanımayan Allah'ını da tanımaz “Kendini tanımayan Allah'ını da tanımaz” (AAS, 257).

Özünü tanımayan [adam] Allah'ını da tanımaz.

Qız alan göz ilə baxmasın, qulağı ilə eşitsin “Kız alan gözüyle görmesin, kulağı ile işitsin” (AAS, 259).

Qız alan [kimsə] göz ilə baxmasın, qulağı ilə eşitsin.

Badnan gələn, badnan gedər “Kötülükə gələn kötülükə gider” (AAS, 268).

Badnan gələn [adam], badnan gedər.

Qurttan qorxan qoyun saxlamaz “Kurttan korkan koyun beslemez” (AAS, 268).

Qurttan qorxan [adam] qoyun saxlamaz.

Quzusuna qıymayan kabab yeyə bilməz “Kuzusuna kıymayan kebab yiyemez” (AAS, 269).

Quzusuna qıymayan [**kimsə**] kabab yeyə bilməz.

Oğlana balacalıqda qız verən çox olar “Oğlana çocukluğunda kız veren çok olur” (AAS, 281).

Oğlana balacalıqda qız verən [**kimsə**] çox olar.

Əvvəl qaçan canını qurtarar “Önce kaçan canını kurtarır” (AAS, 286).

Əvvəl qaçan [**kimsə**] canını qurtarar.

Səbir edən muradına erer “Sabreden muradına erer” (AAS, 293).

Səbir edən [**kimsə**] muradına erer.

Sərçədən qorxan darı əkməz “Serçeden korkan darı ekmez” (AAS, 297).

Sərçədən qorxan [**adam**] darı əkməz.

Damazlığını yeyən tamarzı qalar “Sermayesini yiyen aç kalır” (AAS, 297).

Damazlığını yeyən [**adam**] tamarzı qalar.

Sevəni sevilən incidər “Seveni sevilen incitir” (AAS, 297).

Sevəni sevilən [**kişi**] incidər.

İsti sevən tütsüsünə dözər “Sıcağı seven dumanına katlanır” (AAS, 298).

İsti sevən [**adam**] tütsüsünə dözər.

Söxbət ilə qarıyan, qəmdən, qüssədən aza dolar “Sohbet ile kocayan, gamdan kasavetten azat olur” (AAS, 300).

Söxbət ilə qarıyan [**adam**], qəmdən, qüssədən aza dolar.

Axırda gələn qapını örtər “Sonradan gelen kapıyı örter” (AAS, 300).

Axırda gələn [**kimsə**] qapını örtər.

Axırda gülən yaxşı gülər “Sonradan gülən iyi gülər” (AAS, 300).

Axırda gülən [kimsə] yaxşı gülər.

Ağaç tutan baş yarandan çoxdur “Sopa tutan baş yarandan çoxdur” (AAS, 300).

Ağaç tutan [kimsə] baş yarandan çoxdur.

Deyilmiş sözdən deyilməmiş yaxşıdır “Söylenmiş sözden söylenmemiş söz iyidir” (AAS, 301).

Deyilmiş sözdən deyilməmiş [söz] yaxşıdır.

Suda batan ilana da sarılar “Suya batan [düşən] yılanı da sarılır” (AAS, 304).

Suda batan [kimsə] ilana da sarılar.

Süddə ağzı yanan, qatığı üfləyə – üfləyə içər “Sütten ağzı yanan katığı / yoğurdu üfləyə üfləyə içər” (AAS, 304).

Süddə ağzı yanan [kimsə], qatığı üfləyə – üfləyə içər.

Tez qaçan, tez yorular “Tez qaçan, tez yorulur” (AAS, 315).

Tez qaçan [kimsə], tez yorular.

Tez parıldayan, tez də sönər “Tez parıldayan tez de sönər” (AAS, 315).

Tez parıldayan [kimsə], tez də sönər.

Tox ikən yeyən, dişi ilə özünə qəbir qazıyar “Tok iken yiyen, dişi ile kendine kabir kazar” (AAS, 315).

Tox ikən yeyən [kimsə], dişi ilə özünə qəbir qazıyar.

Torpaqnan oynayan aç qalmaz “Toprakla oynayan aç kalmaz” (AAS, 316).

Torpaqnan oynayan [adam] aç qalmaz.

Duz – çörək qədri bilməyən itdən də alçaqdır “Tuz – çörək kadrini bilmeyen itten de alçaktır” (AAS, 317).

Duz – çörək qədri bilməyən [adam] itdən də alçaqdır.

Vaxtını itirən bəxtini itirər “Vaktini yitiren bahtını yitirir” (AAS, 320).

Vaxtını itirən [adam] bəxtini itirər.

Yalancının ipiyə düşən quyuda qalar “Yalancının ipiyə düşən quyuda qalar” (AAS, 326).

Yalancının ipiyə düşən [kimsə] quyuda qalar.

Ertəyə qalan, arxaya qalar “Yarına kalan, geride kalır” (AAS, 327).

Ertəyə qalan [kimsə], arxaya qalar.

Yavaş gedən çox gedər “Yavaş giden, çok gider” (AAS, 329).

Yavaş gedən [kimsə] çox gedər.

Yavaş gedən yorulmaz, yürüyən yolda qalar “Yavaş giden yorulmaz, koşan yolda qalar” (AAS, 329).

Yavaş gedən [kimsə] yorulmaz, yürüyən [kimsə] yolda qalar.

Yavaş gedən yorulmaz “Yavaş giden yorulmaz” (AAS, 329).

Yavaş gedən [kimsə] yorulmaz.

Yayda ayran tapmayan qışda yorğan tapmaz “Yazın ayran bulamayan kışın yorgan bulamaz” (AAS, 330).

Yayda ayran tapmayan [kimsə] qışda yorğan tapmaz.

Yazda buza yerikləyən, qışda göbələyə yeriklər “Yazın buza tamah eden, kışın mantara tamah eder” (AAS, 330).

Yazda buza yerikləyən [kimsə], qışda göbələyə yeriklər.

Yayda kölgədə yatan qışda qar üstə yatar “Yazın gölgede yatan, kışın kar üstünde yatar” (AAS, 330).

Yayda kölgədə yatan [adam] qışda qar üstə yatar.

Yazda yatan, qışda üşüyər “Yazın yatan, kışın üşür” (AAS, 331).

Yazda yatan [adam], qışda üşüyər.

Yazda ılandan qorxan, qışda çatıdan qorxar “Yazın yılandan korkan, kışın urgandan korkar” (AAS, 331).

Yazda ılandan qorxan [adam], qışda çatıdan qorxar.

Yel ilə gələn, sel ilə gedər “Yel ile gelen sel ile gider” (AAS, 331).

Yel ilə gələn [adam], sel ilə gedər.

Yeməğini yalnız yeyən yükünü özü qaldırar “Yeməğini yalnız yiyen yükünü kendi kaldırır” (AAS, 332).

Yeməğini yalnız yeyən [adam] yükünü özü qaldırar.

İlan vuran ala çatıdan qorxar “Yılan sokaq yatar, aç yatmaz” (AAS, 334).

İlan vuran [adam] ala çatıdan qorxar.

İlanın boğazına girən çıxmaz “Yılanın boğazına giren çıxmaz” (AAS, 335).

İlanın boğazına girən [şey] çıxmaz.

İyirmisində yel çəkən altmışında sızlar “Yirmisinde yel çeken altmışında sızlar” (AAS, 338).

İyirmisində yel çəkən [adam] altmışında sızlar.

Yoxsulluğa düşməyən varlığın qədrini bilməz “Yoksulluğa düşmeyen varlığın kadrini bilmez” (AAS, 338).

Yoxsulluğa düşməyən [adam] varlığın qədrini bilməz.

Zəhmət çəkən bal yeyər “Zahmet çeken bal yer” (AAS, 343).

Zəhmət çəkən [adam] bal yeyər.

Zəhmət çəkməyən rahatlığın qədrini bilməz “Zahmet çekmeyen rahatlığın kadrini bilmez” (AAS, 343).

Zəhmət çəkməyən [adam] rahatlığın qədrini bilməz.

Varlılğa tələsən yoxsulluğa tez düşər “Zenginliğe acele eden yoksulluğa tez düşər” (AAS, 347).

Varlılğa tələsən [**adam**] yoxsulluğa tez düşər.

Zindana səbr eyləyən, axır taxta çıxar “Zindana sabreden, sonunda tahta çıxar” (AAS, 348).

Zindana səbr eyləyən [**adam**], axır taxta çıxar.

Zülm ilə abad olan, gün gələr bərbad olar “Zülm ilə abad [bayındır] olan, bir gün gelir berbat olur” (AAS, 348).

Zülm ilə abad olan [**adam**], gün gələr bərbad olar.

Zülm ilə bərbad olan, adl ilə abad olar “Zülm ilə berbat olan, adalet ilə abad olur” (AAS, 349).

Zülm ilə bərbad olan [**adam**], adl ilə abad olar.

3.2. Biçimbilgisel Eksiltilər

Biçimbilgisel eksiltilər eklede gerçekteşen eksiltilər olaraq sınıflandırılıp gösterilmiştir.

3.2.1. Ek Düzeyinde Eksilti

Ek düzeyinde gerçekteşen eksiltilər incelendiğinde dört alt başlığa ayrılmaktadır.

3.2.1.1. Bildirme ekinde eksilti

Bildirme ekinde meydana gelen eksilti örneği sayısı fazladır. Eksiltinin gerçekteştiği örnekler şunlardır:

Acığın əvvəli dəlilik, axırı peşmançılıq “Acıkanın evveli delilik, sonu pişmanlıktır” (AAS, 12).

Acığın əvvəli dəlilik[**dir**], axırı peşmançılıq[**dır**].

Ad mənim yar özgənin “Ad benim, yar başkasının” (AAS, 18).

Ad mənim[**dir**] yar özgənin[**dir**].

Kişi seldir, arvad göl “Adam seldir, kadın göl” (AAS, 20).

Kişi seldir, arvad göl[**dür**].

Ağalıq verimlədir, igidlik – vuruqla “Ağalık vermektədir, yığitlik vurmaktır” (AAS, 24).

Ağalıq verimlədir, igidlik – vuruqla[**dır**].

Ağzıma aş, qarınıma daş “Ağzıma aş, karnıma taş” (AAS,27)!

Ağzıma aş[**dır**], qarınıma daş[**dır**]!

Ağzıma pay, qarınıma vay “Ağzıma pay, karnıma vay” (AAS, 27).

Ağzıma pay[**dır**], qarınıma vay[**dır**].

Ağıldan yavandır, çibdən yağlı “Aklıdan yoksundur, cepten yağlı [zengin]” (AAS, 31).

Ağıldan yavandır, çibdən yağlı[**dır**].

Alış-veriş misqalla, dostluq-xalvarla “Alış veriş miskalle, dostluk çuvaldır” (AAS, 40).

Alış-veriş misqalla[**dır**], dostluq-xalvarla[**dır**].

Alim olmaq asandır, adam olmaq çətin “Alim olmaqlaydır, adam olmaq zordur” (AAS, 40).

Alim olmaq asandır, adam olmaq çətin[**dir**].

Almaq eyibdir, vermək hünər “Almaq ayıptır, vermək hünərdir” (AAS, 42).

Almaq eyibdir, vermək hünər[**dir**].

Almaq yaxşıdır, vermək- qarın ağrısı “Almaq iyidir, vermək karın ağrısı” (AAS, 43).

Almaq yaxşıdır, vermək- qarın ağrısı[**dır**].

Almayan peşiman, yeməyən şişman “Almayan peşiman, yemeyen; şişman” (AAS, 43).

Almayan peşiman[**dır**], yeməyən şişman[**dır**].

Ana haqqı Tanrı haqqı “Ana hakkı tanrı hakkıdır” (AAS, 44).

Ana haqqı Tanrı haqqı[**dır**].

Başa düşənə can qurban “Anlayana can kurban” (AAS, 47).

Başa düşənə can qurban[**dır**].

Arpanın dəni qızıldır, samanı gümüş “Arpanın tanesi altın, samanı gümüşdür” (AAS, 50)!

Arpanın dəni qızıldır, samanı gümüş[**dür**].

Arzu bir, ümid iki “Arzu bir, ümid ikidir” (AAS, 52).

Arzu bir, ümid iki[**dır**].

Əsil almaq çətindir, saxlamaq ondan çətin “Asil almak zordur, korumak ondan da zordur” (AAS, 52).

Əsil almaq çətindir, saxlamaq ondan çətin[**dir**].

Aşığın sazı boynunda, sözü boğazında “Âşığın sazı boynunda, sözü boğazındadır” (AAS, 54).

Aşığın sazı boynunda, sözü boğazında[**dır**].

Aşıqə Bağdad uzaq deyil “Aşığa Bağdat uzak değildir” (AAS, 54).

Aşıqə Bağdad uzaq deyil[**dır**].

Aşığın qılıncı – qalxanı – bir sazıdır, bir sözü “Aşığın kılıcı kalkanı bir sazıdır, bir de sözü” (AAS, 54).

Aşığın qılıncı – qalxanı – bir sazıdır, bir sözü[**dür**].

Aşığınkı haydandır, mollarınkı vaydan “Aşığınkı haydandır, mollarınkı vaydandır” (AAS, 54).

Aşığınkı haydandır, mollarınkı vaydan[**dır**].

At arıq mənzil uzaq “At zayıf, mənzil uzak” (AAS, 58).

At arıq mənzil uzaq[**dır**].

Ata qözdür, oğul – qözün işığı “Ata gözdür, oğul gözün işığıdır” (AAS, 59).

Ata qözdür, oğul – qözün işığı[**dır**].

Atan soğan, anan sarımsaq, hardan oldun gülməşəkər “Atan soğan, anan sarımsaq, nereden oldun gülbeşeker” (AAS, 62)?!

Atan soğan[**dır**], anan sarımsaq[**dır**], hardan oldun gülməşəkər?!

Ayağı qısa, dayağı uzun “Ayağı kısa, dayağı uzun” (AAS, 68).

Ayağı qısa, dayağı uzun[**dur**].

Aydan arı, sudan duru “Aydan arı, sudan duru” (AAS, 69).

Aydan arı[**dır**], sudan duru[**dur**].

Ayrı qardaş – yad qonşu “Ayrı kardeş, yabancı komşudur” (AAS, 72).

Ayrı qardaş – yad qonşu[**dur**].

Yaz əkinçi, qış dilənçi “Bahar ekinci, kış dilencidir” (AAS, 77).

Yaz əkinçi, qış dilənçi[**dir**].

Yaz yağışından bəlli, qız qardaşından “Bahar yağışından; kız, kardeşindən bellidir” (AAS, 78).

Yaz yağışından bəlli[**dir**], qız qardaşından.

Başaçığın qaçan yeri – papaqçı dükkanı “Başaçığın kaçacağı yer papakçı dükkânıdır” (AAS, 83).

Başaçığın qaçan yeri – papaqçı dükkanı[**dır**].

Başın böyüklüyü dövlətdir, ayağın böyüklüyü möhnət “Başın büyüklüğü devlettir [zenginliktir], ayağın büyüklüğü ise aksaklıktır” (AAS, 83).

Başın böyüklüyü dövlətdir, ayağın böyüklüyü möhnət[**dir**].

Batman qara daşdan, yaxşılıq iki başdan “Batman kara taştan, iyilik iki baştan” (AAS, 86).

Batman qara daşdan[**dır**], yaxşılıq iki başdan[**dır**].

Min dost azdır, bir düşmən – çox “ Bin dos azdır, bir düşman çok” (AAS, 92).

Min dost azdır, bir düşmən – çox[**dur**].

Bir ayağı burda, bir ayağı gorda “Bir ayağı burda, bir ayağı mezarda” (AAS, 94).

Bir ayağı burda[**dur**], bir ayağı gorda[**dur**].

Bir dəfə gələn – yoldaş, iki dəfə gələn – qardaş “ Bir defa gelen yoldaş, iki defa gelen kardeştir” (AAS, 95).

Bir dəfə gələn – yoldaş[**dur**], iki dəfə gələn – qardaş[**dur**].

Birlik harada, dirilik orada “Birlik neredeyse, dirlik orada” (AAS, 99).

Birlik harada, dirilik orada[**dur**].

Can sənin, cəhənnəm tanrının “Can senin, cehennem Tanrının” (AAS, 105).

Can sənin[**dir**], cəhənnəm tanrının[**dur**].

Cismin qidası – yemək, ruhun qidası – oxumaq “Cismin gıdası yemek, ruhun gıdası okumaktır” (AAS, 108).

Cismin qidası – yemək[**dir**], ruhun qidası – oxumaq[**dur**].

Çoban dayağı ilə, gəlin duvağı ilə “Çoban dayağı ile gelin duvağı ile” (AAS, 115).

Çoban dayağı ilə[**dir**], gəlin duvağı ilə[**dir**].

Dağ yeri – duman yeri “Dağ yeri, duman yeri” (AAS, 120).

Dağ yeri – duman yeri[**dir**].

Darı çörəyi – xırmana qədər “Darı ekmeği harmana kadardır” (AAS, 123).

Darı çörəyi – xırmana qədər[**dir**].

Dəyirman iki daşdan, məhəbbət iki başdan “Değirmen iki taştan muhabbet(sevgi) iki baştan” (AAS, 125).

Dəyirman iki daşdan[**dur**], məhəbbət iki başdan[**dur**].

Dəyənək dəlinin, süpürgə gəlinin “Değnek delinin, süpürge gelinidir” (AAS, 127).

Dəyənək dəlinin[**dir**], süpürgə gəlinin[**dir**].

Demək asandır, yerinə yetirmək çətin “Demek kolaydır, yerine getirmek zordur” (AAS, 132).

Demək asandır, yerinə yetirmək çətin[**dir**].

Dövlət ağıllının nökdir, axmağın ağası “Devlet [zenginlik] akıllının hizmetkârıdır” (AAS, 142).

Dövlət ağıllının nökdir, axmağın ağası[**dir**].

Dili bal, işi bəla “Dili bal, işi bela” (AAS, 145).

Dili bal[**dir**], işi bəla[**dir**].

Don tapmaq asandır, dost tapmaq çətin “Don bulmak kolaydır, dost bulmak zor” (AAS, 152).

Don tapmaq asandır, dost tapmaq çətin[**dir**].

Dost bir, düşmən on bir “Dost bir düşman on birdir” (AAS, 153).

Dost bir, düşmən on bir[**dir**].

Dostsuz insan qanadsız quş “Dostsuz insan kanatsız kuştur” (AAS, 155).

Dostsuz insan qanadsız quş[**dur**].

Dostuq, cibimiz ayrı “Dostuzi cebimiz ayrı” (AAS, 157).

Dostuq, cibimiz ayrı[**dir**].

Dörd divardır, bir həsir “Dört duvarı, bir hasırı var” (AAS, 157).

Dörd divardır, bir həsir[**dir**].

Dünya beş gündür, beşi də qara “Dünya beş günlüktür, beşi de kara” (AAS, 160).

Dünya beş gündür, beşi də qara[**dir**].

Dünya kasıba zindandır, varlıya meydan “Dünya fakire zindandır, zengine meydan” (AAS, 161).

Dünya kasıba zindandır, varlıya meydan[**dır**].

Əcəl gəldi, baş ağrısı bəhanə “Ecel geldi, başağrısı bahane” (AAS, 165).

Əcəl gəldi, baş ağrısı bəhanə[**dir**].

Əl beş barmaqdır, hərəsi bir boyda “El beş parmaqdır, her biri bir boydadır” (AAS, 168).

Əl beş barmaqdır, hərəsi bir boyda[**dır**].

Əl gözdən uzaq, dil başdan “El gözden uzak, dil baştan” (AAS, 169).

Əl gözdən uzaq[**dır**], dil başdan.

Əl mizan, göz – tərəzi “El mizan, göz terazidir” (AAS, 170).

Əl mizan, göz – tərəzi[**dir**].

Əli boş, çörəyi duzsuz “Eli boş, çöreği [ekmeği] tuzsuz” (AAS, 172).

Əli boş[**dur**], çörəyi duzsuz[**dur**].

Əli boş, üzü qara “Eli boş, yüzü kara” (AAS, 172).

Əli boş[**dur**], üzü qara[**dır**].

Ər axar çadır, arvad isə – bənd “Er; akan çaydır, hanım ise bent” (AAS, 177).

Ər axar çadır, arvad isə – bənd[**dir**].

Ər – arvad ipəkdir, araya girən – köpək “Er – hanım ipektir, araya giren köpektir” (AAS, 178)!

Ər – arvad ipəkdir, araya girən – köpək[**dir**]!

Kişi fəhlədir, arvad – bənnə “Erkek kazanandır, kadın yuvayı kurandır” (AAS, 179).

Kişi fəhlədir, arvad – bənnə[**dır**].

Eşik qar, içəri dar “Eşik kar, içerisi dar” (AAS, 183).

Eşik qar[**dır**], içəri dar[**dır**].

Ət əmanətdir, sümük daimi “Et emanettir, kemik daimi” (AAS, 183).

Ət əmanətdir, sümük daimi[**dir**].

Ev bağda, bağ dağda “Ev bağda, bağ dağda” (AAS, 185).

Ev bağda[**dir**], bağ dağda[**dir**].

Ev bizim, sır bizim “Ev bizim, sır bizim” (AAS, 185).

Ev bizim[**dir**], sır bizim[**dir**].

Evin yaraşığı uşaqdır, süfrənin yaraşığı – qonaq “Evin yarışığı çocuktur, sofranın yarışığı konuk” (AAS, 187).

Evin yaraşığı uşaqdır, süfrənin yaraşığı – qonaq[**dir**].

Fəqirin cibi – boş, qəlbi doludur “Fakirin cebi boş, kalbi doludur” (AAS, 190).

Fəqirin cibi – boş[**dur**], qəlbi doludur

Falın faldır, fərmanın Allah “Falın faldır, fermanın Allah” (AAS, 190).

Falın faldır, fərmanın Allah[**dir**].

Fələyin bəylə bəylə işləri çox, aslanı ac gəzdirər, tülkünü tox “Feleğin böyle işleri çoktur, arslanı aç gezdirir, tilkiyi tok” (AAS, 191).

Fələyin bəylə bəylə işləri çox[**dur**], aslanı ac gəzdirər, tülkünü tox.

Filin gücü xortumundadır, dəvənin gücü – dizində “Filin gücü hortumundadır, devenin gücü dizinde” (AAS, 192).

Filin gücü xortumundadır, dəvənin gücü – dizində[**dir**].

Ötüb keçən ömürdür, qocalan insan “Geçip giden ömürdür, kocayan insan” (AAS, 194)!

Ötüb keçən ömürdür, qocalan insan[**dir**].

Gəl deməsi yaxşıdır, get deməsi pis “Gel demesi iyidir, git demesi kötü” (AAS, 195).

Gəl deməsi yaxşıdır, get deməsi pis[**dir**].

Dolanmağa yad ölkə, ölməyə vətən yaxşı “Gezmeye yâd eller, ölmeye vatan iyidir” (AAS, 198).

Dolanmağa yad ölkə, ölməyə vətən yaxşı[**dır**].

Könül bir saraydır tikilməsi çətin, yıxılması asan “Gönül bir saraydır, kurulması zor, yıkılması kolaydır” (AAS, 200).

Könül bir saraydır tikilməsi çətin[**dir**], yıxılması asan[**dır**].

Gözəl gözəl deyil, könül sevən gözəldir “Güzel güzel değil, gönül seven güzeldir” (AAS, 205).

Gözəl gözəl deyil[**dir**], könül sevən gözəldir

Gözəl – göz üçün, ağıllı – könül üçün “Güzel; göz içindir, akıllı; gönül içindir” (AAS, 206).

Gözəl – göz üçün[**dür**], ağıllı – könül üçün[**dür**].

Haqq – qüvvət, qüvvət haqqdır “Hak kuvvettir, kuvvet haktır” (AAS, 208).

Haqq – qüvvət[**dir**], qüvvət haqqdır

Xalqa adətdir, bizə bidət “Halka adettir, bize bid’at” (AAS, 209)?!

Xalqa adətdir, bizə bidət[**dir**].

Xəmirəsi – bəylər aşısı, umac onun yoldaşı “Hamur aşısı beyler aşısı, umaç onun yoldaşı” (AAS, 210).

Xəmirəsi – bəylər aşısı[**dır**], umac onun yoldaşı[**dır**].

Arvadın biri ə’la, ikisi – bəla “Hanımın biri a’lâ, ikisi bela” (AAS, 212).

Arvadın biri ə’la[**dır**], ikisi – bəla[**dır**].

Xeyir Allahdan – şər şeytandan “Hayır Allah’tan, şər şeytandandır” (AAS, 214).

Xeyir Allahdan[**dır**] – şər şeytandan[**dır**].

Halvaçı qızı – daha şirin “Helvacı kızını daha tatlıdır” (AAS, 217).

Halvaçı qızı – daha şirin[**dir**].

Hamımız birimiz üçün, birimiz hamımız üçün “Hepimiz birimiz için, birimiz hepimiz için” (AAS, 217).

Hamımız birimiz üçün[**dür**], birimiz hamımız üçün[**dür**].

İddəası tərflan, özü yapalaq “İddiası şahin, kendisi baykuş” (AAS, 224).

İddəası tərflan[**dır**], özü yapalaq[**dır**].

El hümmətlə, quş qanadla “İl himmetle, kuş kanatla” (AAS, 224).

El hümmətlə[**dir**], quş qanadla[**dır**].

El yaxşı, biz yaman, el buğda biz saman “El iyi, biz kötüyüz, il buğday biz samanız” (AAS, 229).

El yaxşı, biz yaman[**ıq**], el buğda biz saman[**ıq**].

Elmli qazıya şahid lazım deyil “İlimli kadiya şahit lazım değildir” (AAS, 231).

Elmli qazıya şahid lazım deyil[**dir**].

Enişin yoxuşu, yoxuşun da enişi var “İnişin yokuşu, yokuşun da inişi vardır” (AAS, 232).

Enişin yoxuşu, yoxuşun da enişi var[**dır**].

İstəyənin bir üzü qara, verməyənin iki üzü “İsteyenin bir yüzü kara vermeyenin iki yüzü” (AAS, 235).

İstəyənin bir üzü qara[**dır**], verməyənin iki üzü.

İş başqa, söz başqa “İş başka, söz başka” (AAS, 235).

İş başqa[**dır**], söz başqa[**dır**].

İş bacaranın, aş yeyənindir “İş becerenin, aş yiyenindir” (AAS, 235).

İş bacaranın[**dır**], aş yeyənindir.

İt oyun ilə, qurd qoyun ilə “İt oyunla, kurt koyunla” (AAS, 239).

İt oyun ilə[**dir**], qurd qoyun ilə[**dir**].

İt ilxısı – köpək sürüsü “İt yilkısı köpek sürüsüdür” (AAS, 239).

İt ilxısı – köpək sürüsü[**dür**].

Abır harda, çörək orda “İtibar neredeyse, ekmek oradadır” (AAS, 240).

Abır harda[**dır**], çörək orda[**dır**].

Yaxşı olarsa Allahdan, pis olarsa şeytandandır deyərlər “İyi olarsa Allah’tan, kötü olarsa şeytandandır derlər” (AAS, 243).

Yaxşı olarsa Allahdan[**dır**], pis olarsa şeytandandır deyərlər.

Arvad var, ev yığar, arvad var, ev yıxar “Kadın vardır ev eder, kadın vardır ev yıkar” (AAS, 246).

Arvad var[**dır**], ev yığar, arvad var[**dır**], ev yıxar.

Qarpız doyumluq üçün deyil, sərinlik üçündür “Karpuz doyumluk için değil, serinlik içindir” (AAS, 250).

Qarpız doyumluq üçün deyil[**dir**], sərinlik üçündür.

Qayınana bir çiçək, hər sözü gerçək “Kaynana bir çiçektir, her sözü gerçektir” (AAS, 252).

Qayınana bir çiçək[**dir**], hər sözü gerçək[**dir**].

Qazancım ata-anamın, öyrəndiyim özümün “Kazancım ana babamın, öğrendiğim kendimin” (AAS, 253).

Qazancım ata-anamın[**dır**], öyrəndiyim özümün[**dür**].

Kabab qanlı, igid canlı “Kebab kanlı, yiğit canlı” (AAS, 253).

Kabab qanlı[**dır**], igid canlı[**dır**].

Qızım yanımda, aqlım başımda “Kızım yanımda, aklım başımda” (AAS, 260).

Qızım yanımda, aqlım başımda[**dır**].

Qızın kisməti – atanın dövləti “Kızın kismeti babanın zenginliğidir” (AAS, 260).

Qızın kisməti – atanın dövləti[**dir**].

Qızlar bir günəşdir, oğlanlarsa – ay parçası “Kızlar bir güneştir, oğlanlarsa; ay parçasıdır” (AAS, 260).

Qızlar bir günəşdir, oğlanlarsa – ay parçası[**dır**].

Kiminin başında tac, kimi ac – yalavac “Kiminin başında tac, kimi aç-bi-ilaç” (AAS,260).

Kiminin başında tac, kimi ac – yalavac[**dır**].

Kiminin əvvəli, kiminin axırı “Kiminin evveli, kiminin sonu” (AAS, 260).

Kiminin əvvəli, kiminin axırı[**dır**].

Ləyagət ağıldadır, əsil – nəsəblə deyil “Liyakat akıldadır, asaletle – neseple değıldir” (AAS, 271).

Ləyagət ağıldadır, əsil – nəsəblə deyil[**dır**].

Namə yazmaq asandır, yetirmək çətin “Mektup yazmaq kolaydır, ulaştırmaq zor” (AAS, 273).

Namə yazmaq asandır, yetirmək çətin[**dır**].

Niyyətin hara – mənzilin ora “Niyetin nereyse menzilin oradır” (AAS, 279).

Niyyətin hara – mənzilin ora[**dır**].

Oğul meyvədir, ata – bağban “Oğul meyvedir, ata bağban” (AAS, 281).

Oğul meyvədir, ata – bağban[**dır**].

Ölüm var ölüm kimi, ölüm var zülüm kimi “Ölüm vardır ölüm gibi, ölüm vardır zulüm gibi” (AAS, 285).

Ölüm var[**dır**] ölüm kimi, ölüm var[**dır**] zülüm kimi.

Səbir acıdır meyvəsi şirin “Sabır acıdır, meyvesi tatlıdır” (AAS, 293)

Səbir acıdır meyvəsi şirin[**dır**].

Söz böyüyün, su kiçiyin “Söz büyüğün, su küçüğündür” (AAS, 301).

Söz böyüyün[**dür**], su kiçiyin[**dir**].

Daş atan bəlli – baş atan bəlli “Taş atan belli, baş atan belli” (AAS, 310).

Daş atan bəlli[**dir**] – baş atan bəlli[**dir**].

Daş bir yerdə qoz bir yerdə “Taş bir yerde, ceviz bir yerde” (AAS, 310).

Daş bir yerdə[**dir**] qoz bir yerdə[**dir**].

Dadlı söz can arzusu, dadsız söz baş ağrısı “Tatlı söz can arzusu, tatsız söz baş ağrısıdır” (AAS, 312).

Dadlı söz can arzusu[**dur**], dadsız söz baş ağrısı[**dir**].

Dovşan kiçik, qulağı böyük “Tavşan küçük, kulağı böyük” (AAS, 313).

Dovşan kiçik[**dir**], qulağı böyük[**dür**].

Vardır pulun – hamı qulun, yoxdur pulun açıqdır yolun “Varsa paran herkes kulun, yoksa paran açıktır” (AAS, 322).

Vardır pulun – hamı qulun[**dur**], yoxdur pulun açıqdır yolun.

Ya hə, ya yox “Ya evet, ya hayır” (AAS, 323).

Ya hə[**dir**], ya yox[**dur**].

Ya keçəl Həsən, ya Həsən keçəl “Ya kel Hasan, ya Hasan kel” (AAS, 323).

Ya keçəl Həsən[**dir**], ya Həsən keçəl[**dir**].

Yay kasıbın həm atasıdır, həm anası “Yaz fakirin hem atasıdır, hem anası” (AAS, 329).

Yay kasıbın həm atasıdır, həm anası[**dır**].

Yayda kölgə xoş, qışda çuval boş “Yazın gölge hoş, kışın çuval boştur” (AAS, 330).

Yayda kölgə xoş[**dur**], qışda çuval boş[**dur**].

Yeməyin dadı duzdadır, dünyanın dadı gözdə “Yemeğin tadı tuzdadır, dünyanın tadı gözde” (AAS, 332).

Yeməyin dadı duzdadır, dünyanın dadı gözdə[**dir**].

İgid canlı, kabab qanlı “Yiğit canlı, kebab kanlıdır” (AAS, 336).

İgid canlı[**dir**], kabab qanlı[**dir**].

Yoldan çıxmaq eyib deyil, yola gəlməmək eyibdir “Yoldan çıkmak ayıp değil, yola gəlməmək ayıptır” (AAS, 339).

Yoldan çıxmaq eyib deyil[**dir**], yola gəlməmək eyibdir.

Yoldaş yoldaş ilə tən gərək, tən olmasa gen gərək “Yolcu yoldaş ilə denk olmalı, denk olmazsa uzak olmalı” (AAS, 339).

Yoldaş yoldaş ilə tən gərək[**dir**], tən olmasa gen gərək[**dir**].

Ürəkdən ürəyə yol var “Yürekten yüreğe yol vardır” (AAS, 341).

Ürəkdən ürəyə yol var[**dir**].

Üzün qaralığı yaman deyil, qəlbin qaralığı yamandır “Yüzün karalığı kötü değil, kalbin karalığı kötüdür” (AAS, 342).

Üzün qaralığı yaman deyil[**dir**], qəlbin qaralığı yamandır.

Zəhmət – torpaqda, ne’mət – süfrədə “Zahmet toprakta, nimet sofrada” (AAS, 343).

Zəhmət – torpaqda[**dir**], ne’mət – süfrədə[**dir**].

Zaman pul dəyil, onu qaytarmaq olmaz “Zaman para değil, o geri çevrilemez” (AAS, 344).

Zaman pul dəyil[**dir**], onu qaytarmaq olmaz.

3.2.1.2. İyelik eklerinde eksilti

İyelik eklerinde gerçəkleşmiş olan eksilti örnekləri şunlardır:

Eşqin tərs - avandı olmaz “Aşkın tersi düzü olmaz” (AAS, 56).

Eşqin tərs[**i**] - avandı olmaz.

Balı əli uzun olan yeməz, qismət olan yeyər “Balı eli uzun olan yemez, kısmeti olan yer” (AAS, 80).

Balı əli uzun olan yeməz, qismət[i] olan yeyər.

Dövlətin də düşər düşməzi olar “Zenginliğin de düşəri düşmezi olar” (AAS, 347).

Dövlətin də düşər[i] düşməzi olar.

3.2.1.3. Durum eklerinde eksilti

Durum eklerinde gerçəkleşmiş olan eksiltilər; belirtme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli ve ilgi hâli eklerinde görülür. Tespit edilen örnekler başlıklar altında gösterilmiştir.

3.2.1.3.1. Belirtme hâli ekinde eksilti

Əvvəl evin içi, sonra bayırı “Evvel evin içi, sonra bayırı” (AAS, 189).

Əvvəl evin içi[ni], sonra bayırı.

Adam var ki bir şirin xatirinə min acı udur “İnsan vardır, bir tatlımın hatruna bin acıyı yutar” (AAS, 233).

Adam var ki bir şirin xatirinə min acı[nı] udur.

Özü qazanmayan mal qədrini bilməz “Kendisi kazanmayan mal kadrini bilmez” (AAS, 257).

Özü qazanmayan mal qədrini[ni] bilməz.

Yuxu, yuxu gətirər “Uyku uykuyu getirir” (AAS, 318).

Yuxu, yuxu[nu] gətirər.

3.2.1.3.2. Bulunma hâli ekinde eksilti

Evlənən göz - qulaqda olar “Evlenen gözde kulakta olur” (AAS, 188).

Evlənən göz[də] - qulaqda olar.

3.2.1.3.3. Ayrılma hâli ekinde eksilti

Gecə sol yatan, səhər sağından oyanar “Gece soluna yatan sabah sağından uyanır” (AAS, 194).

Gecə sol[un][dan] yatan, səhər sağ[in][dan] oyanar.

3.2.1.3.4. İlgi hâli ekinde eksilti

Zər qədrini zərgər bilər “Altının kadrini kuyumcu bilir” (AAS, 43).

Zər[in] qədrini zərgər bilər.

Dul arvad özü yetimdir, amma yetimlərə anadır “Dul kadının kendisi yetimdir, ama yetimlere anadır” (AAS, 158).

Dul arvad[in] özü yetimdir, amma yetimlərə anadır.

El atanı – ər atar, el tutanı – ər tutar “Elin attığını er atar, elin tuttuğunu er tutar” (AAS, 173).

El[in] atanı – ər atar, el[in] tutanı – ər tutar.

El atanı haqq da atar “Elin attığını hak da atar” (AAS, 173).

El[in] atanı haqq da atar.

Gecə sol yatan, səhər sağından oyanar “Gece soluna yatan sabah sağından uyanır” (AAS, 194).

Gecə sol[un][dan] yatan, səhər sağ[in][dan] oyanar.

İçdim üzüm suyunu, tökdüm üzüm suyunu “İçtim üzümün suyunu, döktüm yüzümün suyunu” (AAS, 224).

İçdim üzüm suyunu, tökdüm üzüm[ün] suyunu.

Yüz tülkü bir aslan yerini, yeddi oğul bir dədə yerini verməz “Yüz tilki bir aslanın yerinin, yedi oğul bir babanın yerini tutmaz” (AAS, 342).

Yüz tülkü bir aslan[in] yerini, yeddi oğul bir dədə[nin] yerini verməz.

3.2.1.4. Şart ekinde eksilti

Şart ekinde gerçekleşen eksilti bir tane olup aşağıdaki örnekte gösterilmiştir.

Az var, az ye, çox varsa çox “Az varsa az, çok varsa çok ye” (AAS, 73).

Az var[sa], az ye, çox varsa çox.

3.3. Sesbilgisel Eksilteler

Sesbilgisel eksiltelere genellikle konuşma dilinde rastlanır. Yazı dilinde de sesbilgisel eksilteler görülür. Son ünlüsü dar ünlü olan iki heceli kelimelerde, kelime ünlü ile başlayan bir ek aldığımda dar ünlü düşer. Bu ses olayı vurgusuz orta hecenin düşmesi biçiminde de ifade edilmektedir.

Gürkan Gümüştam bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklar:

Sözcük düzeyinde görülen eksiltimlerin ilki seslerle ilgilidir. Genellikle bu eksiltimler dil bilgisi kitaplarının ses bilgisi bölümünde ele alınır, ses düşmelerinin gerçekleşme şekilleri sıralanır. Türkçede ses düşmelerinin en az çaba yasası ile ilişkisi ve örneklerin eksiltim tanımına uyması, onların bu noktada değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Türkçede ses düşmelerinin birçok farklı şekli vardır. Ancak ortak noktaları söyleyiş kolaylaştırmaktır. Söyleyiş ve vurgu arasındaki ilgi, bu doğrultuda dikkate alınmalıdır. Kelime vurgusu sonda bulunan söz, ünlüyle başlayan bir ek aldığımda, vurgusu eke kayar. İç hecedeki ünlü düşer ve hece yutumu gerçekleşir. Böylece söyleyiş kolaylaşır: *burun + u > burnu, göğüs + ü > göğsü, oyun + a > oyna-, oğul + an > oğlan, kavuş + ak > kavşak...* (Gümüştam, 2013).

Sesbilgisel eksiltelere örnekler şunlardır:

Abdalın qarnı doyunca gözü qapıda olar “Abdalın karnı doyunca gözü kapıda olur” (AAS, 11).

Abdalın qar[ı]nı doyunca gözü qapıda olar.

Ac əlinə düşəni yeyər, tox ağzına gələni deyər “Aç eline düşeni yer, tok ağzına geleni der” (AAS, 14).

Ac əlinə düşəni yeyər, tox ağ[ı]zına gələni deyər.

Açıq süfrənin bir eybi var, örtülü süfrənin – yüz eybi “Açık [kurulu] sofranın bir ayıbı, kapalı sofranın yüz ayıbı olur” (AAS, 16).

Açıq süfrənin bir ey[i]bi var, örtülü süfrənin – yüz ey[i]bi.

Ağzını tutsan, burnu dillənər “Ağzını tutsan, burnu dillənir” (AAS, 27).

Ağ[ı]zını tutsan, bur[u]nu dillənər.

Aşığın sazı boynunda, sözü boğazında “Âşığın sazı boynunda, sözü boğazındadır” (AAS, 54).

Aşığın sazı boy[u]nunda, sözü boğazında.

At qatır doğub, nəslə pozulub “At katır doğmuş, nesli bozulmuş” (AAS, 57).

At qatır doğub, nəsl[i]li pozulub.

Ayrı qardaş – yad qonşu “Ayrı kardeş yabacı komşudur” (AAS, 72).

Ay[ı]rı qardaş – yad qonşu.

Dərvişin fikri ne isə, zikri də odur “Dərvişin fikri ne isə zikri de odur” (AAS, 136).

Dərvişin fik[i]ri ne isə, zik[i]ri də odur.

Heç igidin yatmasın baxtı, yanı üstə çevrilməsin taxtı “Hiçbir yiğidin solmasın bahtı, yan üstünə çevrilmesin tahtı” (AAS, 221).

Heç igidin yatmasın baxtı, yanı üstə çev[i]rilməsin taxtı.

Kişinin alını açıq gərək “Kişinin alını açıq olmalı” (AAS, 262).

Kişinin al[ı]nı açıq gərək.

Oğluna qız axtarınca, qızına oğlan axtar “Oğluna qız arayacağına, qızına oğlan ara” (AAS, 281).

Oğ[u]luna qız axtarınca, qızına oğ[u]lan axtar.

Oynamaq bilməz, yerim dardır deyər “Oynamayı bilmez, yerim dardır der” (AAS, 283).

Oy[u]nmaq bilməz, yerim dardır deyər.

Öküz öldü, ortağ ayrıldı “Öküz öldü, ortak ayrıldı” (AAS, 284).

Öküz öldü, ortağ ay[ı]rıldı.

Papaqçının könlü olsa, bir dəridən doqquz papaq tikər “Papaqçının gönlü olursa bir deriden dokuz papak diker” (AAS, 289).

Papaqçının kön[ü]lü olsa, bir dəridən doqquz papaq tikər.

Sabahın şəri axşamın xeyrindən yaxşıdır “Sabahın şerri akşamın hayrından iyidir” (AAS, 293).

Sabahın şəri axşamın xey[i]rindən yaxşıdır.

Sağlamlığın qədrini xəstələr bilir “Sağlamlığın kadrini hastalar bilir” (AAS, 294).

Sağlamlığın qəd[i]rini xəstələr bilir.

Şah, vəzir ağı ilə oturub durar “Şah, vezir aklı ile oturub kalkar” (AAS, 306).

Şah, vəzir ağ[ı]lı ilə oturub durar.

Yalanın ömrü az olur “Yalanın ömrü az olur” (AAS, 326).

Yalanın öm[ü]rü az olur.

Zalımın ömrü az olar “Zalimin ömrü az olur” (AAS, 344).

Zalımın öm[ü]rü az olar.

Zalimin zülmü yadında qalmaz “Zalimin zulmü hatırında kalmaz” (AAS, 344).

Zalimin zül[ü]mü yadında qalmaz.

Zindana səbr eyləyən, axır taxta çıxar “Zindana sabreden, sonunda tahta çıxar” (AAS, 348).

Zindana səb[i]r eyləyən, axır taxta çıxar.

4. SONUÇ

Azerbaycan Türkçesinde eksilti bulunan atasözlerinin incelendiği çalışmamızda eksilti ve eksilti karşılığında kullanılan terimler ve konuyla ilgili çalışmalar gözden geçirilmiş; edinilen bulguların ışığında eksilteli atasözleri *sözdizimsel*, *biçimbilgisel* ve *sesbilgisel eksilti* olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Eksilteli atasözleri, eksiltinin cümlede bulunduğu ögeye ve kelime grubuna göre de alt gruplara ayrılarak incelenmiştir. Biçimbilgisel ve sesbilgisel eksilti bölümlerinde de verilere dayanılarak gerekli görülen alt gruplar oluşturulmuştur.

Çalışmada elde edilen bulgular şunlardır:

1. *Sözdizimsel Eksilteler* bölümünde yer alan “*cümlenin ögelerinde eksilti*” başlığı altında eksiltinin bulunduğu ögeye göre *öznedeki eksilti*, *yüklemde eksilti*, *belirtili nesnede eksilti*, *belirtisiz nesnede eksilti*, *yer tamlayıcısında eksilti* biçiminde alt gruplar belirlenmiştir. İncelemeler sonucunda öznedeki eksilti sayısı 494 tespit edilmiş ve bu sayı eksiltinin en çok öznedeki gerçekleştiğini göstermiştir. Cümlelerde özne kimi zaman belirtilmediği için yüklemdeki şahıs ekleri sayesinde özne bilgisine ulaşılmıştır. Yüklemde mevcut olan eksilti sayısı 213, belirtili nesnede eksilti sayısı 32, belirtisiz nesnede eksilti sayısı 3, yer tamlayıcısında eksilti sayısı 25 ve cümlede birden fazla ögede eksilti sayısı 121’dir.

Kelime grubu düzeyinde meydana gelen eksilteler ele alındığında en fazla belirtili isim tamlamalarında “*tamlayan isim*” unsurunun ve sıfat tamlamalarında ise “*tamlanan/nitelenen isim*” unsurunun eksiltisine rastlanmıştır. Belirtili isim tamlamalarında eksilti sayısı 201, belirtisiz isim tamlamalarında eksilti sayısı 4, sıfat tamlamalarında eksilti sayısı 140, edat gruplarında eksilti sayısı 14 ve birleşik fillerde ise eksilti sayısı 48 olarak tespit edilmiştir.

3. *Biçimbilgisel eksilteler* başlığı altında incelenen eklerde gerçekleşen eksilteler değerlendirildiğinde eksiltinin çoğunlukla isim cümlelerinin yüklemdeki bildirme ekinde olduğu görülmektedir. Bildirme ekinde eksilti sayısı 130, iyelik eklerinde eksilti sayısı 3, durum eklerinde eksilti sayısı 12 ve şart ekinde eksilti sayısı ise 1’dir.

4. *Sesbilgisel eksilteler* bölümünde incelenen örnekler eksiltinin yalnızca ünlü düşmesi biçiminde gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Türkçenin doğal kaidelerinden olan ünlü düşmesi biçiminde gerçekleşen eksilti sayısı oldukça fazladır. Tekrara düşmemek adına bu bölümde 21 örnek atasözüne yer verilmiştir. Bu örneklerde de iki heceli, ikinci hecesinde dar ünlü bulunan ünsüzle biten kelimelere ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde orta hecedeki vurgusuz ünlünün düşmüş olduğu açıkça görülmektedir. Dolayısıyla verilen örnekler yanıltıcı bir sonuç çıkarmaması için istatistiki değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Eksilteler, tekrardan kaçınmak, zamandan tasarruf etmek, kolay söyleyiş gibi sebeplerle meydana gelir. Dil konuşuru ve dinleyeni eksiltiyle açılan boşluğun ne şekilde dolacağını bildiğinden iletişimde sorun yaşanmaz.

Azerbaycan Türkçesinde iletişimde kolayca söyleme, tekrara düşmeme, vurgulama, akılda daha kolayca yer etme gibi sebeplerle eksilteler meydana getirilmiş, kalıplaşmalarla günümüze kadar taşınmıştır.

Hazırlanan bu çalışmada Azerbaycan Türkçesi atasözlerinde gerçekleşen eksilteler belirli başlıklar altında ele alınmış ve Azerbaycan Türkçesi atasözlerinde gerçekleşen eksiltelerin kullanım sıklığı da ortaya konulmuştur.

KAYNAKLAR

- Akalın, Ş. H. (2014). “Türkçede Eksilteli Yapıdan Sözlükselleşme”. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 31(2), 14-29.
- Akdeniz, S. (2004). “Ziya Osman Saba’nın Nefes Almak Adlı Şiir Kitabında Eksilti (Ellipsis) Sanatının Figür Kullanımı”. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 24, 145-156.
- Aydın, H. (2011). “ ‘Dilde En Az Çaba İlkesi’ Üzerine”. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-6.
- Çakır, U. (2007). *Türkiye Türkçesinde Kalıplaşmış Eksilteli Yapılar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Çokuğurluel, I. (1996). *Türkçede Eksilteli Anlatım ve Eksilteli Cümle*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Delice, H. İ. (2003). *Türkçe Söz Dizimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Demirci, K. (2015). “En Az Çaba Yasası ve Kazak Türkçesindeki Yaygın Örnekleri” . *Bilig*, 72, 25-42.
- Demirez Güneri, A. (2018). “Yeni Uygur ve Özbek Türkçelerinde “Alla - Olla” Kelimesinin Kavram Alanı ve “Alla - Olla” ile Oluşturulmuş Birleşikler”. *International Journal of Social Science*, 66, 121-131.
- Dizdaroğlu, H. (1976). *Tümcebilgisi*. (1. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Erdem Uçar, F. M. (2017). “Çağatay Şairi Atâyî’nin Divanında Eksilteli Yapılar”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5 (11), 291-310.
- Gümüştam, G. (2013). “Eksiltim (Ellipsis) ve Türkçede Eksiltim Türleri”. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1539-1552.
- Hatipoğlu, V. (1982). *Türkçenin Sözdizim*. Ankara: DTCF Yayınları, 161-163.
- Hengirmen, M. (2009). *Dil Bilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hunutlu, Ü. (2019). “Atabetü’l – Hakâyık’ta Eksilteli Yapılar”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), 769-793.
- Hudaybergenova, Z. (2004). “Türkiye Türkçesinde ve Özbek Türkçesinde Kesik Cümleler”. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 23, 17-23.
- İnternet: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 20 Mart 2020’de alınmıştır.
- Karaaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.

- Kaya, S. (2007). *Reşat Nuri Güntekin'in Eserlerinde Eksiltili Kullanımlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Korkmaz, Z. (2003). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Külebi, O. (1990). "Türkçede Eksilti Tümceleri". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (1-2), 117-137.
- Musaoğlu, M., & Gümüş, M. (1995). *Türkçe Açıklamalı Azerbaycan Atasözleri*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Özmen, M. (1996). "Bir Eksiltili Cümle Tipi Üzerine". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (4), 71-82.
- Şimşek, R. (1987). *Türkçe Sözdizimi*. Trabzon: Kuzey Gazeticilik Matbaacılık, 57.
- Türk Dil Kurumu. (1974). *Yazın Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Uç, T. (1978). "Düşüm (Elleipsis) Olayı ve Türkçedeki Kimi Örnekler". *Ömer Asım Aksoy Armağanı*, Ankara: TDK Yayınları, 259-272.
- Uzun, N. E. (1990). "Atasözlerinin Kısalığı Ya Da Dilbilimsel Eksilti Sorunu" *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 33 (1-2), 141-150.
- Üstünova, K. (1998). "Dede Korkut Destanları ve Sentaktik Paralelizimde Eksiltili Yapıların Rolü". *Bellekten*, 46(1), 161-169.
- Üstünova, K. (1999). "Eksilti ya da Sıfır Tekrar". *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 93-105.

EKLER

EK-1. Azerbaycan Atasözlerinde Eksilti Sayısı

Eksiltinin Yeri		Eksilti Sayısı		
Sözbilgisel Eksiltiler	Cümlelerin Öğelerinde Eksilti	Öznede Eksilti	494	
		Yüklemde Eksilti	Basit Cümlelerin Yüklemde Eksilti	1
			Sıralı Cümlelerin İlk Yüklemde Eksilti	33
			Sıralı Cümlelerin İkinci Yüklemde Eksilti	147
			Cümlelerin Her İki Yüklemde Eksilti	32
		Nesnede Eksilti	Belirtili Nesnede Eksilti	32
			Belirtisiz Nesnede Eksilti	3
		Yer Tamlayıcısında Eksilti	25	
	Birden Fazla Ögede Eksilti	121		
	Kelime Gurubu Düzeyinde Eksilti	Edat Gruplarında Eksilti	14	
		Birleşik Fiillerde Eksilti	4	
		Tamlamalarda Eksilti	Belirtili İsim Tamlamalarında Eksilti	201
			Belirtisiz İsim Tamlamalarında Eksilti	4
			Sıfat Tamlamalarında Eksilti	140
Biçimbilgisel Eksiltiler	Ek Düzeyinde Eksilti	Bildirme Ekinde Eksilti	130	
		İyelik Eklerinde Eksilti	3	
		Durum Eklerinde Eksilti	Belirtme Hâli Ekinde Eksilti	4
			Bulunma Hâli Ekinde Eksilti	1
			Ayrılma Hâli Ekinde Eksilti	1
			İlgi Hâli Ekinde Eksilti	7
		Şart Ekinde Eksilti	1	

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Yıldız, Hediye
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri : 17.10.1987 / Konya
Medeni hali : Bekâr
Telefon : 0506 550 80 12
e-mail : hdyildiz@gmail.com

Eğitim

Derecesi	Eğitim Birimi	Mezuniyet yılı
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi	Devam Ediyor
Yüksek Lisans	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2010
Lisans	Gazi Üniversitesi	2009
Lise	Karatay Lisesi	2004

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

